

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra pastorální a spirituální teologie

Katolická teologie

Matouš Rychta

**Duchovní podněty ve vězeňské poezii
Jindřicha Jenáčka**

Magisterská diplomová práce

Vedoucí práce: Marta Lucie Cincialová, Th.D.

OLOMOUC 2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

.....
Podpis autora práce

Na tomto místě bych velmi rád poděkoval své vedoucí diplomové práce Martě Lucii Cincialové, Th.D. za cenné rady a připomínky. Paní Věře Ptáčnickové za jazykovou korekturu, sestřám „minoritkám“ za ochotně poskytnuté rozhovory, Petrovi Janšтови za zapůjčení své diplomové práce i dalším, kteří mi svou podporou pomáhali.

OBSAH

ÚVOD	7
1. ŽIVOTNÍ POUŤ JINDŘICHA JENÁČKA.....	15
1.1. Dětství a studentská léta Jindřicha Jenáčka	15
1.2. Dramatická cesta ke kněžskému svěcení.....	16
1.3. Básník Jindřich Jenáček.....	17
1.3.1. Vztah k literatuře	17
1.3.2. Rodící se básník.....	18
1.3.3. Básnická tvorba	19
1.4. Působení kaplana Jindřicha Jenáčka	20
1.5. Jenáček v procesu likvidace církve.....	21
1.5.1. Chvilé zkoušky	21
1.5.2. Týrán a odsouzen.....	23
1.6. Ani čtyři vězení vězně Jenáčka nezmění	24
1.6.1. V Plzni – Borech	24
1.6.2. V Leopoldově	26
1.6.3. V Jáchymově	27
1.6.4. Na Mírově	28
1.6.5. Statečností proti zlobě	29
1.7. Nesvobodný na svobodě	31
1.7.1. Omilostněný vězeň.....	32
1.7.2. Nežádoucí dělník.....	34
1.8. Otec Jindřich Jenáček – kaplan, důchodce	34
1.9. Duchovní otec řeholních sester.....	37
1.10. Závěr života	39
2. PERZEKUCE KŘESŤANSKY ORIENTOVANÝCH BÁSNÍKŮ PADESÁTÝCH LET XX. STOLETÍ.....	42
2.1. „Nepřítel číslo jedna“	43
2.2. Umlčet Neumlčitelné.....	46
2.3. Vězeňská poezie.....	49
3. DUCHOVNÍ ČETBA JENÁČKOVY VĚZEŇSKÉ POEZIE.....	54

3.1. Duchovní četba.....	54
3.2. Mystická lyrika jako vrchol duchovní poezie.....	57
3.3. Úvod do vězeňské poezie Jindřicha Jenáčka	59
3.4. Hodnocení Jenáčkových básní z vězení.....	61
3.4.1. Svědectví básníka P. Josefa Veselého.....	61
3.4.2. Zařazení Jenáčka mezi vybrané básníky podle Josefa Koláčka	62
3.4.3. Literární kritika Igora Fice.....	63
3.5. Komentář Jindřicha Jenáčka k básni Takové pruhované ráno.....	64
3.6. Vlastní rozvíjení duchovních podnětů vybraných básní	65
3.6.1. <i>Proč básně</i>	65
3.6.2. <i>Vychládáš podzime</i>	66
3.6.3. <i>Symboly</i>	66
3.6.4. <i>Přeháňka</i>	67
3.6.5. <i>Útěkář</i>	67
3.6.6. <i>Návrat</i>	67
3.6.7. <i>Neodeslaný dopis</i>	68
3.7. Shrnutí impulsů promeditovaných básní	69
ZÁVĚR	71
BIBLIOGRAFIE	75
1. Písmo a dokumenty církve.....	75
2. Primární prameny a literatura	75
3. Sekundární literatura.....	75
4. Magisterské a bakalářské práce	77
5. Časopisy a tiskoviny.....	77
6. Ostatní zdroje	78
7. Rozhovory.....	78
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	79
PŘÍLOHY	80

Motto

Proč prý psát básně
k čemu je potřeba zpívat
i v zemi zamořené
Proč?
To aby
člověk unavený opřel se o trochu rytmu
když ptáci už odletěli
smutný a usoužený uslyšel slovo vlídné
milující unesl tíhu okouzlení
po práci člověk se potěšil nad krásou pravdy...

(Jindřich Jenáček, *Magnalia Dei I.* 1995)

ÚVOD

Zvolením tématu diplomové práce *Duchovní podněty ve vězeňské poezii Jindřicha Jenáčka* jsem se zavázal představit osobnost Jindřicha Jenáčka a historické období jeho vrcholné poetické tvorby, pojednat o vězeňské poezii obecně i konkrétně a poukázat na možný přínos Jenáčkových básní pro duchovní život.

K napsání práce mě motivovala výzva seznámit veřejnost s neznámou, ale zajímavou osobností pronásledovanou komunistickým režimem a odstranit část nářků na nezáměr o probádání křesťanského básníka Jindřicha Jenáčka. Rád bych se s prací o „novém“ básníku-knězi přidal k autorům čerpajícím spirituální impulsy z křesťanské poezie, zvláště z té vězeňské, psané katolickými kněžími.

Mé osobní vzpomínky na otce Jenáčka sahají k mému dětství, kdy jsem mu ministroval na mších svatých, které někdy sloužil v Jakartovicích, v místě mých letních prázdnin. V době středoškolských studií jsem několikrát navštívil klášter sester „minoritek“ na Mladecku, u kterých jsem nacházel oporu při rozlišování vlastní duchovní cesty, a zúčastňoval se v něm, nebo v obci, bohoslužeb sloužených otcem Jenáčkem. S vděčností jsem naslouchal jeho obsáhlým promluvám a po večerních mších svatých mě jeho osobní asistentka S. Remígie zvala k otci Jenáčkovu domů na večeři s ním. Nakolik jsme si povídali a o čem, si již moc nepamatuji, spíše jsme mlčeli a pak mi ukazoval svou knihovnu a kalendář, na kterém zrovna pracoval. O jeho básních jsem se dozvěděl a začel se do nich až ve druhém ročníku vysoké školy. Přiznám se, že napoprvé jsem do nich příliš nepronikl a dál se jim nevěnoval. Ale asi za dva roky jsem je znovu otevřel, zvláště sbírku *Magnalia Dei I.*, zahloubal se do nich a žasnul. Dojat nad jejich niterností, jak ze smutku a bolesti tryská tolik radosti a lásky, rozhodl jsem se zpřístupnit je touto formou alespoň těm, jež otevrou mou studentskou práci.

Zaslouží si básník Jenáček a jeho tvorba zvláštní pozornost? Potřebujeme stále slyšet svědectví lidí pronásledovaných pro víru v Ježíše Krista a zamýšlet se nad nebezpečím totalitní moci pro svobodu a důstojnost člověka? Může nás v životě víry povzbudit Jenáčkovu kněžská služba Bohu i člověku? Jaké vlastnosti a zájmy měl Jindřich Jenáček? Co se můžeme dovědět o jeho literární činnosti, jakou hodnotu mají jeho básně? V čem tkví výjimečnost Jenáčkovy vězeňské poezie? Zvu čtenáře, aby se pokusili najít v této práci uspokojující odpovědi.

Diplomová práce bude strukturována do tří kapitol.¹ V první kapitole se čtenář vydá na životní pout' Jindřicha Jenáčka, od jeho narození až po smrt, ačkoliv ne každému období z jeho života se dostane kýžené pozornosti. Zajímavé bude zejména jeho svědectví o létech prožitých v „kriminále“, básnická tvorba a také jeho osobní kvality, kterými sloužil nejenom řeholním sestřám, ale i všem, kteří potřebovali právě jeho pomoc.

Druhá kapitola ve stručnosti seznámí s pronásledováním církve, při kterém byl také zatčen a odsouzen mladý kněz Jindřich Jenáček, a bude pokračovat pronásledováním spisovatelů a básníků, ke kterým mohl být Jenáček do jisté míry již řazen a ve vězení k nim bezpochyby naplno patřil.² Pojednání o vězeňské poezii bude pro většinu čtenářů nové a nabídne komplexnější reflexi svěbytného literárního žánru, do kterého řadíme i vrcholnou tvorbu Jindřicha Jenáčka.³

Ústředním tématem třetí kapitoly bude seznámení s vězeňskou poezií Jindřicha Jenáčka i s jeho kritikou, kterou jsem překvapivě objevil, a seznámení se svědectvím básníka Josefa Veselého. Pro duchovní pochopení Jenáčkových básní jsem zařadil pojednání o mystické lyrice, které se Jenáček svou neumdlévající láskou dotýká a sám tvoří podle mě „mystiku všedního dne“, jež může oslovit ty, pro které je mystika v tom mimořádném pojetí značně vzdálená. Metodologickým přístupem k Jenáčkově poezii není pro mě odborná literární kritika, nýbrž mně blízká duchovní četba, kterou tuto kapitolu začínám a v podstatě končím četbou vybraných básní, jejíž meditací se zabývám alespoň v ukázkovém podání. Zcela poslední částí třetí kapitoly je shrnutí nejzávažnějších impulsů vězeňské poezie Jindřicha Jenáčka pro život v Ježíšově Duchu.

Nejenom „ryze“ duchovní četba (Písmo svaté, zbožná pojednání, životopisy svatých apod.) živí duši člověka otevřeného Duchu. Je mnoho literatury obsahující spirituální prvky, hodnoty a transcendence, které „sbírá“ jen ten, kdo je vidí, komu Duch dává potřebné vidění jeho „stop“ nalézáných „mezi řádky“ a za významy slov. Touto zkušeností Ducha jsem zaujat a rád čerpám duchovní podněty z „méně duchovní“ literatury a zvláště z lyrické poezie. Cením si na této literatuře zvláště těchto prvků: Jsou konkrétním svědectvím o životě svých autorů, vycházejí z reflektovaného života a neopomíjejí citovou stránku člověka. Literární druh, jakým je poezie, ukrývá v sobě

¹ Sám název diplomové práce naznačuje, že v ní představíme osobnost Jindřicha Jenáčka, speciální literární žánr – vězeňskou poezii a předložíme podněty pro duchovní život.

² Témata pronásledování církve a perzekuce spisovatelů jsou velmi obsáhlá. Pozornost jim věnovalo už vícero autorů. Např. o perzekuci církve Václav Vaško a o útlaku spisovatelů např. Jaroslav Med.

³ Obsáhle a jedinečným způsobem pojednala o vězeňské poezii Petra Čáslavová ve své magisterské práci.

mysl pro tajemství a fantazii čtenáře, a myslím si, že lze o poezii říci, že není bezzbytkově vyčerpateľná a pochopitelná podobně jako Písmo svaté. S novým čtením stále můžeme objevovat nové podněty a zakoušet neprobádatelnost hlubin Božích i hloubku lidského srdce, jež je schopno pojmout Nekonečného.

Jestliže jsem osvětlil své stanovisko k duchovní četbě „méně duchovní literatury“ a zvláště básní, zbývá dodat, proč jsem si vybral právě Janáčkovy básně a z jakého důvodu básně z vězení. Svědectví mučeného básníka má obzvláštní výpovědní hodnotu. Krásné verše byly vytvořeny v hrůzostrašném prostředí, jako když čistý květ leknínu vykvete na kalné vodě rybníka. Vězeňská poezie svědčí o síle lidského ducha, zvláště když je nesen Duchem svatým, který je nepřemožitelný. A proč právě Jenáček? Jednak proto, že zůstává stále málo probádaný,⁴ ale také proto, že mám k němu osobní vztah, jeho básně jsou pro mě lépe přístupné, než např. Víchovy či Zahradníčkovy, a s mnohými Janáčkovými básněmi zažívám vnitřní souznění.

Cílem mé práce je zhotovit komplexnější životopis Jindřicha Jenáčka a doplnit informace, které v dostupných pramenech o Jenáčkově nenajdeme, přiblížit jeho tvorbu v kontextu vězeňské poezie, a zvláště ze svého spirituálně-teologického hlediska zpracovat a nabídnout duchovní podněty pro život čtenáře. Téma práce se úzce zaměřuje na Janáčkovy sbírky *Magnalia Dei (I., II., III.)*, ve kterých je jeho vězeňská poezie uložena.

Obávanou obtíží bylo jednak sehnat dostatek informací o Jenáčkově, vybrat si historické prameny o pronásledování církve a spisovatelů a zvláště najít způsob, jak uchopit jeho básně „teologicky“. Dosud chybí systematická teologicko-literární kritika či interpretace křesťanské poezie a je patrná potřeba teologického-literárního studia. Moje práce je spíše pokusem o takový záměr, než vzorovým příkladem. Takový typ práce může být inspirující k těžbě impulsů u ostatních básníků, přičemž by potřebovala stanovit odpovídající metodu. Pro svou práci jsem zvolil u životopisu metodu sbírání informací a svědectví a jejich třídění. O době pronásledování jsem vybral základní data se zvláštním zřetelem na kněze a básníky. U literární kritiky jsem se opřel o dostupné odborníky v této oblasti a k vlastní interpretaci básní jsem zvolil cestu znalosti života básníka, duchovní četbu básní a meditaci. Možnou cestou k teologickému zpracování

⁴ Janšta udělal zatím největší kus práce pro objevení tohoto zapomenutého básníka, a to převážně ze své literární erudice, přičemž neopomíjíme jeho vzdělanost v duchovním životě a teologii. Jinak se o něm nezmiňuje ani Kratochvíl, ani Med, Trávníček a Čáslavová jen jmenovitě.

Jenáčkových básní by bylo všímání si biblických⁵ či liturgických motivů, nebo dogmatických výpovědí. Vězeňskou zkušenost a básníkovu kněžství reflektuje ve své práci Petr Janšta. Já jsem oproti původnímu záměru sledovat kontradiktorické prvky⁶, který by vyžadoval zabývat se všemi básněmi a snad pouze jimi, zvolil cestu náhledu na poezii duchovní četbou a meditací vybraných básní předložit podněty, které jsou obsaženy v celé Jenáčkově tvorbě.

K této práci přistupuji s vlastním předporozuměním, zaujetím osobností Jindřicha Jenáčka, vztahem k poezii, kterou nahlížím i zevnitř, a zkušeností vlastního života s Bohem.

Ještě než se čtenář vydá na životní pouť básníka a kněze Jindřicha Jenáčka, vězněného pro našeho Pána a Dárce života, Ježíše Krista, považuji za důležité seznámit čtenáře se **zdroji informací** o tomto jedinečném člověku, svědku nedávných dějin našeho Českého národa. Důvodem je zvláště fakt, že se jedná ještě stále o průkopnickou práci, kdy sbírání informací je ztíženo hledáním dílčích zdrojů, poněvadž chybí komplexnější zpracování. Nedávné úmrtí Jindřicha Jenáčka znemožňuje již získat aktuální svědectví od něj samého. K dispozici se nabízí pár autentických záznamů, ale badatel je převážně odkázán na vzpomínky těch, kteří s Jenáčkem šli „krůček“ či kus cesty jeho životní pouti. Jejich paměť však v jistém smyslu podléhá postupnému zapomnění.

Jméno Jindřicha Jenáčka je známé jen malému počtu lidí. Zmíním-li se o něm lidem ve svém okolí (Olomouc, Opava), pouze několik lidí z Opavska ví, o koho se jedná. Vědí, že kněžsky sloužil v Mladecku, avšak o jeho básnické tvorbě skoro nemají ponětí. Nejčastěji se mě druzí přeptají, zda jsem se neráčil přefeknout a nechtěl jsem říci „Janáček“. Taktéž se mě dotazují vyhledávací internetové servery (seznam.cz, google.cz, slunečnice.cz, jyxo.cz, cs.wikipedia.org) nevěřicně zkoumající jméno Jenáček, zvláště ve spojení se jménem Jindřich. Z internetových zdrojů i knihoven, majících na internetu vyhledávací katalogy, jsem zjistil (v době psaní diplomové práce, tedy v letech 2009 – 2010) některé z následujících informací.

Dosud jedinou známou monografií o knězi, básníkovi a politickém vězni Jindřichu Jenáčkovu je malé dílko s názvem: *P. Jindřich Jenáček 1917 – 2007*, které

⁵ Takovou práci představil Milan Balabán a Olga Nytrová viz.: BALABÁN, M.; NYTROVÁ, O. *Biblický třpyt v České poezii XX. století*. 1. vydání. Davle: Kernberg Publishing, 2007.

⁶ Jenáček navzdory smutku cítí radost, místo nenávisti je plný lásky, ač tělem uvězněný, duchem je svobodný apod.

vydal P. Josef Veselý⁷ roku 2007 v Opavě.⁸ V této monografii uvedl na čtyřiceti stranách Jenáčkův životopisný přehled,⁹ v předmluvě podrobnější Jenáčkův životopis od Petra Janšty pod titulkem *Budou vás vydávat soudům*, dále několik málo básní a černobílých i barevných fotografií s popisky. Poněvadž autorem textu monografie, ze kterého budu čerpat pro naši diplomovou práci, je Petr Janšta a nikoliv P. Josef Veselý, budu Janštu uvádět rovněž v citaci či srovnání v poznámkách pod čarou a samozřejmě v seznamu použité literatury.

Nejvýznamnější literaturou zmiňující se o otci Jindřichu Jenáčkovi je bezesporu kniha Heleny Havlíčkové *Dědictví*, s podtitulem *Kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu, 1948-1989*. Poprvé tato významná publikace, která má 443 stran, vyšla v Olomouci nakladatelstvími Votobia a Poznání roku 2002 a v roce 2008 se již může těšit svým druhým vydáním nakladatelstvím Poznání s novými ilustracemi Otmara Olivy a Jindřicha Štreita. Knihu Helena Havlíčková uspořádala na základě osobních svědectví několika desítek odsouzených lidí a celé řady perzekuovaných křesťanů. Tuto knihu považuji za jeden z nejdůležitějších pramenů. Autorka se totiž rozsáhle věnuje otci Jindřichu Jenáčkovi a uvádí jeho svědectví v kontextu několika dalších pronásledovaných lidí. Dále proto, že H. Havlíčková se osobně znala a korespondovala si s Jenáčkem, a její kniha vznikala za okolností, které se vážou i k životu Jindřicha Jenáčka.¹⁰ Podnět k napsání této knihy, jak dosvědčuje S. Edita Gabrielová, vznikl ve francouzských Lurdech z rozhovorů, kdy se Havlíčková vyptávala lidí z naší země, které pozvala spolu s organizací Rodiny na pouť s vděčností za umožněnou návštěvu Československa. Emigrantka Helena Havlíčková v době totality se s řadou dalších lidí (dali si název Rodiny) podílela na přeposílání

⁷ P. Josef Veselý, monsignore, kněz – důchodce v Opavě. Duchovní správce řeholních sester Kongregace Dcer Božské lásky (s ústavem pro mentálně postižené tzv. Marianum) na Rooseveltově ulici v Opavě. Bývalý opavský děkan, básník, politický vězeň. Zemřel 5. 2. 2010.

⁸ Autor vydával vlastním nákladem v tiskárně GRAFIS 2000 s. r. o. v Opavě, kde mu bylo již vytištěno několik monografií o zesnulých osobnostech. Např. *P. Jan Jiří Vícha OFMCap. 1923 – 1997*, v roce 2006, nebo *Mudr. Olga Těšpílová, zakladatelka centra pro rodinu*, v roce 2008. A při příležitosti významného jubilea např. *Jiří Rychta 1928 – 2008*, ve které chtěl autor, při příležitosti osmdesátých narozenin konkatedrálního kostelníka v Opavě, poděkovat panu Jiřímu Rychtovi za jeho dvacetiletou službu pro kněze i všechny věřící.

⁹ Životopisný přehled Jindřicha Jenáčka nalezneme v příloze (dále jen příl.) číslo (č.) 1.

¹⁰ S. Remígie dosvědčuje, že Helena Havlíčková z Francie otce Jenáčka několikrát navštívila, že spolu vedli korespondenci a že i on jí s knihou *Dědictví* pomáhal a dělal jí různé korektury pro Francii. Srov. Rozhovor (nestandardizovanou formou) se *sestrami SMFO: Remígií Grulichovou, Augustinou Skálovou, Cecílií Vymazalovou, Václavou Tučkovou*, proveden dne: 20. 11. 2009, v Opavě.

náboženských knih z Říma a Vatikánu do naší vlasti, když u nás nesměla být literatura z těchto míst přijímána.¹¹

Nejrozšířenější publikací o básníkovi Jindřichu Jenáčkovi, kterou jsem našel hned v několika knihovnách po celé České republice, a lze si ji rovněž vypůjčit v Ústřední knihovně UP v Olomouci, je jeden díl učebnic pro střední školy ze souboru *Kouzelné zrcadlo literatury*, a to ***Nepokoření básníci***. Autor Jaroslav Blažke na čtyřiceti stránkách představuje *Osudy a díla vybraných básníků poznamenaných 50. léty*, jak uvozuje podtitul této útlé brožurky, vydané roku 2005 v Praze nakladatelstvím Velryba. Mezi básníky Jiřího Víchy, Jana Zahradníčka, Zdeňka Rotrekla, Boženu Kuklovou-Jíšovou, Jana Dokulila, Karla Pecku, Dominika Pecku a Václava Renče, zařadil Blažke i našeho Jindřicha Jenáčka. Pouze na dvou stranách věnuje Jenáčkovi pár vzpomínek, zlomky dvou básní, a to vše načerpal opět z knihy Heleny Havlíčkové *Dědictví*. Na sedmi řádcích jeho biografie se lze dovědět nově pouze to, že v roce 2005 Jindřich Jenáček obdržel *Řád sv. Cyrila a Metoděje*.¹² Toto ocenění uděluje Česká biskupská konference na Velehradě 5. července při pontifikální mši svaté. Získali jej také např. Zdeněk Rotrekl a kardinál Tomáš Špidlík.

Diplomovou práci zabývající se Jindřichem Jenáčkem vypracoval roku 2004 absolvent oboru čeština-němčina na Slezské Univerzitě v Opavě, již zmiňovaný Petr Janšta. Jeho práce nese název: ***Vězeňská poesie kněží Jindřicha Jenáčka a Jiřího Víchy***. Tato práce bude také stěžejním pramenem pro mou magisterskou práci, zejména se budu opírat o Janštův odborný pohled z hlediska českého jazyka.

V bakalářské práci *Básnické dílo Ivana M. Jirouse: vývoj poetiky*, absolventka Petra Čáslavová (Ústav české literatury a knihovnictví FF MU v Brně 2006) zmiňuje Jindřicha Jenáčka v podkapitole 3.4 **Vězeňská literatura**. Jenáčka řadí do třetího období vězeňské poezie, která má svůj původ v komunistickém vězení a pracovních táborech. Jedná se o díla uvězněných křesťansky orientovaných autorů, o poezii kněží a básníků, jako např. Josefa Veselého a Jana Jiřího Víchy. Básníci tohoto období před svým vězněním buď ještě neměli příležitost rozpoznat možnosti své tvorby, nebo jim nebyl dopřán čas k jejich uplatnění.¹³ Z tohoto pramene budu převážně čerpat objasnění jevu vězeňské poezie v literatuře našeho národa. Petra Čáslavová obhájila rovněž svoji

¹¹ Srov. Rozhovor (nestandardizovanou formou) se *S. Editou Gabrielovou SMFO*, proveden dne: 20. 11. 2009, v Opavě.

¹² Srov. BLAŽKE, J. *Kouzelné zrcadlo literatury, Nepokoření básníci*. Praha: Velryba s.r.o., 2005, s. 34-35.

¹³ Srov. ČÁSLAVOVÁ, P. *Básnické dílo Ivana M. Jirouse: vývoj poetiky. Bakalářská diplomová práce*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, 2006, s. 100-101.

magisterskou práci s názvem: *Poezie v mezní situaci: česká poezie z koncentračních táborů, komunistických pracovních táborů a totalitních vězení*.¹⁴

*Diplomová práce je zaměřena na komplexní analýzu české poezie z koncentračních táborů, komunistických pracovních táborů a totalitních vězení. První část práce je věnována obecnému uvedení do problematiky – historickým souvislostem, popisu vězeňských mechanismů a podmínek a jejich vlivu na vězněného člověka. Dále je poukázáno na okolnosti vzniku vězeňské poezie a problematiku jejího vydávání. Připojena je vlastní typologie autorů vězeňské poezie. Poslední část diplomové práce je vyhrazena rozboru obsáhlého materiálu vězeňské poezie v kategoriích času, prostoru a lyrického subjektu s cílem určit obecné znaky vězeňské poezie.*¹⁵

Tato práce rovněž reflektuje básně otce Jindřicha Jenáčka a velice podrobně a fundovaně osvětluje problematiku vězeňské poezie.

V poslední době se objevilo Jenáčково jméno v souvislosti s výjimečnou výstavou *Pronásledování římskokatolické církve v Československu 1948 – 1960*, konanou ve dnech od 16. října 2009 do 8. listopadu 2009 v prostorách Strahovského kláštera v Praze. Záštitu převzal pražský arcibiskup a český primas Miloslav kardinál Vlk a patronát Konfederace politických vězňů. Právě v druhém malém románském sále Strahovského kláštera, kde výstava končila, se nacházela symbolická expozice „Cela vzpomínek“. Zazněly tam verše, vzpomínky a úryvky z korespondence vězněných kněží a laiků - Jana Anastáze Opaska, našeho Jindřicha Jenáčka, Dominika Pecky či Jana Zahradníčka.

Mnoho cenných poznatků o otci Jindřichu Jenáčkoví jsem získal prostřednictvím osobně uskutečněných **rozhovorů**, které jsem zaznamenal a mám je uložené na CD nosiči v osobním archivu. Na otce Jenáčka jsem se dotazoval řeholních sester „minoritek“ žijících v době uskutečnění rozhovoru v Opavě. Ochotně se mi věnovaly S. Remígie Grulichová, S. Augustina Skálová, S. Cecílie Vymazalová, S. Václava Tučková (společný rozhovor těchto čtyř sester je uložen na CD v jedné stopě: „rozhovory se sestrami SMFO“, jak jsem již tento odkaz použil výše)¹⁶ a již zmiňovaná

¹⁴ ČÁSLAVOVÁ, P. *Poezie v mezní situaci: česká poezie z koncentračních táborů, komunistických pracovních táborů a totalitních vězení. Magisterská diplomová práce*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, 2008.

¹⁵ ČÁSLAVOVÁ, P. *Poezie v mezní situaci: česká poezie z koncentračních táborů, komunistických pracovních táborů a totalitních vězení*, s. 2.

¹⁶ Rozhovor (nestandardizovanou formou) se sestrami SMFO: Remígií Grulichovou, Augustinou Skálovou, Cecílií Vymazalovou, Václavou Tučkovou, proveden dne: 20. 11. 2009, v Opavě. Rozhovor uložen na CD v osobním vlastnictví autora.

S. Edita Gabrielová. Svůj čas a vzpomínky mi věnovali také kněží P. Jiří Batušek¹⁷ s P. Josefem Veselým.¹⁸

K vlastním slovům o. Jenáčka, mimo již prezentovanou knihu *Dědictví*, patří soukromý **audio záznam** několika pořadů rádia Proglas z roku 1998, kdy Jindřichu Jenáčkovi bylo 81 let. Dvoudílný pořad natáčel moderátor Pavel Kabzan přímo u otce Jenáčka na Mladecku a vysílalo jej studio Telepace Ostrava. (Záznam a střih: Martin Žucha). Otec Jenáček v něm odpovídá na otázky moderátora. Ty jsou prokládány písněmi skupiny JMC, jejichž texty napsal právě sám básník. Tento pořad mám rovněž v osobním archivu na magnetofonovém pásku, trvá cca 45 min. Tohoto záznamu si zvláště cením, poněvadž uchovává živou vzpomínku na otce Jenáčka, jeho hlas a celkový projev, jakož i neopakovatelný humor a vděčnost Bohu, která z něj přímo srší.¹⁹

¹⁷ Rozhovor (nestandardizovanou formou) s *P. Jiřím Batuškem*, proveden dne: 20. 11. 2009, v Opavě. Rozhovor uložen na CD v osobním vlastnictví autora.

¹⁸ Rozhovor (nestandardizovanou formou) s *P. Josefem Veselým*, proveden dne: 21. 11. 2009, v Opavě. Rozhovor uložen na CD v osobním vlastnictví autora.

¹⁹ Audiozáznam, (soukromý). *Rozhovor s o. Jindřichem Jenáčkem*. Radio Proglas, studio Telepace Ostrava, 1998. Moderátor: Pavel Kabzan. Záznam a střih: Martin Žucha. Dvoudílný pořad cca 45. min V osobním vlastnictví autora.

1. ŽIVOTNÍ POUŤ JINDŘICHA JENÁČKA

Vydáváme se na životní pouť Jindřicha Jenáčka, který za nedožitých téměř devadesáti let prošel pořádným kusem kraje, vykonal nesmírný výstup k Bohu i sestup k člověku. Byl zkoušen v žaláři a osvědčil se, a své srdce vyzpíval ke chvále velikých skutků Božích (*Magnalia Dei*) ve své oslovující poezii. V této kapitole nahlédneme ke kořenům Jenáčkova života a všimneme si jeho vztahu k poezii i jeho přípravy na kněžský život. Projdeme krátký úsek jeho působení v duchovní správě a podrobněji nahlédneme do jeho vězeňského martýria. Nakonec osvětlíme paradoxní nesvobodu „na svobodě“ a zastavíme se u závěru jeho života prožitého na Opavsku, který je ukryt v mnoha srdcích a myslích.

1.1. Dětství a studentská léta Jindřicha Jenáčka

Jindřich Jenáček se narodil 22. prosince roku 1917 v Dědicích u Vyškova.²⁰ Jeho rodiče, matka se jmenovala Apollonie a otec Jindřich, zemřeli v době Jenáčkova věznění. Manželé Jenáčkovi vychovali sedm dětí. Jindřich byl jejich nejstarší syn. Jeho dva bratři, kteří se jmenovali Josef a Václav, už zesnuli, ale doposud žijí Jenáčkovy čtyři sestry: Marie, Anna, Květa a Jozefka. Jindřich vzpomínal rád na své dětství, třebaže ho prožívali chudě²¹. Ve víře však nacházeli sílu a pomoc Boží.²² Svá dětská léta prožil šťastně a bezstarostně. Zvláště jeho obětavá maminka, kterou miloval, byla pro něho v dětství i později synonymem domova,²³ hluboké víry, která byla také pravdivě žita. Hluboká a zakořeněná víra předků i celého Jenáčkova rodu formovala jeho dětství a mládí a provázela ho po celý život.²⁴

Školák Jindra Jenáček na tzv. měšťance neprojevoval příliš zájem o studium a neřešil nějaké vysoké ideály, ale byl sportovně zapálen, zvláště do fotbalu a volejbalu.

²⁰ Srov. JANŠTA, P. Budou vás vydávat soudům. Předmluva k *P. Jindřich Jenáček 1917 - 2007*. Opava: P. Josef Veselý, 2007. Tisk: GRAFIS 2000 s. r. o., s. 6.

²¹ V telefonickém rozhovoru s Jenáčkovou sestrou Jozefkou jsem se dozvěděl, že byli chudí, ale měli malé hospodářství, dvě krávy a pole, na kterém mohli pěstovat různé plodiny, poněvadž tam byl úrodná půda. (Nezaznamenaný a nearchivovaný příležitostný telefonát, dne 20. 11. 2009, svědek S. Remígie Grulichová SMFO).

²² Srov. Rozhovor (nestandardizovanou formou) se *sestrami SMFO*.

²³ Jenáček svou lásku k mamince a domovu nádherně vylíčil ve své pozdější básni *Návrat*, kterou v plném znění uvádíme v příl. č. 2.

²⁴ Srov. JANŠTA, P. Budou vás vydávat soudům. Předmluva k *P. Jindřich Jenáček 1917 – 2007*, s. 6.

Se smíchem vzpomíná, že dostal i dvojku z chování pro nepíli, přestože měl vyznamenání, a dodává, že to bylo oprávněně, poněvadž ten učitel věděl, že má navíc.²⁵

Po ukončení školní docházky navštěvoval Jindřich Jenáček klasické Arcibiskupské gymnázium v Kroměříži. Studium na tomto gymnáziu znamenalo mnoho pro další životní směřování Jenáčkovy. Kdo v třicátých letech prošel tímto klasickým gymnáziem, žil z tohoto bohatství celý život. Mezi výjimečně vzdělané lidi patřil i Jindřich Jenáček. Ke studiu na gymnáziu se ještě vrátíme v souvislosti s Jenáčkovým vztahem k literatuře, protože právě Kroměříž měla pro něho rozhodující význam.²⁶ Gymnázium ukončil maturitní zkouškou v roce 1936 a ještě téhož roku byl přijat ke studiu teologie na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Olomouci.²⁷

1.2. Dramatická cesta ke kněžskému svěcení

Bezprostřední přípravu na kněžskou službu začal Jindřich Jenáček zahájením studia na výše uvedené fakultě, současně se vstupem do Arcibiskupského semináře v Olomouci. P. Jiří Batušek, který byl s Jenáčkem v semináři, ačkoliv studoval o dva ročníky níž, vzpomíná na bohoslovce Jindřicha, se kterým se přátelil, že vycházel se všemi bohoslovci dobře, neodmítal přátelství a byl dobré povahy.²⁸ Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci existovala až do roku 1939, kdy byly v Protektorátu Čechy a Morava zrušeny všechny vysoké školy. Po dobu Jenáčkových bohosloveckých studií měla tedy fakulta statut vysoké školy necelé tři roky. Toto studium mělo pro něj význam jak po stránce ujasnění si svého budoucího poslání, tak po stránce vzdělávání v oblasti teologie i literatury.²⁹ Po uzavření této vysoké školy si museli všichni studenti, i Jenáček, najít rychle práci, protože jim hrozilo předvolání na nucené práce v Německu. Tato úzkost byla pocíťována oprávněně, poněvadž většina studentů prvních dvou ročníků byla již v „Říši“ a jejich zprávy nebyly pro ostatní povzbuzující. Představení fakulty usilovně hledali cestu, která by umožnila Jenáčkovy a ostatním posluchačům dokončit teologická studia. Jejich úsilím vzniklo Učiliště arcibiskupského teologického studia v Olomouci, které nesmělo mít ani vysokoškolský statut, ani na

²⁵ Srov. Audiozáznam, (soukromý). *Rozhovor s o. Jindřichem Jenáčkem*.

²⁶ Srov. JANŠTA, P. *Vězeňská poesie kněží Jindřicha Jenáčka a Jiřího Víchy. Magisterská diplomová práce*. Opava: Slezská univerzita, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, 2004. s. 22-23.

²⁷ Srov. JANŠTA, P. *Budou vás vydávat soudům*. Předmluva k *P. Jindřich Jenáček 1917 – 2007*, s. 6.

²⁸ Srov. *Rozhovor (nestandardizovanou formou) s P. Jiřím Batuškem*.

²⁹ Srov. JANŠTA, P. *Budou vás vydávat soudům*. Předmluva k *P. Jindřich Jenáček 1917 – 2007*, s. 6.

něm nemohli učit vysokoškolští profesori. Naštěstí získalo oprávnění přijmout bývalé studenty bohosloví, kteří již měli ukončenou větší část studií. Všichni vyučující na tomto novém učilišti byli členové řádů s akademickými tituly, kteří dokázali studentům kromě znalostí předávat i svou živou víru a lásku k Bohu i k církvi. Při zpětném pohledu je otec Jenáček přesvědčen, že právě víra spojená s odříkáním byla pro něho tou nejlepší přípravou k oběti.³⁰ Po dvou letech výjimečného studia na Učilišti arcibiskupského teologického studia v Olomouci jsou Jindřich Jenáček (Jenáčkovu fotografii přikládáme v příl. č. 3) a 22 dalších absolventů (jejich společná fotografie, tzv. „tablo“, se nachází v příl. č. 4) tohoto „učiliště“ v roce 1941 ordinováni v Olomouci na kněze.³¹

1.3. Básník Jindřich Jenáček

Na následujících řádcích „pootevřeme“ Jenáčkovu básnické srdce, které bylo formováno kvalitní výukou literatury na gymnáziu a také opravdovými básníky. Sdílelo se s bohoslovci s psaním do společného časopisu a dalo později vytrysknout duchovní poezii v době „zavření“.

1.3.1. Vztah k literatuře

Svůj vztah k literatuře získal Jindřich Jenáček právě na klasickém Arcibiskupském gymnáziu v Kroměříži. Pravidelně odebíral Šaldův zápisník, kde četl Šaldovy unikátní kritiky, Akord, v němž se seznamoval s tehdy mladými katolickými básníky Renčem, Zahradníčkem, Dokulilem, Lazeckým, Vokolkem a Bochořákem, a s literárně-kritickými články a statemi předních českých literárních vědců. Dále to byl Řád, později Vyšehrad, a Kritický měsíčník Václava Černého.³² Nejvýznamnější vliv měl však na mladého studenta Jenáčka jeho profesor českého jazyka a literatury Jan Strakoš. *Právě on v mladém Jindřichovi zasel semínko vřelého vztahu k poezii*

³⁰ Srov. HAVLÍČKOVÁ, H. *Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu, 1948-1989*. Olomouc: Votobia/Poznání, 2002, s. 14. (Zde i dále citujeme z 1. vydání *Dědictví*, pokud nebude uvedeno výslovně jinak. V 2. vydání je text totožný, ale jinak na stránkách knihy rozvržen.)

³¹ Srov. JANŠTA, P. *Vězeňská poesie kněží Jindřicha Jenáčka a Jiřího Víchy*, s. 25.

³² Srov. JANŠTA, P. *Budou vás vydávat soudům. Předmluva k P. Jindřich Jenáček 1917 – 2007*, s. 6.

a literatuře vůbec, jež vyklíčilo ve vlastní hodnotnou poesii.³³ Ve Strakošových studiích nacházel Jenáček teoretické bohatství a průpravu pro svou vlastní tvorbu. Dále Janšta upozorňuje, že si Jenáček nesmírně vážil Strakošovy studie *Harmonie jako pořádací princip dokonalé básně*, uvedené ve sborníku *Poesie*. Jednalo se o analýzu principu harmonie na básni Jana Zahradníčka *Ach o čem šeptáš noci bleďousta*.³⁴ (právě Jan Zahradníček byl Jenáčkovým nejoblíbenějším básníkem.)

Zájem o literaturu provázel bohoslovce Jenáčka i v semináři. Byl členem literárních kroužků, které působily v rámci jednotlivých seminářů. Známa v té době byla Stojanova literární jednota bohoslovců olomouckých, a to nejen mezi bohoslovci. Právě tento literární kroužek vypisoval mezi bohoslovci literární soutěž, jíž se pravidelně zúčastňoval také Jindřich Jenáček.³⁵

Specifický vztah k literatuře vyjadřoval svou překladatelskou činností náboženských knih z němčiny, např. uveďme známou knihu *Otec vyhoštěných* Viléma Hünnermanna.³⁶ Mezi jeho další překlady patří: *Svatá Hedvika slezská* (Walter Nigg), *Den co den: duchovní průvodce* (Mon Calepin) a dílo *Láska smrti nekončí*, které sám napsal.

1.3.2. Rodící se básník

O psaní básní se Jindřich Jenáček pokoušel již na gymnáziu. Za skutečnou básnickou tvorbu považujeme u Jenáčka až uveřejnění jeho básní v časopise *Museum*. *Museum*, časopis slovanských bohoslovců, byl jedinečnou možností k publikování článků, básní a próz bohoslovců.³⁷ Byl však v roce 1941 zakázán. Jenáček v něm uveřejňoval své básně pod pseudonymem Jiří Alán.³⁸ Jenáčkovy básně *Žňové poledne*³⁹ a *Hřmí slunce*, uvedené v *Museu*, podrobil rozboru Janšta takto: (...) vycházejí tématicky z rodné hroudy a jakoby byl tento ruralismus v poesii určujícím rysem Jenáčkových básní z třicátých let. Patetický tón básní kontrastuje s jednoznačným pokorným vztahem k Stvořiteli.⁴⁰ Báseň *Padání* ze čtyřicátých let před námi rozehrává

³³ JANŠTA, P. *Vězeňská poesie kněží Jindřicha Jenáčka a Jiřího Víchy*, s. 23.

³⁴ Srov. JANŠTA, P. *Vězeňská poesie kněží Jindřicha Jenáčka a Jiřího Víchy*, s. 23.

³⁵ Srov. JANŠTA, P. Budou vás vydávat soudům. Předmluva k P. *Jindřich Jenáček 1917 – 2007*, s. 6.

³⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 10.

³⁷ Z Jenáčkovy prózy uveřejňujeme text *Nejvyšší spravedlnost a láska*, v příl. č. 5.

³⁸ Srov. JANŠTA, P. Budou vás vydávat soudům. Předmluva k P. *Jindřich Jenáček 1917 – 2007*, s. 6.

³⁹ Báseň *Žňové poledne* přikládáme v příl. č. 6.

⁴⁰ JANŠTA, P. *Vězeňská poesie kněží Jindřicha Jenáčka a Jiřího Víchy*, s. 37.

smyslový rej barev, světla a stínu, impresionisticky chápaný přítomný okamžik a hudebnost verše. Jenáček je citlivý a vnímavý na Boží stvoření kolem sebe a právě skrze přírodu se dostává básník k Stvořiteli. Jeho básně obsahují i poněkud tradiční tropika a metaforika, jež se ovšem střídají s originálními básnickými obrazy. Rozvolněnému verši dává již nyní přednost před rýmem.⁴¹

1.3.3. Básnická tvorba

Básník Jindřich Jenáček vytvořil většinu svých básní během svého věznění v padesátých letech. Z vězení byly propašovány jako mikroknížečky na cigaretových papírcích (počet stránek básník odhaduje na 200), nebo je vynesl autor a jeho spoluvězni v paměti (např. Sonety Josefovi).⁴² Začtème se ještě do vlastního svědectví autora:

Všechny verše byly napsány ve vězení (Nápravně - pracovní tábor č. 1. Mírov). Většina je přetištěna z mikroknížeček psaných na cigaretových papírcích. Texty jsou převzaty tak, jak byly napsány. Mají dost vad; opraveny jsou jen jasná přepsání a gramatické chyby. Ostatní ponecháno bez úprav. Rýmy či zbytky rýmů sloužily dost často pro podepření paměti.

Nejde mi o žádnou bibliofilskou raritu, nýbrž o jedno z pravdivých svědectví o době skutečného temna ničící systematicky nejen kulturu duše a ducha, ale terorizující civilizaci vůbec.

Jen tehdejší potřeba síly k vnitřnímu zápasu s hanebnostmi režimu a povinnost autentického svědectví o hanbě zločinného systému před čtyřiceti lety mi dává odvahu k vydání s takovým zpožděním. Prameny zásadního vnitřního odporu, naděje a síly k nemstivému postoji jsou, doufám, každému kulturnímu čtenáři zřejmé.⁴³

Po revoluci v roce 1989 ještě dlouho básník Jenáček váhal, zda má zveřejnit své básně. Poprvé byly všechny básně zveřejněny až ve výběrech *Magnalia Dei I.* roku 1995 a *Magnalia Dei II., III.* roku 1998. Názvy jednotlivých sbírek, jak je autor původně zamýšlel, nesly označení: *Za mrakem světlo, Světlo a radost, Jenom světlo.* Tyto básně jakoby cele obsáhly Jenáčkovu víru a především naději, která prochází ve vězení mnohými zkouškami, naději, která roste a stupňuje se. Překlad názvu *Magnalia Dei* znamená „veliké skutky Boží“. Čtenáři jeho básní se může zdát

⁴¹ Srov. JANŠTA, P. *Vězeňská poesie kněží Jindřicha Jenáčka a Jiřího Víchy*, s. 37–39.

⁴² Srov. JANŠTA, P. *Budou vás vydávat soudům. Předmluva k P. Jindřich Jenáček 1917 – 2007*, s. 9.

⁴³ JENÁČEK, J. *Magnalia Dei II., III., Světlo a radost, Nic než světlo, Mírov 1956 - 1960*. Český Těšín: Cor Jesu, 1998. Poznámka na zadní obálce.

neuvěřitelné, kde se bere v člověku, který je deset let deptán, ponižován a týrán, síla k tomu, aby to vše nazval „velkým Božím skutkem“. Otec Jenáček vzdává Bohu ve svých básních chválu za to, že mu dal milost žít takový život.

Ještě jiné podoby se dočkaly Jenáčkovy básně. Křesťanská hudební skupina JMC mnohé jeho básně zhudebnila ve svých vystoupeních. Helena Havlíčková, od níž čerpáme cenná svědectví o našem autorovi, vydala Jenáčkovy přebásněné verše ve francouzštině.⁴⁴ Sám Jenáček, který několik let spolupracoval s nakladatelstvím Cor Jesu, pro něž vytvářel kalendáře, do nich někdy vložil i svou báseň. Měl v plánu i vydání další sbírky *Magnalia Dei IV.* a také otištění svých překladů Edith Stein, *Stabat Mater* aj.⁴⁵ Vyznamenání se Jenáčkově poezii dostalo zařazením jeho duchovních veršů do doplňkového hymnáře *Hymny a básnické modlitby* Denní modlitby církve. Tento hymnár (nazývaný „doplňkový“, „zelený“) sestavil předseda komise pro liturgii otec biskup mons. Josef Hrdlička a vydavatelství Zvon jej v roce 1993 vydalo v Praze. Jedná se o dva hymny pro dobu Velikonoční a jeden ke Slavnosti sv. Josefa.⁴⁶

1.4. Působení kaplana Jindřicha Jenáčka

P. Jindřich Jenáček nastoupil na první místo svého kněžského působení do Zlína, kde vykonával službu kaplana. Po krátké době byl přeložen k vykonávání této služby do sousedních Otrokovic.⁴⁷

*Tam panovala velmi náročná situace, jak dosvědčuje P. Josef Veselý, stál tam malý kostel, a proto se slavila mše svatá několikrát v kině. V této poválečné době byla celá země postižena velkým zlem morálním i fyzickým a poměrně brzy nastoupila éra komunistů. Též se ale rozjžděla Katolická akce a církve se snažila podchytit nejrůznějším způsobem zvláště mládež.*⁴⁸

Jindřich Jenáček již od počátku své kněžské služby projevoval velký a živý zájem o mládež. Hned po skončení války, bylo mu 28 let, začal právě pro mládež

⁴⁴ Srov. JANŠTA, P. Budou vás vydávat soudům. Předmluva k *P. Jindřich Jenáček 1917 – 2007*, s. 9-10.

⁴⁵ Srov. JANŠTA, P. *Vězeňská poesie kněží Jindřicha Jenáčka a Jiřího Vích*, s. 35.

⁴⁶ V hymnári jej nalezneme: s. 42 - **Jásejte, nebesa...** (v době Velikonoční - hymnus k Modlitbě se čtením), s. 45 - **Dni plný slunce** (...) (v době Velikonoční - hymnus k Ranním chválám), s. 139 - **To nedohledno let** (...) (Sv. Josefa, Snoubence Panny Marie - hymnus k Modlitbě se čtením). Viz. DENNÍ MODLITBA CÍRKVE, *Hymny a básnické modlitby*. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství a vydavatelství, 1993.

⁴⁷ Srov. JANŠTA, P. Budou vás vydávat soudům. Předmluva k *P. Jindřich Jenáček 1917 – 2007*, s. 5-7.

⁴⁸ Rozhovor (nestandardizovanou formou) s *P. Josefem Veselým*.

z celého okolí, která k němu měla důvěru, pořádat nejrůznější akce. Každý měsíc vycházel farní časopis „Víra a život“, který vydával Jenáček v Otrokovicích v nákladu 5000 kusů a v němž otiskoval také své básně. Vydávání nebylo snadné, protože pro každý sebemenší papír, i „podomáčku“ rozmnožený, bylo zapotřebí zvláštní povolení ministerstva.⁴⁹ Organizoval speciální křesťanské kroužky. Pod vedením otce Jindřicha Jenáčka vznikla v Kojetíně⁵⁰, jeho předposledním působišti, tzv. Studentská katolická akce, která pořádala přednášky, besedy, poutě apod. Posledním Jenáčkovým místem byla obec Dřevohostice. V duchovní správě tedy působil v letech 1941 až 1949.⁵¹

1.5. Jenáček v procesu likvidace církve

Již za války byl Jenáček sledován gestapem jako ten, který „kazí mládež“. Po únoru roku 1948, kdy došlo k násilnému převzetí moci komunisty, začala cílevědomá a systematická snaha podřídit církev státu, a tak ji postupně zlikvidovat, i první monstrprocesy s duchovními a řeholníky. Toto vše mohl zažít na vlastní kůži mladý kaplan Jenáček.⁵² Církevní tajemníci přišli nabízet mladým kněžím, řeholníkům a řeholnicím přechod „do civilu“, mnoho jim slibovali, útočíce na rozum i city, a dávali najevo, že církev stejně zanikne. Většina tuto nabídku odmítla. Pokračování v církevní činnosti vedlo zcela jistě k zatčení. Nikdo nepřijal možnost zdánlivě nevinně kolaborovat, přestože byly známy seznamy kněží s přesně určeným stupněm „nebezpečnosti“, přiděleným zejména podle věku a vlivu na mládež.⁵³

1.5.1. Chvilé zkoušky

Jindřich Jenáček byl zatčen StB 28. října 1949 v Dřevohosticích. Odmítl totiž odejít z kněžské služby do civilu, neodešel ani do exilu a nepřijal nový plat, protože

⁴⁹ Srov. HAVLÍČKOVÁ, H. *Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu, 1948-1989*, s. 14-15.

⁵⁰ Otec Jindřich Jenáček zastával službu kaplana (kooperátora) v Kojetíně v době od 1. 8. 1946 do 30. 11. 1948. www.bilysklep.cz/farnostkojetin/kaplani.php, staženo dne 4. 12. 2009.

⁵¹ Srov. JANŠTA, P. Budou vás vydávat soudům. Předmluva k *P. Jindřich Jenáček 1917 – 2007*, s. 7.

⁵² Srov. *Tamtéž*, s. 7.

⁵³ Srov. HAVLÍČKOVÁ, H. *Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu, 1948-1989*, s. 15. Jenáčkův vztah k mladým lidem, za který byl odsouzen na 25 let vězení, dosvědčuje též rozhovor (nestandardizovanou formou) s *P. Josefem Veselým*, proveden dne: 21. 11. 2009, v Opavě.

nechtěl být služebníkem nového režimu, se kterým nekolaboroval ani „na oko“. Jeho věk a především působení na mládež mu přitížilo. Nemohl však tušit, že se proto bude muset rozloučit se svobodou na celých 11 let.⁵⁴ Zaposlouchejme se do Jenáčkova vzpomínání na chvíle, které mu zcela změnilы život.

Bylo to večer 28. října 1949. Vracel jsem se ze vzpomínkové slavnosti ve škole. Byl jsem unavený, ale jasně si vzpomínám na klid a podzimní vůni té noci, jejíž chlad již ohlašoval brzký příchod zimy... Asi jsem byl zamyšlený, protože si nevzpomínám na nic jiného, než že se znenadání vynořili ze tmy a že byli tři. Jeden se ke mně přidal po levé, druhý po pravé ruce a ten třetí nás následoval v odstupu dvou kroků, pravou rukou v kapse svého kabátu.

„Jste kaplan Jindřich Jenáček?“

„Ano.“

Mlčky jsme procházeli prostranstvím mezi školou a kostelem, vedle kříže na cestě vedoucí k faře. Již z dálky jsem viděl, že v přízemním okně je světlo. Když jsem otevřel branku farní zídky, můj doprovod se vmáčkł na dvorek spolu se mnou. Ve dveřích vedoucích ze zápraží do kuchyně tomu bylo podobně. Vcházeje do místnosti narazil jsem na ozbrojeného muže stojícího vedle dveří. Staříčkový farář, sedící u stolu uprostřed kuchyně, unaveně pozvedl hlavu. Jeho oči mi říkaly: „Můj chlapče, tak rád bych tě byl ušetřil... ale vidíš?!“ Hlídadají mě...“

„Proč zde držíte pana faráře a nenecháte ho jít si lehnout?!“ přerušil jsem ticho. Jeden z mužů mého doprovodu hodil odpověď do tváře pana faráře: „Potřebujeme si promluvit s vaším kaplanem. Podíváme se nahoru. Vy zůstanete tady!“

Vykročili ke schodišti, jako by tu byli doma. Můj pokojík neměl rozměry na přijímání návštěv, a tak nám tam ve čtyřech bylo poněkud těsno. Začala prohlídka. Už tenkrát jsem měl poměrně velkou knihovnu. Bezmocně jsem se díval, jak hromada knih na zemi roste... Velitel, který sledoval počínání svých druhů, stál rozkročen, zády opřen o stěnu.

„Otevřete prostřední zásuvku a vyndejte odtamtud svou pistoli!“

„Žádnou nemám,“ odpověděl jsem, „leđa byste ji tam dali vy!“

Zásuvku jsem neotevřel a jen jsem stiskl zuby a přivřel oči v očekávání rány, ke které se rozpráhl jeden z těch, kteří protřepávali knihy. K mému překvapení však rána nedopadla. Zabránil tomu velitel v záchvatu velkorysosti, anebo proto, že věděl, že tam, kam mne odvezou, jich dostanu bezpočtu?

Po knihovně přišel na řadu šatník, prádelník, gauč i peřiny...

Jejich řádění trvalo přes dvě hodiny. Po celou tu dobu dole v kuchyni seděl starý pan farář. Když jsme konečně šli dolů, měl jsem pocit, že zestárl o dalších deset let. Těžce se zvedl od stolu a dřív, než mu v tom mohli zabránit, pevně mne objal, políbil a za zlostného nadávání velitele mi ještě udělil své pozhnání. Snad již tenkrát tušil, že už se nevidíme.

Před farou čekalo auto, které nás zavezlo na místní četnickou stanici, kde na mé průvodce čekala večere. Já jsem dostal napít a dovolili

⁵⁴ Srov. JANŠTA, P. Budou vás vydávat soudům. Předmluva k P. Jindřich Jenáček 1917 – 2007, s. 7.

mi, samozřejmě že s doprovodem, abych se šel vymočit na dvůr. Tehdy mi hlavou bleskla myšlenka: „Uteč! Utíkat umíš, dvůr je otevřen do zahrad, za kterými je ulička vedoucí ke staré zvonici... z obou stran jen nízké ploty do zahrad... copak to tu neznáš lépe než oni?“ Než jsem stačil udělat první krok, ucítil jsem v zádech tlak pistole, jako by ten, který mě hlídal, četl mé myšlenky.

„Ano, proč a kam utíkat? Přišla chvíle zkoušky,“ řekl jsem si. Je až k neuvěření, kolik toho člověku proběhne hlavou v rozsahu jedné krátké chvíle...

Soudruzi se najedli a já, ruce svázané, oči zavázané, usedl jsem na zadní sedadlo mezi své hlídače. Auto se rozjelo do noci.⁵⁵

1.5.2. Týrán a odsouzen

Jindřich Jenáček se po zatčení dostal nejprve do vyšetřovací vazby v Olomouci. Jakmile Jenáčka příslušníci přivezli, sundali mu z očí šátek a zavřeli ho do místnosti, kde žárovka osvětlovala v jednom rohu kbelík do široka přetékaný fekáliemi. V této malé místnosti byl u zdi jakýsi stupínek, na kterém natěsno leželo na boku asi dvacet mužů. Místnost naplňoval velký zápach. Spát tam Jenáček dobře nemohl a ostatní také ne, chtěli-li se otočit na druhý bok, museli tak učinit všichni současně.⁵⁶

V této vazbě byl od října 1949 až do června 1950. V následujících dnech a měsících byl Jenáček podroben vyšetřování, které se rovnalo sériím bití gumovými obuškami, kopání i jiným druhům týrání. Tyto kruté nesčetné výsledky měly za úkol vynutit na vyšetřovaném přiznání k něčemu, co vůbec neudělal. Týrání bylo znásobeno tzv. tvrdými stojánkami, kdy vězeň musel po dlouhou dobu nepřetržitě stát, dále používáním drog, neustálým nočním buzením, otřesnými podmínkami v cele (hygiena, zima apod.). Těžko mohl někdo vydržet tento neskutečný nápor. Někdo to vydržel jen pár dnů, jiný měsíce a výjimeční jedinci i rok. Otec Jindřich vydržel sedm měsíců.⁵⁷ Vzpomíná na to takto:

Vyšetřování... nemělo jiný účel, než přinutit nás k podpisu předem připraveného přiznání. Probíhalo to tak, jak tehdy bylo zvykem: vyšetřovaný měl ruce svázané, oči zavázané, nohy položeny na druhé židli. Rány padaly ze všech stran. Domnívám se, že tloukli gumovými obuškami.

⁵⁵ HAVLÍČKOVÁ, H. *Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu, 1948-1989*, s. 15-16.

⁵⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 16-17.

⁵⁷ Srov. JANŠTA, P. *Budou vás vydávat soudům. Předmluva k P. Jindřich Jenáček 1917 – 2007*, s. 7.

Dobře si vzpomínám na svou radost, když jsem se jednoho dne probral ve své cele a našel v kapse saka své brýle. Nerozbité! Asi se mezi nimi přece jen vyskytl některý s trochou lidskosti.

Jejich vyšetřovací metody, obohacené sovětskými i nacistickými zkušenostmi, byly ještě zdokonaleny o používání farmak, která ochromovala vůli. Nebylo v lidských silách odolat. Jedni podepsali dřív, jiní později. U mne jim to trvalo sedm měsíců, ale slyšel jsem, že se vyskytli i jedinci, kteří odolávali přes rok.⁵⁸

Z vyšetřovací vazby byl pak převezen do olomoucké krajské věznice a následně se podrobil soudu „**za velezradu, špionáž, členství a ideové vedení ozbrojené skupiny FAMO připravující zvrát lidově-demokratického režimu v naší republice**“. U soudu se poprvé setkal s údajnými komplici, kteří prý mu při oné špionáži pomáhali. Tento soud se konal 9. června 1950 v budově soudu v Olomouci.⁵⁹ Následujícího dne byl vynesena rozsudek: **25 let pevného vězení zpřísněného čtvrtletně o půst a tvrdé lože.**⁶⁰

1.6. Ani čtyři vězení vězně Jenáčka nezmění

V této další části životní pouti Jindřicha Jenáčka se seznámíme s místy, kde byl Jenáček vězněn, kde neskutečně trpěl, ale také zakoušel hlubokou radost. Považujeme tuto část za velice významnou, ačkoli ji nelze číst bez bolesti pociťované ve vlastním srdci. Právě ve vězení byla osobnost otce Jenáčka jedinečně zkoušena – a obstál, neselhal, nezlomil se, nezačal nenávidět, ale stále věřil, doufal a miloval. Ve vězeních napsal drtivou většinu svých básní a právě pro větší pochopení jeho básní se snažíme za pomocí jeho vlastních vzpomínek vylíčit, za jakých podmínek tvořil svou inspirující poezii.

1.6.1. V Plzni – Borech

Několik dní po odsouzení byl Jindřich Jenáček převezen na svou první štaci. Jednalo se o plzeňské Bory, kde bylo během r. 1950 ubito a utýráno k smrti jedenáct

⁵⁸ HAVLÍČKOVÁ, H. *Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu, 1948-1989*, s. 17.

⁵⁹ Jenáček a ostatní byli souzeni státním soudem Brno. Srov. *Tamtéž*, s. 16-17.

⁶⁰ Srov. JANŠTA, P. *Budou vás vydávat soudům. Předmluva k P. Jindřich Jenáček 1917 – 2007*, s. 7.

vězňů. Plzeňské Bory se toho roku nechvalně zapsaly do historie psychickým a fyzickým týráním, pícháním injekcí, a to za účelem povolnosti vězňů během výslechů.⁶¹ V té době bylo ve věznicích obvyklé, že se vězni museli vykupovat ze svých přestupků prací, kterou konali zdarma. Stát tak získával statisíce pracovních sil na nejtěžší a nejméně placené práce. Na Borech se vyráběla povřísla pro firmu Konopa a šily řemeny pro firmu Kozák. Na samotkách vězni připravovali kartonky se špendlíky, patentkami či vlásenkami pro firmu Koh-i-noor, která tyto výrobky vyvážela. Tyto práce spolu s louskáním ořechů nebyly nejhorší. Tou nejobávanější prací bylo draní smrdutého a zaneřádného slepičího peří, často i se zbytky rozkládající se kůže.⁶² Spolu s vězni trpěl i Jenáček především nadlidskou denní rasovní normou. Měli nadrat 60 – 67 dkg peří. Tato doba byla zároveň dobou půstu, protože drastické normy se daly stěží splnit. Prsty bývaly po této práci rozedrané až ke kořenům nehtů. Za nesplnění této kruté normy dostal vězeň poloviční příděl jídla, a po dalším nesplnění následovala obávaná korekce. Ta byla často doprovázená bitím borského bachařského gangu.⁶³

I koupele, které nebyvaly časté, sloužily k zábavě dozorců, kteří nechávali nahé vězně projít jejich uličkou a přitom je bili. Vycházky byly vzácné, pouze ze střední části věznice se vězni mohli dívat na šibenici, na níž byli v nedávné době oběšeni divizní generál Heliodor Píka a poslanec Čs. strany lidové Stanislav Broj.⁶⁴

Toto věznění v plzeňských Borech skončilo Jenáčkovi 6. prosince 1951. Spolu s dalšími vězni byl převezen autobusem s názvem „Zájezd“. Pro převoz byli převlečeni z muklovských hadrů (MUKL – Muž určený k likvidaci) do normálních civilních šatů. Z tohoto autobusu se však nesmělo dívat ven a nesmělo se v něm mluvit.⁶⁵ Vězni byli po dvou spoutáni lehkými klešťovými pouty a vpředu seděl bachař se samopalem, který je spolu s cvičeným vlčákem u nohou hlídal. Tento „Zájezd“ doprovázela dvě vozidla vybavená otáčivým kulometem, tzv. „kukačky“. Občas se však vězňům podařilo spatřit kousek krajiny, kdy mohli poznat, že projíždí jižními Čechami, Vysočinou nebo Brnem. Až pozdě v noci dojeli do cíle, do leopoldovské věznice na jižním Slovensku.⁶⁶

⁶¹ Srov. *Tamtéž*, s. 7-8.

⁶² Srov. HAVLÍČKOVÁ, H. *Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu, 1948-1989*, s. 17.

⁶³ Srov. JANŠTA, P. *Budou vás vydávat soudům. Předmluva k P. Jindřich Jenáček 1917 – 2007*, s. 7-8.

⁶⁴ Srov. HAVLÍČKOVÁ, H. *Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu, 1948-1989*, s. 17-18.

⁶⁵ Srov. JANŠTA, P. *Budou vás vydávat soudům. Předmluva k P. Jindřich Jenáček 1917 – 2007*, s. 7-8.

⁶⁶ Srov. HAVLÍČKOVÁ, H. *Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu, 1948-1989*, s. 18.

1.6.2. V Leopoldově

Ve vězení v Leopoldově, kam byl Jenáček převezen, vládl v té době nejtvrdší teror v celém Československu. Jenáček tam žil a trpěl v strašných podmínkách, měl neskutečný hlad a byl nucen plnit vysoké pracovní normy, kdy musel vázat povřísla, drát peří, zkracovat pytle a vyrábět mnohé jiné výrobky, kterými se pak chlubilo československé hospodářství. V roce 1953 musel otec Jenáček spolu se 40 dalšími kněžími bourat leopoldovský kostel.⁶⁷

Zvláštní starost o vězně si dělali dozorcí, když se vězňům blížily návštěvy, bylo to po sedmnácti měsících leopoldovského věznění. Načas jim zvýšili dávky potravin a pomocí chemie překryli jejich vyzáblost tak, že opuchli natolik, aby neděsili návštěvníky svou hubeností. Mříž a hustá síť drátoskla ale stejně znemožňovala pořádné vidění. Jenáček poznal svého tatínka teprve po hlasu, bylo to jejich poslední setkání.

K zábavě dozorců museli vězni drhnout podlahu z nejméně dvě stě let starých fošen. Fošny museli na sucho doběla vydrhnout jen pomocí říčního písku a věchtu slámy. Prošlapaná podlaha s místy vyčuhujícími suky, kdysi napuštěná olejem, tento úkol značně znemožňovala a prsty vězňů z toho dost krvácely.⁶⁸

Nezapomenutelné a dojemné chvíle prožil Jenáček právě ve společenství kněží na celách, kde s hlubokou vděčností koncelebroval tajné bohoslužby na kněžské separaci. Na samotce, kterou sdílel s básníky Renčem a Rotreklem, naslouchal jejich veršům. Otec Jindřich Jenáček vzpomíná na Leopoldov takto:⁶⁹

V Leopoldově jsem se naučil strachu z lidské hlouposti; čím hloupější dozorce, tím snáze se z něj stával zfanatizovaný, vztekly hlídací pes, slepě plnící rozkazy. Leopoldov je pro mne dodnes tajemstvím lidské zloby a nenávisti. A přesto doba tam prožitá byla pro mne dobou milosti, kdy jsem dosáhl tak dokonalého spojení s Bohem jako nikdy před tím a už nikdy potom. Tam jsem pochopil, že to, co prožívám já a spolu se mnou i celá církev, to není Boží vůle, ale Boží dopuštění. Pomalu, krok za krokem jsem odhaloval, že to Boží dopuštění je nutné k očistě... k novému a dokonalejšímu vidění.⁷⁰

⁶⁷ Srov. JANŠTA, P. Budou vás vydávat soudům. Předmluva k *P. Jindřich Jenáček 1917 – 2007*, s. 8.

⁶⁸ Srov. HAVLÍČKOVÁ, H. *Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu, 1948-1989*, s. 20, 23.

⁶⁹ Srov. JANŠTA, P. Budou vás vydávat soudům. Předmluva k *P. Jindřich Jenáček 1917 – 2007*, s. 8.

⁷⁰ HAVLÍČKOVÁ, H. *Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu, 1948-1989*, s. 21.

1.6.3. V Jáchymově

Po leopoldovském věznění je Jindřich Jenáček 28. 9. 1953 převezen v policejním autu do Jáchymova, který byl symbolem skutečných vyhlazovacích koncentračních táborů. Zaposlouchejme se do vyprávění otce Jenáčka:⁷¹

V den svátku sv. Václava jsem se spolu s dalšími vězni octl v malém autu k převážení vězňů. Při pohledu zvenku bylo toto vozidlo k nerozeznání od poštovního auta k dopravě cenin, vevnitř však byl jeho prostor proměněn na šest miniboxů. Strávili jsme v těch klecích nejen svátek patrona naší země, ale i svátek Michaela archanděla. Jak nádherná společnost: Patron-mučedník a bojovník-vítěz! I náš život, říkal jsem si, se teď odvíjí ve znamení utrpení a boje směřujícího k vítězství Božího slova nad ďáblem a nad jeho služebníky, hlasateli nenávisti, vyznavači uranové rudy...

Díky těmto světcům, a také díky sv. Terezce z Lisieux, patronky uvězněných, „vklouzl“ jsem do jáchymovského pekla v měsíci Panny Marie Svatého růžence.⁷²

Otřesné podmínky k přežití zhoršovalo neustálé záření těžného smolince (uranu). V tomto táboře byl Jenáček zařazen na tzv. „Elko“, tedy do likvidačního tábora, kam se svážela ruda ze všech šachet v republice. Ta se zde drtila, mlela a třídila v devítipatrové budově, které se říkalo Věž smrti. Na „Elko“ byli zavíráni zvláště nebezpeční „zločinci“ – tedy vězni političtí, mezi nimiž bylo přes 200 kněží. Většina z nich nepřežila rok 1955. Náplň všedního dne na „Elku“, ale i na jiných jáchymovských táborech byl takový: stálé ponižování ze strany dozorců, tzv. „buzerantenmarš“ (desítky až stovky „muklů“ svázaných ocelovým lanem) na šachtu, nesnesitelné podmínky korekcí, které byly temnicemi o velikosti 2 x 2 m a výšce 1,5 m, hlad, ukrutná zima a všude přítomný mikroskopický prach vdechovaného uranu. Protože byl tábor příliš malý a přehledný, s množstvím donašečů a „fízlů“, nebylo možno v tomto prostředí sloužit mše svaté.⁷³

Jáchymovskou speciální „zábavou“ bylo tzv. „česání dvora“. Vězni postupovali po dvoře v pravidelných odstupech za sebou a košťaty „česali“ zem jedním směrem a druzí dělali totéž, ale kolmo na směr těch prvních. Výsledkem této choreografie byl obrazec podobný velké šachovnici. Nebyl-li dozorce s tímto uměleckým výkonem spokojen, museli jej vícekrát opakovat.

⁷¹ Srov. JANŠTA, P. Budou vás vydávat soudům. Předmluva k P. Jindřich Jenáček 1917 – 2007, s. 8.

⁷² HAVLÍČKOVÁ, H. Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu, 1948-1989, s. 21.

⁷³ Srov. JANŠTA, P. Budou vás vydávat soudům. Předmluva k P. Jindřich Jenáček 1917 – 2007, s. 8.

Domů mohli psát vězni málo, ale hodně psali do slavníků a jiných skrýší. Mezi zlomky obrazů, které z tohoto období utkvěly v Jenáčkově paměti, patří kromě na prst silné jinovatky na zdech korekce, těl vězňů zastřelených při útěku a osamělého pochodu vězně zakovaného do želez, také radosti z knížek propašovaných v obálkách „nezávadných“ knih vězeňské knihovny, z ptáků ohlašujících příchod jara i z křehké krásy květin. Otec Jenáček zakončuje vzpomínání na Jáchymov slovy: *V růžencovém měsíci jsem do něj vstoupil, v měsíci májových pobožností jsem z něj odešel. Záření milosti se ukázalo silnější než záření uranu...*⁷⁴

1.6.4. Na Mírově

V květnu roku 1956 nastoupil otec Jenáček do nápravně-pracovního tábora č. 1 ve věznicí na Mírově, kde zůstal až do udělení amnestie v roce 1960. Zde, stejně jako v Leopoldově, bylo hodně kněží, kteří byli izolováni od ostatních vězňů, aby je svou vírou nemohli „nakazit“. Mezi spolubratřími kněžími prožíval otec Jenáček nádherné okamžiky a radost z živého křesťanského společenství⁷⁵ a jako na ostatních zastaveních jeho „malé křížové cesty“ i zde vládl nádherný duch solidarity mezi vězni, na který s dojetím Jindřich Jenáček vzpomínal i v závěru svého života.

V tomto vězení dozorcí ponižovali vězně a bavili se tím, že je nechali škrábat velká kovová matně šedá umývadla, která měli na celách, kovovým knoflíkem, protože každé takové škrábnutí zanechalo na jejich stěnách třpytivou stopu. Rozkaz velitele věznice zněl, že se šedá umývadla musí třpytit, a nevadilo mu, že jejich třpyt vydržel pouze tak dlouho, dokud se kovu nedotkla voda. Ten bezpočet hodin škrabání – čárku po čárce hranou knoflíku – byla sisyfovská práce a nebylo snadné nepodlehnout bezúspěšnosti.

I zde na Mírově vězni svou prací přispívali k „budování socialismu“. Jenáček se tam naučil zhotovovat návlečky na cenovky, vyrábět vánoční ozdoby a smontovávat dřevěné skládací metry. Leštil odrazové plošky automobilových reflektorů a tzv. odjehloval drobné součástky fotoaparátu Flexaret. Jednalo se o pro oči velmi namáhavou práci, která Jenáčkově vyvolávala silné bolesti hlavy.

⁷⁴ HAVLÍČKOVÁ, H. *Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu, 1948-1989*, s. 22-23.

⁷⁵ Srov. JANŠTA, P. *Budou vás vydávat soudům. Předmluva k P. Jindřich Jenáček 1917 – 2007*, s. 8-9.

Vraťme se ještě k onomu kněžskému společenství. Izolováním kněží od ostatních vězňů jim vězňitelé nevědomky poskytli nový prostor pro jejich působení. Ve skrytosti mohli sloužit mše svaté, využívat znalostí a zkušeností vynikajících osobností a z jejich vyprávění a zodpovídání otázek se záhy vyvinula určitá forma přednášek. K nim se brzy přidala i výuka jazyků. Organizace této jakési formy univerzitního vzdělávání, mající svůj pevný rámec a podrobně vypracovaný program, se ujal páter Felix Davídek, který byl později jmenován tajným biskupem. Přednášelo se při práci, někdy i v přítomnosti nic netušícího dozorce, a to tak, že každý profesor měl pouze dva žáky.⁷⁶ Jindřich Jenáček na tuto dobu vzpomíná:

V této touze po vzdělání a v tom bratrském dělení se o vědomosti bylo něco krásného, co nás povznášelo. Dokazovalo nám, že ještě existuje prostor, který se vymyká hrubé síle. Nevím, do jaké míry si vedení věznice uvědomovalo skutečný rozsah této naší činnosti. Jisté je, že se jí snažilo všemi prostředky zabránit. Říkám-li všemi prostředky, myslím tím nejen různé druhy šikan, kterými nám zkracovali to málo volného času, který jsme měli, ale myslím i na ponižující osobní prohlídky, kdy jsme se museli svléci donaha a nechat si prošahávat nejen ústa, ale i konečník... Ten, u kterého našli lístek s poznámkami nebo se slovíčky, byl potrestán korekcí. Otce Václava Říhu, který měl slabé srdce, stála anglická slovíčka život...⁷⁷

1.6.5. Statečností proti zlobě

V každé z věznic zažil otec Jenáček několik pokusů o útěk z vězení, který byl takřka nemožný, a přežilo jej jen několik jedinců. Když se o útěku dozvěděli dozorcí, přivolali vojáky a oddíly milice se cvičenými psy, kteří prohledávali okolí věznice v okruhu 50 km, a sami dozorcí drželi ve vězení pohotovost. Za prodloužení služby se mstili na vězňích, a když přivedli zběha, často vážně zraněného, vylévali si na něm zlost s nelidskou zběsilostí.

Sám Jenáček vzpomíná na statečného kněze Bohuslava Buriana, který se o útěk pokusil v Leopoldově. Vzdálil se poměrně daleko od vězení, ale dostali ho a dotloukli tak, že trvale trpěl na následky vnitřních zranění. Kolik vytrpěl, než zemřel, mohl Jenáček pozorovat, když s ním sdílel jednu celu.

⁷⁶ Srov. HAVLÍČKOVÁ, H. *Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu, 1948-1989*, s. 23-25.

⁷⁷ *Tamtéž*, s. 25.

V jáchymovském táboře zastřelili čtyři vězně na útěku, a ty pak pro výstrahu vozili ukazovat po táborech. Jenáček spolu s vězni neztratili lidskou tvář a před mrtvolami smekli své vězeňské čapky, i když tím dozorce rozzlobili.

Otec Jenáček vzpomíná na celou tu dobu jako na léta plná milosti, odevzdané lásky a nádherné, vše převyšující radosti.

S vězni měli spoustu plánů, co by chtěli dělat, až budou volní, a vášnivě prodiskutovali každý detail všech možných alternativ. Nejvíce v tom vynikal Felix Davídek. Jednalo se o založení katolické univerzity v Brně, vzdělání laiků, bohoslovců i kněží a jejich vzájemná spolupráce. Na Mírově, kde s ním Jenáček sdílel jednu celu, se udála jedna veselá příhoda, na kterou náš básník vzpomíná:⁷⁸

Jeho odvaha a duchapřítomnost nás tehdy zachránily před trestem, a navíc ještě důkladně ořásly pověstnou sebejistotou politika a velitele dozorců, estétka Smrčky. Obávám se, že dozorcí, kteří měli ten den na našem oddělení službu, si dodnes myslí, že byli svědky skutečného zázraku.

To bylo tak: V ten den bylo víno, které vykvasilo na naší cele, již hotové. Chystali jsme se, že ho slijeme do ampulek od léků, když se prudce rozletěly dveře naší chodby. Vzápětí nato se téměř současně otevřely dveře všech cel našeho oddělení:

„Nástup!“

Následoval známý scénář ohlašující prohlídku, „filcunk“, jak jsme říkali ve vězeňské hantýrce. Zatímco jsme stáli v pozoru na chodbě svlečení donaha, na celách všechno doslova lítalo: slavníky propichovali, nebo jednoduše rozpárali. Obsah poliček, na kterých jsme měli své osobní věci, se octl spolu s ostatním na stále se zvětšující hromadě uprostřed cely. Schovával-li si některý z nás trošku marmelády nebo čaj, který dostal v balíčku, i ten skončil mezi tabákem a slámou rozpáraného slavníku. Podle důkladnosti prohlídky jsme pochopili, že jdou „najisto“, to znamená na udání některého z donašečů. To pro nás neznamenovalo nic dobrého...

„Tady je, čuchni!“ přeřál náhle vřavu vítězný křik vycházející z naší cely a hned nato jsme viděli velitele Smrčku, jak opatrně nese náš džbánec na vodu naplněný vínem. S jízlivým úsměvem ho postavil před nohy velitele naší cely, zamnul si spokojeně ruce a prohlídka pokračovala dál. Tehdy vykročil Felix z řady, s naprostou samozřejmostí vzal džbánec s vínem a v sousední cele ho vyměnil. Než jsme si stačili uvědomit, co dělá, stál opět mezi námi. Krátce nato prohlídka cel skončila.

Následován průvodem asi dvaceti dozorců politik Smrčka se zastavil před velitelem naší cely. Pokynem ruky vyzval nejbližšího z dozorců, aby mu podal džbánec.

„Copak to tu v tom džbánu máme?!“

„Prosím vodu, soudruhu veliteli,“ odpověděl v pozoru tázaný.

⁷⁸ Srov. HAVLÍČKOVÁ, H. *Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu, 1948-1989*, s. 28-29.

„Táák vodu, říkáte?“ řekl pan Smrčka s ironickým tónem, který u něj nevěstil nic dobrého. Během svých posledních slov již zvedal džbáněk k nosu. Přičichl jednou, přičichl podruhé a jeho spokojený výraz se proměnil v takovou grimasu úžasu, že jsme jen stěží zachovali vážnou tvář. Váhavým pohybem podal džbáněk dozorcí stojícímu vedle něj:

„Ochutnej!“

„Voda!“ odpověděl stejně udiveně dozorce, který si pořádně nahnul. Stačili jsme ještě zachytit několik zmatených pohledů, v kterých se odráželo zděšení... a za obávaným velitelem Smrčkou zaklaply dveře na chodbě. Utekl jak kluk.

Po odchodu dozorců řekl Felix klidně:

„Pánové, byli jste svědky zázraku. Naopak, než to bylo v Káně.“⁷⁹

V roce 1998 pro Radio Proglas otec Jenáček označil jako nejtěžší okamžik v jeho životě chvíli, kdy stanul před soudem. A další dva okamžiky, které si uvědomil až později, totiž oznámení smrti jeho tatínka v roce 1954 a maminky v roce 1957. Nejtěžší rozhodnutí udělal asi v té chvíli, kdy věděl celkem jasně, že buď odejde za hranice, nebo zůstane tady, a tím se s naprostou jistotou nevyhne zatčení. Již všechno nasvědčovalo pro to, aby utekl. Ale Bůh mu dal sílu, aby zůstal tady, v tom „komunistickém pekle“, a odhodlal se neopustit ty, kteří tady zůstali.⁸⁰

1.7. Nesvobodný na svobodě

Vězeň Jenáček konečně opouští „zamřížovaný svět“, ale nevrací se do stejného světa, odkud byl za mříže uvržen. Chladnou železnou mříž vystřídal podobně hlídané „mřížoví strachu“. Životodárné společenství spoluvězňů vystřídaló sžíravé osamění od všech. Namísto sdílení vědění „mírovské univerzity“, staly se mu údělem dělnické profese.

Otec Jenáček vzpomíná, že situace po propuštění byla často horší než v kriminále, poněvadž byl odloučen od přátel a zvláště ze strachu se od něho odvraceli i ti nejbližší.⁸¹

⁷⁹ HAVLÍČKOVÁ, H. *Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu, 1948-1989*, s. 29-30.

⁸⁰ Srov. Audiozáznam, (soukromý). *Rozhovor s o. Jindřichem Jenáčkem.*

⁸¹ Srov. *Tamtéž.*

1.7.1. Omilostněný vězeň

Na všeobecnou amnestii pro politické vězně byl Jindřich Jenáček 10. května 1960 propuštěn na svobodu, ovšem pod podmínkou, že se do r. 1970 nedopustí trestného činu. Za ten se považoval jakýkoliv kněžský úkon a udání mohl podat kdokoliv. Amnestií na podmínku dostali promyšleně všechny politické vězně pod kontrolu ve snaze otrávit jim zbytek života.⁸² Uvádíme zde výňatek z oznámení Krajského soudu v Brně, ze dne 29. 7. 1960, který nalezneme v knize *Dědictví* Heleny Havlíčkové:

*(...) při příležitosti patnáctého výročí Osvobození naší vlasti Sovětskou armádou, kdy vítězství socialismu se u nás stalo skutečností...
(...) Z rozhodnutí prezidenta republiky ze dne 9. května promíjí se vám zbytek trestu odnětí svobody v trvání čtrnácti roků, pěti měsíců a osmadvaceti dní (...) pod podmínkou, že se do r. 1970 nedopustíte úmyslného trestního činu...*

*Toto rozhodnutí je pro odsouzeného pobídkou, aby svou další poctivou prací dokázal, že je tohoto dobrodiní hoden...*⁸³

Po propuštění začala otcí Jenáčkovi těžká léta, která už stěží dokázal prožívat tak radostně jako dobu věznění. Na svobodě byl v podstatě nikým. Rodiče již zemřeli a přijetí od příbuzných bylo zatíženo strachem a obavami a nejráději by se s ním vůbec nestýkali.⁸⁴

Jindřich Jenáček vzpomíná, že právě skutečnost, že se rodiče jeho návratu nedožili, kazila jeho radost z návratu smutkem, a tak se nenaplnila jeho utěšující představa z vězení, kterou vyjádřil ve své básni „*Návrat*“.

*Až jednou ze světa zamřížovaného
budu se navracet domů
chtěl bych
aby to bylo v podvečer
v podvečer tichý útěšných stínů.
Jít polní cestou
vonící rozdrčeným zrním
kdy vlaštovky nad zemí létají nízko
kdy nad lesy Budonic zateskní jediná hvězda
klekáním zvonů očarována.*

⁸² Srov. JANŠTA, P. Budou vás vydávat soudům. Předmluva k *P. Jindřich Jenáček 1917 – 2007*, s. 9.

⁸³ HAVLÍČKOVÁ, H. *Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu, 1948-1989*, s. 30.

⁸⁴ Srov. JANŠTA, P. Budou vás vydávat soudům. Předmluva k *P. Jindřich Jenáček 1917 – 2007*, s. 9.

*Jít nikým nečekán
 a přece vyhlížen stále (...)
 Rukama třesoucíma otvírám dveře
 už na prahu stojím
 rozpřahuji ruce...
 Jaké to bude až k závratí krásné
 až na plnou touhu zašeptám
 mami!
 Políbím ruce
 políbím šedivé vlasy
 políbím vějířky vrásek
 políbím nádhernou slzu
 Ach mami maminko moje
 ty milá a bez míry dobrá...
 Jaké to bude až k závratí krásné
 až řekneš:
 Můj Bože chlapče no chvála Bohu
 konečně jsi už zas doma!
 Vše bude zas dobré jako v dny dávné
 a zapomenem utrpení
 a hlad a trýznivé pokořování
 i hlodavou lítost vztek marný
 co dnů bezútěšných nervy a srdce
 jak červotoč pomalu ujídají (...)⁸⁵*

Sám Jenáček se lidí stranil, aby je nepřivedl do potíží, a oni ze strachu také. Jenáček se vyhýbal i místům, kde se scházelo více lidí. Mimořádně se setkával s mukly, s kterými žil na společné cele či baráku. Obavy a strach byly oprávněné, poněvadž chapadla StB a jejích donašečů byla téměř všude, a tak někteří se museli do vězení zase vrátit. Omilostněný vězeň Jindřich Jenáček zareagoval na takovou situaci jakýmsi uzavřením se do sebe se svými knihami a psaním do šuplíku.⁸⁶

Bolestně vypráví Heleně Havlíčkové:

Velmi rychle jsem poznal, že se nacházím na území, kde vládne opatrnost, jejíž pravé jméno je strach. Tato skutečnost mne obzvlášť bolestně zasáhla u spolubratří a u vlastních příbuzných... Očekával jsem radost ze shledání, pomocnou ruku pro nový začátek, a přivítal mne úlek, rozpaky a neobratné vysvětlování, proč bude lépe, nebudeme-li se vídat... Strach, od kterého jsem se osvobodil ve vězení, mě očekával všude, kamkoliv jsem se otočil. Měl mnoho tváří a ještě víc příčin: obavy z nepředvídaných komplikací, ze ztráty důvěry, z toho, že přibude nepříjemná povinnost

⁸⁵ HAVLÍČKOVÁ, H. *Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu, 1948-1989*, s. 30-31.

⁸⁶ Srov. JANŠTA, P. *Budou vás vydávat soudům. Předmluva k P. Jindřich Jenáček 1917 – 2007*, s. 9.

„dodávat o mně zprávy... Strach – ten všudypřítomný, ochromující strach. Starý, jak je staré lidstvo.“⁸⁷

1.7.2. Nežádoucí dělník

Jako všichni propuštění vězni, musel si najít co nejrychleji práci i otec Jenáček. Výběr byl tak malý, že nebylo tak těžké se rozhodnout. Pouze ti, kteří našli někoho, kdo byl ochoten pro ně riskovat, našli jinou práci, než je horník, nádeník na stavbě, dělník v lomu a jiná odvětví, kde byl velký pohyb a trvalý nedostatek pracovních sil.⁸⁸ Práce, jakou mohl i Jenáček po propuštění z vězení sehnat, byla převážně práce manuální. Pracoval na mnoha místech: dělal cihláře v Dědicích, byl kopáč, armovač, skladník, „černý mistr“, ekonom, noční hlídač, údržbář aj. Setkával se však všude s nepřátelskými pohledy lidí, kteří se na něj dívali jako na kriminálního a s neustálým strachem a podezíráním. Podnájem a prostředí musel střídat a smířoval se s pocitem, že od života již příliš radosti očekávat nemůže.⁸⁹

1.8. Otec Jindřich Jenáček – kaplan, důchodce

Když mladý maturant nastupoval do semináře s touhou stát se knězem, patrně si nepředstavoval, že mu vykonávání jeho povolání nebude vždycky umožněno. (Ve vězení nebo bez státního souhlasu „na svobodě“.) Po několika „kaplanských místech“ mohl oprávněně očekávat, že mu bude svěřena funkce faráře. Otec Jindřich Jenáček po jedenácti letech věznění a po pětadvaceti letech „na svobodě“, kdy neměl státní souhlas, (tedy po šestatřiceti letech, kdy byl naposledy ve funkci kaplana) se opět stal kaplanem a 1. září 1985 konečně obdržel státní souhlas k výkonu kněžské služby.

Tato vytoužená chvíle se odehrála právě v době, kdy jako důchodce zastával práci nočního hlídače. Od tehdejšího biskupa Vrány ve spojení s ostravským církevním tajemníkem dostal povolení,⁹⁰ aby sloužil v Charitním domově u sester františkánek⁹¹

⁸⁷ HAVLÍČKOVÁ, H. *Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu, 1948-1989*, s. 31.

⁸⁸ Srov. HAVLÍČKOVÁ, H. *Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu, 1948-1989*, s. 31-32.

⁸⁹ Srov. JANŠTA, P. *Budou vás vydávat soudům. Předmluva k P. Jindřich Jenáček 1917 – 2007*, s. 9.

⁹⁰ Uvádíme zde výňatek z onoho znění: (...) *Krajský tajemník pro věci církevní Krajského národního výboru Ostrava uděluje vám státní souhlas podle paragrafu 16 vládního nařízení k vedení duchovní správy řeholních sester III. řádu svatého Františka, Opava, Mladecko, Slavkov od 1. 9. 1985.*

v Mladecku. *Obrovská radost a vděčnost Bohu zaplavila Jenáčkovu srdce. Konečně mohl beze strachu sloužit mše svaté, zpovídat a pastoračně se tu věnovat řeholním sestrám.*⁹² Objekt, kterému se říkalo Zámeček, byl velkým úsilím příbuzných sester postupně opravován do obstojného stavu proto, aby zde rostla nová komunita, kde byly mladé novicky tajně připravovány na přijetí řeholních slibů.⁹³

O historii tohoto významného místa necháme promluvit Helenu Havlíčkovou tak, jak se o něm zmiňuje ve své knize *Dědictví*, a věnujeme na stránkách této naší práce okouzujícímu Mladecku tolik pozornosti.

Při silnici vedoucí z Opavy na Olomouc leží v jednom z malebných údolí nedaleko polských hranic obec Mladecko. Dnes v ní žije necelých tři sta obyvatel. V minulosti se jmenovala Mladotice a od r. 1620 patřila rodu Sedmíhradských. Jejich původní sídlo bylo začátkem XIX. století zbořeno a nad vesnicí, uprostřed 170 ha hospodářství, byl postaven nový panský dům s rohovými věžičkami. Místní lidé mu dodnes říkají „Zámeček“. Jeho nový majitel, německý důstojník Wilhelm von Loye, po skončení války emigroval a jeho veškerý majetek byl zkonfiskován.

V r. 1965 dostalo opuštěný zámeček do užívání místní Jednotné zemědělské družstvo. Jeho vedení rozhodlo, že tam zavede chov vepřů. Jeden za druhým padaly mohutné stromy parku, známého po celém Slezsku svými vzácnými dřevinami... Zanedlouho se na jejich místě objevily dlouhé budovy vepřinů a stejně nevzhledné domy určené těm, kteří se o vepře budou starat. V zámečku samotném umístilo JZD vývařovnu. Jeho zanedbaná budova chátrala čím dál, tím víc, zatímco dříve vzorně udržované zahrady se zmocnila příroda. Jediná cesta vedoucí z vesnice k zámečku se každého jara i každého podzimu proměňovala v bezednou řeku černého, páchnoucího bahna...

Změnu přinesl teprve konec roku 1968, kdy se na sloupku vyvrácených vrat objevil nápis „Charitní domov“. Několik dní poté byly na místo přivezeny první řeholnice-důchodkyně.

Jejich příchodem se do zámečku vrátil život. Díky tomu, že starým sestrám přicházely na pomoc jejich rodiny, zámeček začal měnit svou tvář a na zahradě opět rozkvetly růže. Oddělen od ostatního světa nejen vzdáleností, ale i stěnou vtíravého pachu vepřů, stal se místem, kde se vskrytu připravovalo jaro církve.

Přes přísný dozor civilního vedení „charitního domova“ tam tajně docházely dívky připravující se na řeholní povolání a na podzim r. 1985 našel v zámečku svůj nový domov i důchodce otec Jindřich Jenáček.⁹⁴

HAVLÍČKOVÁ, H. *Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu, 1948-1989*. 2. vydání, přepracované a doplněné. Olomouc: Poznání, 2008, s. 216.

⁹¹ Jednalo se o Kongregaci Milosrdných sester III. Řádu sv. Františka z Assisi (tzv. opavské františkanky, nověji „minoritky“).

⁹² JANŠTA, P. Budou vás vydávat soudům. Předmluva k P. *Jindřich Jenáček 1917 – 2007*, s. 9.

⁹³ Srov. JANŠTA, P. Budou vás vydávat soudům. Předmluva k P. *Jindřich Jenáček 1917 – 2007*, s. 9-10.

⁹⁴ HAVLÍČKOVÁ, H. *Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu, 1948-1989*, s. 13.

Cenné svědectví o životě otce Jindřicha Jenáčka na Opavsku nám poskytl P. Josef Veselý, který se s ním osobně setkával od doby, kdy přišel Jenáček sloužit na Mladecko. Veselý dosvědčuje, že na Mladecko Jenáčka „přitáhl“ jeho kamarád doktor Batušek, se kterým ho pojilo přátelství, a právě Batušek měl zásluhu na tom, že Jenáček mohl sloužit sestřím, když oba kněží dostali v důchodcovském věku konečně církevní souhlas. Otec Jenáček na Mladecku jakoby pookřál, protože mohl sloužit jako kněz sestřím v obci Mladecko, vypomáhal v Jakartovicích a byl zapojený do duchovní správy.⁹⁵

Na Mladecku v kapli ve vesnici míval každou neděli mši svatou, připravoval hodně dětí ke křtu a prvnímu svatému přijímání a pomáhal zvláště těm, kterým se v rodině dostávalo málo péče. Obnovil kapli jak ve vesnici, tak i zčásti kapli v klášteře, a pozval architekta Kolka z Brna, aby upravil interiér kaple sester.⁹⁶

Na Mladecku měl Jenáček bohatou knihovnu, měl část literatury, kterou vydával Josef Florián ze Staré Říše: *Dobré dílo, Studium*, takže je patrné, že ho to dílo Floriánovo ovlivnilo.⁹⁷ K jeho oblíbeným básníkům patřil Jan Zahradníček a také Václav Renč a jeho dramata.⁹⁸ Sestry o něho svědomitě pečovaly, po stránce zdravotní se cítil ještě celkem dobře, takže mohl dávat i exercicie.

P. Josef Veselý se s otcem Jindřichem setkával také v době, kdy byl hospitalizován v nemocnici, poněvadž jeho zdraví už bylo ohrožené, ale i tak zůstal až do poslední chvíle optimistický. Měli možnost se setkávat i na kněžských konferencích, kde měl Jenáček několikrát promluvu, která měla patřičnou úroveň. Podával ji vždycky svým osobitým způsobem.⁹⁹

Spolubratry kněžími byl brán kladně i záporně. Ve svých projevech obvykle jednal tzv. na rovinu, takže si to ve vztazích u někoho takřka rozházel, zvláště tehdy, jednalo-li se o nedostatky v kněžské službě, zejména její odbývání. Jednal tak, že nikoho neshazoval, ale přesto zůstal nekompromisní, když jistě cítil, že to odporuje jeho představám.¹⁰⁰

⁹⁵ Srov. Rozhovor (nestandardizovanou formou) s P. Josefem Veselým.

⁹⁶ Srov. Rozhovor (nestandardizovanou formou) se sestrami SMFO.

⁹⁷ Srov. Rozhovor (nestandardizovanou formou) s P. Josefem Veselým.

⁹⁸ Srov. Audiozáznam, (soukromý). *Rozhovor s o. Jindřichem Jenáčkem*.

⁹⁹ Srov. Rozhovor (nestandardizovanou formou) s P. Josefem Veselým.

¹⁰⁰ Rozhovor (nestandardizovanou formou) s P. Josefem Veselým.

1.9. Duchovní otec řeholních sester

Čtenáři jsme již výše přiblížili Jenáčkův nový návrat do kaplanské služby na Mladecku a také jeho kněžské působení v opavském děkanátu. Jelikož sloužil u řeholních sester, považujeme vlastní svědectví sester o jeho životě a působení za směrodatné a velmi obohacující.

S. Augustina barvitě líčí první dny otce Jenáčka na Mladecku. Zde je redakčně upravené znění:

Když přijel (o. Jenáček) na Mladecko, pokorně se učil sloužit mši svatou v rodném jazyce. Sestra Remígie mu byla nápomocna. Do té doby neměl státní souhlas a sloužil mši svatou latinsky tajně ve svém bytě v Brně. Sestra Bohdanka ho také učila zpívat české liturgické texty za doprovodu harmonia. Sestřička mu při mši svaté z první lavice napovídala, protože otec nebyl zvyklý sloužit na veřejnosti. Vzpomínám si, jak měl velkou trému, když poprvé měl v klášterní kapliče na Mladecku udělovat svátostné požehnání spojené s bohoslužbou. Byl celý zpocený, ale zvládl to.¹⁰¹

Sestry, které tam byly ve formaci, nemohly nosit hábit, a tak si nebyly jisté, zdali otec Jenáček o nich ví, že jsou řeholnice, a rovněž ony o něm nevěděly, kdo je zač, co mohou od něj očekávat. Poté, co se vzájemně ujistili o své důvěryhodnosti, tak je otec Jenáček duchovně vedl a juniorky ve formaci učil i zkoušel.¹⁰²

Sestry nám také poskytly svoji charakteristiku otce Jenáčka, takže si čtenář může udělat úsudek o jeho osobitosti. Sestra Remígie, která se o něj s obětavostí a vydaností starala nejvíce, shrnula jeho povahovou charakteristiku takto:

Byl to člověk přímý, vyrovnaný, s každým hovořil přímo, ať to byl kdokoliv, ale také každému pomohl jak duchovně, tak po stránce hmotné. Nikdo od něho neodešel bez pomoci, zvláště jeho štědrost byla charakteristická, rozdal, co mohl, a na vrácení nečekal. Věděl, že to nepřijde, ale chtěl, aby se o tom nemluvílo, říkával vždycky: co dává pravice, ať neví levice.¹⁰³

I ostatní sestry mluví o jeho štědrosti, která se také projevovala pozornostmi (dárky na Vánoce, svátky sester aj.) Jeho dobrosrdečnost a shovívavost byla vyvažována pevností, přísností, ale i statečností, se kterou se zastal každého, komu se

¹⁰¹ Rozhovor (nестandardizovanou formou) se *sestrami SMFO*.

¹⁰² Srov. Rozhovor (nестandardizovanou formou) se *sestrami SMFO*.

¹⁰³ *Tamtéž*.

dělo bezpráví. Mnohdy ve své horlivosti vzplál i spravedlivým hněvem. Byl tichý, dokázal naslouchat a nepokazil žádnou radost, ale když bylo třeba, tak „hřměl“.

Otec Jenáček chtěl, aby mladé sestry měly všestranné poznání. On sám byl tak plný rozmanitých znalostí, které se snažil předat dál, a to i tak, že vymýšlel pro sestry hry typu „cesta do nebe“, ale u toho nikdo nikam nedošel, protože otázky mířily od sportu přes kulturu k politice, zkrátka procházely všemi oblastmi, aby sestry měly různorodý přehled. Tento vzdělaný kněz měl tak úžasnou slovní zásobu, jakou má málokterý člověk.¹⁰⁴ Ovládal několik jazyků, zejména latinu a němčinu, dále pak angličtinu, francouzštinu, také italštinu a španělštinu. Nejradyji však měl češtinu a její specifický dialekt „hanáčtinu“, a vůbec nejradyji nemluvil, ale poslouchal.¹⁰⁵ Dokázal hovořit o všem; jaké téma kdokoli nadhodil, měl o něm ponětí. Zřetelné to také bylo v kázání, míval je dlouhé a při mši svaté měl hned několik delších promluv. Nejčastěji a důrazně vyslovoval latinské slovo *communio*, ve smyslu společenství i sv. přijímání a dával tyto dva významy do vzájemného kontextu. Někdy v kázáních recitoval své básně. Když byly nějaké svátky, příležitostně napsal báseň k nějakému světci, např. o sv. Monice nebo o sv. Josefovi. Měl takový sešitek, z něhož, když byly některé významnější svátky a měl něco k nim, dával svou báseň k dispozici.

Podle sestry Remígie se ve svém volném čase otec Jenáček velmi rád věnoval lesu, aby se odreagoval od práce u stolu, kde sedával dlouho do noci. (Sám básník říká, že práci v lese má raději než jakoukoli jinou práci včetně literární.)¹⁰⁶ Za pomoci přátel zasadil přes 2000 stromků a udržoval tam cestičky. Řezal, štípal a ukládal dříví, sekal trávu. Když viděl něco, s čím by sestry potřebovaly pomoci, hned se toho chopil. Jeho lásku k přírodě dosvědčuje i S. Augustina. Otec Jenáček pracoval na zahradě i rád chodil na procházky do lesa, krmil ptáčky a pozoroval je na krmítku u okna.

Jindřich Jenáček měl rád společnost, a tak není divu, že ho vyhledávalo a navštěvovalo mnoho lidí, ať už to byli příbuzní, známí nebo farníci, pomáhal duchovně i fyzicky. Mladí chlapi z Opavy za ním přijížděli na duchovní obnovy, ale také on jezdil do Vlastoviček a dával mladým rodinám i lékařům duchovní obnovy. Jeho dobrými přáteli byli lékaři Filípek a Štěpánek, kteří se starali i o jeho zdraví. Z let věznění ho navštěvoval pan Milan Krejza a také bývalý poslanec Jiří Rubín. Jak jsme se v úvodu zmínili, přátelila se s ním a spolupracovala i Helena Havlíčková, jezdil za ním

¹⁰⁴ Srov. Rozhovor (nestandardizovanou formou) se *sestrami SMFO*.

¹⁰⁵ Srov. Audiozáznam, (soukromý). *Rozhovor s o. Jindřichem Jenáčkem*.

¹⁰⁶ Srov. *Tamtéž*.

pan biskup mons. Josef Hrdlička a udržoval s ním přátelství, a zvláště se mu věnoval pan doktor Dobeš, jenž za ním často přijížděl z nakladatelství Cor Jesu z Českého Těšína. Otec Jenáček mu připravoval do tisku kalendáře, dělal různé překlady i korektury knížek apod.

S. Remígie svědčí o Jenáčkově bezmezné důvěře v Boží pomoc a jeho velké úctě k Panně Marii. Volné chvíle trávil s růžencem v ruce jako se svým stálým pomocníkem a věřil v Mariinu pomoc. Panna Maria ho provázela i ve vězení a až do konce života. Uctíval sv. Terezii z Lisieux, zvláště pro její pokoru, a v pozdější době, když byla blahořečena, také druhou karmelitku Terezii Benediktu od Kříže, vlastním jménem Edith Stein. Velice si jí vážil pro její vzdělání snoubící se s pokorou. Sestra Remígie zdůrazňuje, že otec Jenáček byl opravdu zbožný a promodlil skutečně nesmírně mnoho. Ujišťoval sestry, že se za ně modlí, a také k modlitbě povzbuzoval. Při duchovním vedení dodával odvalu a naději, jak dodává závěrem S. Augustina. Byl opravdu velice pokorným knězem, dobrákem a měl své kněžské povolání rád. Dokázal zbásnit to, co cítil, i odpuštění, nazval pravdu pravdou, nemyslel jen na sebe, ale pamatoval i na druhé.

Ačkoli měl spíše františkánského ducha, byl členem (famiiliářem) Řádu německého, totiž bratří domu Panny Marie Jeruzalémské neboli Německých rytířů. Nezmiňoval se sice příliš o tom, ale měl i jejich řeholní oděv, kříž i odznak. Němečtí rytíři za ním také občas jezdili. S. Remígie míní, že ho přijali jako famiiliáře proto, že ho chtěli tak vyznamenat za utrpení, které prožil v žaláři. On sám se o to patrně nesnažil, poněvadž byl velice skromný, nikdy se nikde netlačil do popředí.¹⁰⁷

1.10. Závěr života

Po zrušení kláštera sester františkánek v Mladecku dožil otec Jenáček svůj život v Charitním domově u těchto sester v Opavě na Kylešovské ulici, kde byl dva roky upoután na lůžko. Nejenom o tomto období jeho nemoci jsou následující svědectví těch, kteří jej provázeli na sklonku jeho života.

¹⁰⁷ Srov. Rozhovor (nестandardizovanou formou) se *sestrami SMFO*.

P. Josef Veselý dosvědčuje, že byl otec Jenáček s nemocí vyrovnaný, uvědomoval si, že má již mnoho let, a trpělivě, bez dramtizování, kněžsky snášel tyto poslední chvíle života.¹⁰⁸

Sestry,¹⁰⁹ které ho doprovázely na jeho poslední pouti, dosvědčují, že otec Jenáček neočekával své úmrtí jinde než na Mladecku. A tak, ačkoli zůstal v domácím prostředí, velmi těžce nesl, že se musel se sestrami přestěhovat z Mladecka do Opavy. Byl spjat s přírodou, které měl v Mladecku dostatek, a když pak v Opavě měl výhled pouze na křižovatku a hospodu, velmi ho to rozrušilo a byl z toho hrozně nešťastný. Z opavského kláštera už moc nevycházel, jen když bylo pěkně, šel v doprovodu sestřičky na zahradu. Někdy ještě koncebroval mši svatou spolu s kněžími P. Hyacintem Skupieňem OFM Conv a P. Jiřím Batuškem. Poslední dobou, tak dva měsíce, již jen ležel. Zůstal nesmírně trpělivý a statečný, i když měl srdce i plíce nemocné a už delší dobu dýchal pomocí kyslíkového přístroje.¹¹⁰

Sestra Cecílie dosvědčuje, že na otci Jenáčkově nebyla vidět zahořklost ani po tom, co prožil. Nikdy na nikoho nenadával.

Sám o době věznění nehovořil, vykládal jenom, když se ho sestry zeptaly nebo když byla nějaká příležitost. Až náhle před smrtí, když byl tak těžce nemocný, jakoby se mu ty vzpomínky na vězení vracely, to právě díky jeho nemoci, že nevěděl, jestli je to realita, nebo už je to minulost. Několikrát říkával, že už je z toho zničený, třeba v noci, když nemohl spát, nevěděl, jestli se to skutečně děje. Jakoby se do vězení znovu vracel a prožíval to. Ale když viděl setru Remígiu nebo ostatní, byl rád, že to není realita, že už žije v jiném světě.¹¹¹

S. Augustina dosvědčuje Jenáčkovu statečnost v boji s nemocí:

Radoval se i z maličkostí, i v nemoci si povětšinou zachoval dětskou radost a důvěru v Boží pomoc. Utrpení snášel statečně. Nemohl už skoro nic jíst, byl strašně hubený, měl problémy s dýcháním, musel dýchat kyslík pomocí vypůjčeného přístroje, že si to doma zapojil do zásuvky a vyráběl si ten kyslík sám a nemusel být kvůli tomu hospitalizovaný. Když zemřel, oblékla ho se sestrou Václavou, jeho výraz obličeje byl klidný a vyrovnaný.¹¹²

¹⁰⁸ Srov. Rozhovor (nestandardizovanou formou) s P. Josefem Veselým.

¹⁰⁹ S. Remígie Grulichová, S. Augustina Skálová, S. Cecílie Vymazalová, S. Václava Tučková. Srov. Rozhovor (nestandardizovanou formou) se sestrami SMFO.

¹¹⁰ Srov. Rozhovor (nestandardizovanou formou) se sestrami SMFO.

¹¹¹ Rozhovor (nestandardizovanou formou) se sestrami SMFO.

¹¹² Tamtéž.

10. srpna roku 2007 otec Jenáček v Opavě umírá ve svých nedožitých 89 letech. 17. srpna 2007 se s ním konalo poslední rozloučení v Opavě a následně byl pohřben do hrobu svých rodičů ve svém rodišti v Dědicích u Vyškova. *Tajemství kněžství prostupovalo Jenáčkovu chápání života zde na zemi, tak jako Kristovo kněžství se spojuje ve věčném křesťanově vyznání: Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat.*¹¹³

¹¹³ JANŠTA, P. Budou vás vydávat soudům. Předmluva k *P. Jindřich Jenáček 1917–2007*, s. 10.

2. PERZEKUCE KŘESŤANSKY ORIENTO VANÝCH BÁSNÍKŮ PADESÁTÝCH LET XX. STOLETÍ

Sotva byly náš národ i církve osvobozeny z válečného utrpení a vypořádaly se s následky války, docházelo u nás postupně pod vlivem politických okolností k novému utlačování a odnímání svobody komunistickou mocí. Rudá totalita pronásledovala církve s obzvláštním úsilím a s politickou snahou odtrhnout církve v Československu od Vatikánu. Církve se však nepodvolila a nezaprodala se totalitnímu režimu. Chtěli ji tedy umlčet, zničit a zlomit její nezlomné vyznavače. Komunisté pronásledovali i ty, co šířili pravou kulturu, a tak museli za mříže spisovatelé i básníci. Avšak církve, kněží i věřící i přes pronásledování nepřestali Kristu sloužit a hlásat evangelium ani ve vězení. Zrovna tak spisovatelé, zvláště básníci, nepřestali tvořit, i když nemohli psát na žádný papír, a to ani na toaletní, a nezbyvala jim jiná možnost, než „psát“ do paměti své či druhých. Komunisté svobodného lidského ducha zcela neumlčeli. Duch se definitivně umlčet nedá. Ztráty byly veliké, ale církve v Kristu zvítězily. I přes tak silnou perzekuci v naší vlasti církve dodnes žijí a z krve mučedníků komunistického teroru bezpochyby „porodila“ nové věřící. Výzva Jindřicha Jenáčka (pod pseudonymem Jiří Alán) z roku 1940 byla aktuální tehdy, v době perzekuce, a je přiléhavá i pro současnost.

Není dnes potřeba ničeho naléhavěji, než silné, nadpřirozené víry a důsledného života z ní. Ta rozhoduje o budoucnosti. Chránit a rozhojňovat víru je naším prvním úkolem. (...) Silní Duchem svatým (...) zajistíme si radostnou, i když světem nepochopenou, svobodu dítek Božích. Chceme (...) udržovat oheň víry a sloužit Bohu, aby byla naplněna Jeho Spravedlnost a pochopena Jeho Láska.¹¹⁴

Proudy duchovních hodnot nebyly vysušeny. Nacházely si skrytě cestu různým způsobem, samizdatovou činností, s pomocí přátel v exilu, s obezřetnou tajností za velkého rizika, ale přesto všechno tyto proudy živily duchovní i kulturní život a rozvoj těch, kterým opravdově záleželo na plnohodnotném životě. Zvláště v této naší magisterské práci chceme vyzvednout mohutný pramen, který duši člověka napájel Duchem, totiž poezii, která neumlkla ani ve vězení. Ba naopak, dala vytrysknout i novým, dosud neznámým zřídům, nezaměnitelné chuti, tak často psané autenticky

¹¹⁴ ALÁN, J. *Nejvyšší Spravedlnost a Láska*. Museum, Časopis slovanských bohoslovců. č. 5, roč. 71, červen 1940, Nákladem Růže Sušilovy, literární jednoty brněnských bohoslovců, s. 136-137.

prožívaným životem, ze srdce přetékajícího bolestí, ale i radostí. Poezie psaná se strachem, za vysokou cenu, za bití a ponižování, korekci, poškození zdraví a u někoho i položení vlastního života. Tento silný proud vězeňské poezie osvěžoval nejen tvůrce samotné, ale i spoluvězně a blízké doma, a jsme přesvědčeni, že je duchovním zdrojem i pro všechny, pro nás teda zcela určitě. Pramen, jenž bezpochyby spolutvoří proud vězeňské poezie, který se sám nevyzvedává, a tak málo na něj bývá upozorňováno, a přesto je ryzí, duchaplný a krásný, je vězeňská poezie Jindřicha Jenáčka. Tento pramen duchovního života poodhalujeme v této naší práci, poznáváme jeho původ, společné znaky vězeňské poezie a specifické chutě právě Jenáčkovy poezie, jak se jim budeme věnovat ve třetí kapitole.

Na následujících řádcích si stručně nastíníme poměry padesátých let XX. století v úzce zaměřeném pohledu na pronásledování a zatýkání zvláště kněží a básníků. Následně se budeme zabírat fenoménem vězeňské poezie, abychom pak snadněji chápali i Jenáčkovu vrcholnou tvorbu.

2.1. „Nepřítel číslo jedna“

*(...) Ne neutecu před křižováním
Ne nezhroutím se v náruč apoštola
a budu stát a trpět a milovat
žhnout na očích světa pohledem beze slov
říkat jedinou větu: to pro vás trpí tu láska¹¹⁵*

Nejen historické prameny, ale doposud i mnozí pamětníci podávají svědectví o pronásledování církve v padesátých letech XX. století, zvláště po onom zásadním předělu, jímž je bezpochyby únor 1948. Perzekuováno bylo mnoho kněží i řeholních osob, ale také věřící laici a dokonce i biskupové. Ze života otce Jenáčka víme, že i on byl zatčen, nespravedlivě odsouzen a po dlouhých jedenáct let vězněn. Ve stručnosti nyní nahlédneme do historie tohoto bolestného období církve.

Průkopnickou práci v tomto ohledu vykonal Václav Vaško, když vydal souhrnné dílo zabývající se poválečnými církevními dějinami u nás *Neumlčená: Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce I, II*. Ačkoliv neměl

¹¹⁵ Úryvek básně *Na starém obrázku*. JENÁČEK, J. *Magnalia Dei I, Za mrakem světlo, Jáchymov tábor 1953 - 1956*. Český Těšín: Cor Jesu, 1996, s. 55.

historiografickou kvalifikaci, vzal si za cíl osvětlit, zejména mladší generaci, neznámé skutečnosti našich dějin a zachytit atmosféru doby, jak ji prožívala církev a zvl. katolíci a jak ji také on sám prožil.¹¹⁶ Zajisté to bylo období plné zmatků v politickém životě národa a tento zmatek doléhal i na církev.

A kde byla církev v únoru 1948, vnucuje se logická otázka. Jestliže všichni mlčeli, proč neřekla ona, co má národ dělat? Možná odpověď: Byl by to hlas volajícího na poušti, který by nikdo neposlechl a církvi by jen uškodil. Bližší pravdě je, že církev byla ve všech svých představitelích stejně zmatena a stejně bezradná jako všichni, kdo s „únorem“ nesouhlasili. V prvních „poúnorových“ týdnech se dokonce našli kněží – nebylo jich mnoho, ale byly mezi nimi i velmi uznávané osobnosti – kteří doporučovali vstupovat do komunistické strany a snažit se přetvořit ji zevnitř. Církev se však brzy vzpamatovala a jednala v duchu svého zakladatele. Nedávala politické rady, učila principům křesťanské morálky.¹¹⁷

Církev byla označena komunistickým režimem za „nepřítele číslo jedna“. Po „únoru“ si zachovaly nezávislost pouze církve, a tu jim Komunistická strana chtěla vzít včleněním do Národní fronty, ale nenalezla způsob, jak to udělat. Náboženský fenomén se však vymykal dosavadní politické zkušenosti. Největší problém spočíval v katolické církvi, jakožto nejpočetnější, ideově a organizačně stmelené, nadnárodní, s hlavou a vrcholnými orgány mimo hranice státu. Stát, který zamýšlel zlikvidovat v dohledné budoucnosti církve i náboženství, nejprve chtěl církve získat jako svého spojence, který se stane „fasádou“ nového režimu. Komunisté začali svévolně zasahovat do církevních záležitostí, téměř ze všech okresů přicházely zvěsti o šikanování a perzekuci kněží a církevních institucí a také zastavili vydávání většiny českých a slovenských katolických periodik.¹¹⁸

S taktikou na likvidaci církve přišel Gottwald na schůzi ústředního výboru strany 9. června 1948. Tou byla myšlenka odpoutat katolickou církev od Vatikánu tak, aby se s Vatikánem rozešla a stala se národní církví, která bude sloužit režimu.¹¹⁹

Aby se mohl uskutečnit proticírkevní program komunistické strany, podařilo se totalitní moci získat některé kněze, kteří plnili funkci komunistické frakce v církvi. Tito tzv. pokrokoví (vlastenečtí) kněží nahrazovali komunistům neznalost církevních poměrů

¹¹⁶ Srov. VAŠKO, V. *Neumlčená: Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce I.* Praha: Zvon, 1990, s. 11.

¹¹⁷ *Tamtéž*, s. 251.

¹¹⁸ Srov. VAŠKO, V. *Neumlčená: Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II.* Praha: Zvon, 1990, s. 13.

¹¹⁹ Srov. *Tamtéž*, s. 34.

a dokonce s nadšením přijali usnesení předsednictva ÚV KSČ o církevní politice. Doporučovali ustanovit zmocněnce do konzistoří a prosazovat ve Vatikánu odvolání arcibiskupa Josefa Berana a předtím ještě jeho izolaci. Dále spolupracovali „vlastenečtí kněží“ při sestavování plánu obrodného hnutí „pokrokových katolíků“ a podíleli se na dalších činnostech, při kterých si namlouvali, že jsou povoláni převést církve jako lodičku Petrovu rozbouřeným socialistickým mořem.¹²⁰

Byla řada kněží-zrádců, ale velké množství bylo kněží-vyznavačů, ba přímo mučedníků. Zatýkání a procesy porůznu pokračovaly a veřejnost nebyla o tom ani informována. Co se událo, věděli obvykle jen blízcí lidé zatčeného, kněží z diecéze či řeholníci příslušné provincie. Pro kněze bylo nebezpečné zpovídat či zaopatřovat neznámé lidi nebo podávat odpovědi na politicky choulostivé otázky, poněvadž se tak snadno stávali oběťmi provokací a udavačství.¹²¹

Jan Zahradníček ve své básni *Kněží v žalářích* líčí úděl vyvolených, které si vybral Pán žní.

(...) *I sláma si stěžuje. I sláma – suše a tence:
kolébaly ji rozlohy nedozírné. Skřivani. Modro.*
A v ten čas
*pila rosu a slunce. V ten čas od března do července,
tak sestra vánků. Tma v kořenech, korunoval ji klas.*

*Ted' svlečena ze všeho. Žal slavníků žalářních
úděl její.*
*Jako my bez ornátů, jako my vyrvání
z lidských lánů,
jež v dechu Božím se kolébají a naklánějí,
tvář ke zdi, ruce prázdné, voláme k svému Pánu. (...)*¹²²

Konkrétní příběh jednoho kněžského osudu jsme mohli podrobněji sledovat na životě Jindřicha Jenáčka i s líčením toho, jakým způsobem byl zatčen, odsouzen a vězněn. Ve strohosti jsme nahlédli pod pokličku dílčího úseku našich dějin, kdy bylo odsouzeno mnoho věřících lidí pro svou aktivní účast na životě církve, ale také velký počet těch, kteří k bezpráví nemlčeli svou literární činností. Je patrné, že otec Jenáček byl zatčen pro svou kněžskou činnost, nikoliv pro psaní poezie, poněvadž svou

¹²⁰ Srov. VAŠKO, V. *Neumlčená: Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II*, s. 64.

¹²¹ Srov. *Tamtéž*, s. 98.

¹²² ZAHRADNÍČEK, J. *Dům strach*. Edice ROZMLUVY, 18 Church Hill, Purley, Surrey, CR2 3QN, ENGLAND, 1986, s. 17.

poetickou tvorbu plně rozvinul až ve vězení. Tak se přidal i k těm, kteří svou poezií statečně promlouvali na svědectví pravdě ze „světa zamřížovaného“.

2.2. Umlčet Neumlčitelné

Nyní si klademe za cíl představit represi vykonanou na spisovatelích, zvláště básnících, básnících-kněžích, kteří především tvořili poezii křesťansky či spirituálně orientovanou.

Spisovatelé, především katolické orientace, byli vnímáni jako nepřátelé nových společenských pořádků, a proto měli být zlikvidováni i fyzicky. Až neuvěřitelné množství nekomunistických autorů bylo zatčeno a uvězněno. Prvním zatčeným spisovatelem, básníkem a knězem v jedné osobě, byl v roce 1948 František Daniel Merth. Vrcholem tažení proti české literatuře bylo uskutečnění dvou vykonstruovaných procesů (v Praze a v Brně) s katolicky orientovanými spisovateli v roce 1952, kdy odsoudili do vězení opravdový výkvět české nekomunistické tvůrčí inteligence.¹²³

V Jindřichovi Jenáčkovi se snoubí jak úděl kněží, tak básníků, a samozřejmě nejen v něm. (Jiří Jan Vícha, Josef Veselý, František Daniel Merth, Anastáz Opasek aj.) Básníky i kněze potkal často společný osud odsouzení a umlčení pro jejich odmítnutí levicové ideologie a pro jejich důraz na duchovní rozměr člověka. Vztah totalitní moci ke kultuře byl značně proměnlivý, avšak jednoznačným likvidačním cílem byla oblast křesťansky orientované literatury, která se netajila svým nesouhlasem s vládnoucími marxisticko-materialistickými principy. I v těch nejsvobodnějších dobách byla křesťanská literatura vystavena tvrdé konfrontaci ze strany levicových avantgardních proudů. Obstála a stala se i nositelkou nezanedbatelné literární tradice, zvláště ve svých představitelích Janu Zahradníčkovi, Janu Čepovi, Bohuslavu Reynkovi, Jakubu Demlovi, Jaroslavu Durchovi aj. Právě tento proud vnesl do české kultury cenné a nadčasové hodnoty, které mají napomáhat k vytváření současného i budoucího duchovního prostoru české kultury. Interpretace křesťansky orientované literatury stále ještě není v centru pozornosti literární kritiky.¹²⁴ (Příklady jsou z řad studentů, např. Petr Janšta o J. J. Víchovi a J. Jenáčkovi; Marek Macek o J. J. Víchovi, Petra Čáslavová

¹²³ MED, J. Procesy a poetika nenávisti. In *Literatura určená k likvidaci: Sborník příspěvků z konference pořádané v Brně 26. – 27. 11. 2002 k 50. výročí politických procesů se spisovateli*. Praha: Obec spisovatelů, 2004, s. 9-10.

¹²⁴ Srov. MED, J. *Spisovatelé ve stínu*. Praha: Portál, 2004, s. 7-8.

o I. M. Jirousovi.) Jaroslav Durych napsal báseň *Básníku, Básníku*, kterou sice uveřejnil již roku 1925 ve sbírce *Žebrácké písně*, ale nápadně také svědčí o létech padesátých a údělu uvězněných básníků, který jim „přáli“ představitelé komunistické moci. Necht' čtenář posoudí sám.

*Básníku, básníku,
jdi zpívat na hnůj,
na všivém slamníku
jezdi a panuj,
nežádej haléře,
kdopak tě zval,
klid' se jen za dveře,
o číslo dál!*

*Takových bylo by
daremných žroutů,
z mravní tvé hniloby
nemoci jsou tu,
zčerstva jen vypadni
ze vsí i z měst,
z louže si ukradni
odlesky hvězd!*

*Z čilého žaludku
sil máme dosti,
bychom ti k zármutku
zlámali kosti,
scíplotu pojídej,
to ještě smíš,
ale jen nezpívej,
nechod' k nám blíž!*

*Chceš-li být k užitku,
prodávej pasti,
dřív se však, dobytku,
maž všivou mastí;
jenom tě prosíme:
jdi vepře pást!
My sami spasíme
Boha i vlast!¹²⁵*

Podíváme-li se ještě kriticky na literární činnost padesátých let, zjišťujeme, že tato doba nepřinesla žádné umělecké dílo skutečně trvalé literární hodnoty, poněvadž velké tvůrčí osobnosti prostě nepublikovaly. Do služeb ideologického útlaku

¹²⁵ DURYCH, J. *Osamělé květy*. Praha: Mladá fronta, 1993, s. 55.

a komunistické propagandy se dali plně jen komunističtí autoři, např. Vítězslav Nezval se svými oslavnými verši na Stalina aj., který spolu s E. F. Burianem *surově plivali na památku popraveného Závěše Kalandry*. Proti jiným odsouzeným (např. Milada Horáková) a uvězněným (např. Jiřina Štěpničková) s urážkami vystupovaly Jarmila Glazarová i Marie Majerová. Nechvalně se zapsal do dějin i Zdeněk Nejedlý, který cenzuroval Jiráska a upravoval některé jeho texty pro kampaně té doby, např. „výroba vlasteneckých kněží“.

Literární osobnosti zasluhující uznání jsou: F. Langer, J. Durych, J. Seifert, kteří byli v padesátých letech umlčeni, dále autoři uvěznění: J. Knap, J. Zahradníček, J. Palivec, F. Křelina, Z. Kalista, i odešlí do exilu: J. Čep, F. Peroutka, Z. Němeček, I. Blatný, E. Hostovský.¹²⁶

Čtenář znalý historie zajisté ví, že odsouzení umělci a vědci byli v procesech obviněni na základě jejich domnělých přiznání. Z rehabilitačních řízení je známo, že představitelé inteligence a vysokého duchovenstva byli vystaveni dlouhotrvajícím a opakujícím výslechům. Tzv. „tvrdé stojánky“, které by se daly z psychiatrického hlediska označit za „drezuru na vygumování vlastní osobnosti“, byly často začátkem povolnosti obžalovaného. Cílem této metody (stání po dobu několika dní) byl delirantní stav, ke kterému mučitelé přidali drogování vězňů mescalinem a actebrohem. Po této depersonalizaci vězně drogovaný odsouzený jednoduše odříkal „umělý blud“ fixovaný v jeho podvědomí. Takových případů je známo několik a otřesné výpovědi zatčených před soudem jsou také zaznamenány.¹²⁷

Jméno Jindřicha Jenáčka nefiguruje v seznamech významných autorů, stále je spíše na okraji. Proto bylo tak výjimečné, že jeho jméno i básně zazněly na podzimní výstavě 2009 na Strahově, o které jsme se zmínili ve zdrojích informací. Pouze Igor Fic jej zařadil do místopisu *Kroměříž literární*, jehož literární kritiku zveřejníme v další kapitole, a dále jej zařadil Jaroslav Blažke do své učebnice *Nepokoření básníci*. Ve *Sborníku příspěvků z konference pořádané v Brně 26.–27. 11. 2002 k 50. výročí politických procesů se spisovateli*, vydaného pod titulem *Literatura určená k likvidaci*, uvedl Mojmir Trávníček ve svém příspěvku *Vězeň v české poezii: Od K. H. Máchy*

¹²⁶ Srov. KRATOCHVIL, A. *Žaluji II., Vrátit slovo umlčeným*. Praha: Česká expedice a Dolmen, rok neuveden, s. 21-22.

¹²⁷ Srov. KRATOCHVIL, A. *Půlstoletí od procesů s českými spisovateli*. In *Literatura určená k likvidaci: Sborník příspěvků z konference pořádané v Brně 26. – 27. 11. 2002 k 50. výročí politických procesů se spisovateli*. Praha: Obec spisovatelů, 2004, s. 20-22.

k I. M. Jirousovi pouze jméno Jindřicha Jenáčka s poukázáním na to, že jeho básně nebyly dosud způsobile reflektovány.¹²⁸

2.3. Vězeňská poezie

Tento nezvyklý název v poslední době více vchází do povědomí lidí, zvláště letos při příležitosti dvacátého výročí pádu totalitního režimu v naší vlasti. S pojmem „vězeňská poezie“ se mohli setkat například návštěvníci výstavy *Pronásledování římskokatolické církve v Československu 1948 – 1960*, konané ve dnech od 16. října 2009 do 8. listopadu 2009 v prostorách Strahovského kláštera v Praze. V rámci symbolické expozice *Cela vzpomínek* zazněly také verše, vzpomínky a úryvky z korespondence vězňených kněží a laiků – Jana Anastáze Opaska, našeho Jindřicha Jenáčka, Dominika Pecky či Jana Zahradníčka. Na následujících řádcích se pokusíme osvětlit, jakou poezii můžeme označit za *vězeňskou poezii*, do níž patří i básník Jindřich Jenáček.

Poezii v naší zemi zasadila komunistická moc nepochybně těžkou ránu. Díla básníků odstraňovala z knihoven, škol a učebnic, a její autory uvrhovala ze svobodného života do žalářů a táborů.

Poezie nicméně žila s básníky i v žalářích a táborech – a co víc: tato dlouhodobá situace dala v krušných podmínkách vyrůst novým talentům, jejichž tvrdá, s ničím nesrovnatelná příprava vydala rozrůzněná díla, jejichž antologie by teprve umožnila zvýraznit prvky, jimiž se liší a jimiž překonává literární výraz věznění minulých epoch.¹²⁹

Početně zastoupenou skupinou vězeňské poezie je ta, která čerpá z křesťanských zdrojů. Zvláště poezie kněží, jejichž talent se projevil až ve vězení, obsahuje víc než obvyklé meditativní prvky. Zrozenci perzekuce jsou mnozí další autoři, kteří začali tvořit až ve vězení, jako např. Jiří Hejda, Václav Šmejkal, Karel Vysloužil, Jiří Stránský a Petr Kopta.¹³⁰

Hlavním klíčem rozčlenění této specifické poezie, bude rozlišení podle **typu vězně**. První typ vězně se v poezii nalézá jako lyrický subjekt, a proto bychom mohli

¹²⁸ Srov. TRÁVNÍČEK, M. Vězeň v české poezii: Od K. H. Máchy k I. M. Jirousovi. In *Literatura určená k likvidaci: Sborník příspěvků z konference pořádané v Brně 26. – 27. 11. 2002 k 50. výročí politických procesů se spisovateli*. Praha: Obec spisovatelů, 2004, s. 29.

¹²⁹ TRÁVNÍČEK, M. Vězeň v české poezii: Od K. H. Máchy k I. M. Jirousovi, s. 29

¹³⁰ Srov. *Tamtéž*, s. 28-29.

tuto vězeňskou poezii pojmenovat jako poezie „nežitá“, poněvadž autorův vězeň ve skutečnosti ve vězení nebyl. Druhý typ vězně se skládá jak z lyrického subjektu, tak autorského i samotného autora. Tuto poezii bychom nazvali „žitá“ vězeňská poezie, poněvadž autor píše z vlastní vězeňské zkušenosti. K prvnímu typu bychom mohli přiřadit vězně v *Máji* Karla Hynka Máchy či *Vězni* Jakuba Demla.

Druhý typ můžeme dále rozdělit na **tři období**, ke kterým uvedeme i příklady děl a básníků. První období do roku 1918 představuje např. *Nemesis bonorum Kustos* Stanislava Kostky Neumanna či sbírka *Okno* Viktora Dyka. Druhé období se týká věznění i pobytu v koncentračních táborech za druhé světové války. Představiteli jsou Josef Čapek a jeho *Básně z koncentračního tábora*, pak František Kropáč, Rajmund Habřina aj. Ve třetím období nacházíme **poezii vzniklou v komunistickém vězení a pracovních táborech**. Sem patří především díla uvězněných křesťanských autorů. Poezie kněží a básníků jako např. Jindřicha Jenáčka, Josefa Veselého a Jana Jiřího Víchy. Básníci tohoto období před svým vězněním buď ještě neměli příležitost rozpoznat možnosti své tvorby, nebo jim nebyl dopřán čas k jejich uplatnění. K těmto obdobím dále řadíme poezii básníků undergroundu, kteří byli vězněni za normalizace, mezi něž náleží I. M. Jirous.¹³¹

Janšta ve své práci rozlišuje vězeňskou poezii podle předchozí zkušenosti básníků písničích ve vězení s jejich celkovou literární tvorbou. Do první skupiny řadí autory, kteří tvořili již před uvězněním, ale jejich vězeňská poezie není stěžejní, spíše se jedná o neustálou vnitřní potřebu psát (např. Palivec, Rotrekl, Zahradníček, Dokulil, Merth aj.). Druhá skupina zahrnuje právě ty básníky, kteří vytvořili své vrcholné dílo ve vězení (Jenáček, Vícha, Renč). Ke třetí skupině náležejí autoři, které vězeňská zkušenost k psaní poezie teprve přivedla a přiměla k rozhodnutí se literární tvorbě věnovat (zvláště P. Josef Veselý nebo také Zdeněk Kalista). A čtvrtou skupinu tvoří básníci, jež se díky vězení rozhodli pro novou literární činnost (Václav Ara neboli Felix Maria Davídek či Josef Kostohryz).¹³²

Žitá vězeňská poezie má určité podobnostní rysy. Petra Čáslavová ve své bakalářské práci podává jejich stručný nástin. Nejprve je tu **ztotožnění vnětextové osoby autora, vnitřnětextového autorského a lyrického subjektu**. Čtenář této poezie má tak před sebou **působivou výpověď** člověka, který zakoušel bolesti, osamocení, beznaději, ale i radosti, společenství a naději. Vězeňská poezie se vyznačuje prožívanými

¹³¹ Srov. ČÁSLAVOVÁ, P. *Básnické dílo Ivana M. Jirouse: vývoj poetiky*, s. 100-104.

¹³² Srov. JANŠTA, P. *Vězeňská poesie kněží Jindřicha Jenáčka a Jiřího Víchy*, s. 6.

protiklady, dělící na škaradý svět ve vězení a krásný venku, zvláště doma či v nebi. Barevně můžeme tuto protikladnost vyjádřit kontrasty: bílá/černá, také světlo/tma, či den/noc. **Věžňovo srdce se vyrovnává** s nespravedlivým uvězněním i zamyšlením nad celým svým životem, také nad svým proviněním a hříchem. Vězni hledají oporu, které mohou svěřovat své prosby, které lze ještě věřit. Zvláště nápadné v básních jsou motivy každodenních **maličností** a stále se opakujících událostí. Častým momentem je **vnímání přírody** během ročních období a její pozorování slouží k bolestnému srovnávání života „tam“ a „venku“. Poezie vězňů je pochopitelně plná **vzpomínek** na období, kdy jim bylo dobře, zvláště na domov, na rodinu a přátele, kteří jim velmi chybějí. (Tuto obecnější charakteristiku vězeňské poezie vytvořila Čáslavová na podkladě poezie Čapka, Zahradníčka a Jiřouse.) Specifikum této poezie je v podání obecně lidského **svědectví** přesahujícího hranice literatury. A tyto básníky bychom mohli nazvat básníky-svědky.¹³³

Zvláštní pozornost si zaslouží fenomén víry v Boha ve vězeňské poezii. Aby vězeň přestál krutosti zakoušené ve vězení, mocně se potřebuje opřít o útěchu, jakou mu může dát Bůh. Víra ulehčuje břemeno vězeňského údělu a vysvobozuje z vězeňské temnoty. Některé vězeňské básně jsou doslova modlitbami, chválami či hymny.¹³⁴

*Vztah k Bohu je zároveň ale právě ve vězení pokoušen, v mezních podmínkách se někteří vězni „vrhají“ do polemiky s Bohem, nerozumějí tomu, co dopustil. Pochybnosti o víře ale jako by víru dále jen posilovaly, nikoli oslabovaly.*¹³⁵

V poezii některých básníků shledáváme, že vězení na ně ve výsledku působí jako místo přiblížení se k Bohu a prohloubení víry, jako např. u Jana Zahradníčka. Pro ostatní, pro které nebyla hlavním zdrojem útěchy víra v Boha, nahrazovala víru v Boha víra v osud a svobodu. Prostředí vězení motivuje k přemýšlení nad svobodou a vůbec nad základními lidskými hodnotami. Čáslavová upozorňuje na Emila Fillu, který ve své tvorbě zdůrazňuje sílu svobodného ducha a vyzývá k obraně svobody, kterou bychom neměli zradit. Místo lpění na životě by zde měla být ochota položit za svobodu život.¹³⁶

Žitá vězeňská poezie ovšem vznikala za zcela mimořádných podmínek. V životě Jindřicha Jenáčka, kdy jsem „naslouchali“ jeho líčení útrap z vězení, se zdá opravdu

¹³³ Srov. ČÁSLAVOVÁ, P. *Básnické dílo Ivana M. Jiřouse: vývoj poetiky*, s. 100-104.

¹³⁴ Srov. ČÁSLAVOVÁ, P. *Poezie v mezní situaci: česká poezie z koncentračních táborů, komunistických pracovních táborů a totalitních vězení*, s. 125.

¹³⁵ *Tamtéž*, s. 125.

¹³⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 125-126.

nemožné, jak v takových podmínkách může člověk vůbec psát básně. Básníkovi Jenáčkovi se to dařilo díky obětavosti ostatních. Jak a na co se daly básně psát? Opět nabízíme vlastní svědectví našeho Autora:

Mým trvalým problémem bylo získat tuhu a papír. Nakonec jsem se naučil psát na cigaretové papírky, které si kuřáci mohli zakoupit v kantýně prostřednictvím chodbaře. Chtělo to jen dobře zaostřenou tuhu. Jakou cestou ty popsané lístky procházely, na to se mě raději neptej. Používal jsem k tomu tubičku od léků, do níž se dala při trochu obratnosti stočit i celá stovka. Většina mých básní se ztratila, jen několik jich proniklo z vězení ven. Jedné z mých sbírek se to podařilo pomocí návštěvy, druhou se mi podařilo skrýt při propuštění. Jak vidíš, je svázána obyčejnou nití.¹³⁷

Tento tenounký svazeček cigaretových papírků ukazoval otec Jenáček sběratelce těchto svědectví Heleně Havlíčkové, autorce knihy Dědictví. Ta podává svědectví, že papírky byly po obou stranách pokryty mikroskopickým písmem a až při pozorném pohledu byly vidět jednotlivé rýmy.

Většina básní otce Jenáčka byla konfiskována, některé napsal po propuštění znovu a jiné zaznamenali po svém návratu z vězení přátelé, kteří je měli rádi a znali je nazpaměť. Například P. Stáňa Ledabyl v paměti uchoval sto devadesát šest veršů Jenáčkových „Sonetů Josefovi“. Běžně tak byly vynášeny z vězení i básně jiných básníků, např. Václava Renče.¹³⁸ Jeho „Popelka Nazaretská“, která se pro svou oblibu rozšířila po všech vězeních, se podařila jeho synovi zapsat se všemi 291 slokami a tedy 1600 veršů.¹³⁹

I ostatní básníci psali na cigaretové papírky, nebo využívali toaletního papíru, který býval na záchodech většinou volně přístupný. Vynalézavost básníků byla však rozmanitá. Karel Pecka je ryl do spodní desky vězeňské postele a Zahradníček dokonce psal na rub vězeňských formulářů v pankrácké věznici. Básně však nesměl objevit nežádoucí bachař. Za každé nalezené napsané slovo se platívalo jedním dnem korekce. Proto bylo zapotřebí básně dobře ukrýt. Jedním z míst byla škvára mezi betonem a podlahovými prkny. Na samotce v Leopoldově je bylo možné zazdíť do zdi a na Mírově vložit do svazků vězeňské knihovny. Ne vždycky byl příhodný čas k psaní básní. Jednak se nejlépe psalo o samotě a také, když si byl autor jist, že ho nesleduje

¹³⁷ HAVLÍČKOVÁ, H. *Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu, 1948-1989*, s. 26.

¹³⁸ Dlouhé cykly Václava Renče, bez sebemenší deformace, podržel ve fenomenální paměti Antonín Mandl. Srov. TRÁVNÍČEK, M. *Vězeň v české poezii: Od K. H. Máchy k I. M. Jirousovi*, s. 29.

¹³⁹ Srov. HAVLÍČKOVÁ, H. *Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu, 1948-1989*, s. 26-27.

žádný donašeč a někdo ho „kryl“. V nemocnici se pak psalo nejsnadněji, protože zdravotníci byli shovívaví a vězeň tam byl více utajen před okolím. Ven z kriminálu se básně dostávaly, jak už jsme zmínili výše, v paměti těch, kteří byli propuštěni, nebo při návštěvách z ruky do ruky na cigaretových papírcích i v sešívaných svazcích. Při návštěvách to bylo obzvláště nebezpečné, jestliže bachař předávání spatřil, potrestal vězně i na několik dnů tvrdou korekcí. To se stalo jednou i Jindřichu Jenáčkovi, když byl chycen při předávání básní své sestře. Velkou radostí mu zato bylo, když se mu podařilo propašovat knížky básní v obálkách „nezávadných“ knih vězeňské knihovny.¹⁴⁰

¹⁴⁰ Srov. JANŠTA, P. *Vězeňská poesie kněží Jindřicha Jenáčka a Jiřího Víchy*, s. 12-19.

3. DUCHOVNÍ ČETBA JENÁČKOVY VĚZEŇSKÉ POEZIE

V první kapitole jsme se seznámili s básníkem Jindřichem Jenáčkem. V druhé kapitole jsme nahlédli do těžkého období, které Jenáčka zbavilo svobody a uvrhlo jej neoprávněně do vězení, kde ovšem excelovala jeho básnická tvorba, již oprávněně řadíme do literárního proudu vězeňské poezie, který jsme výše popsali. Ve třetí kapitole se podrobněji seznámíme s touto tvorbou a vytěžíme (ne bezesbytku) její možný přínos pro duchovní život.

V této kapitole budeme postupovat specifickým způsobem. Naším úkolem není literární kritika, ve které nejsme tzv. „doma“, ale pohled spirituálně teologický. Což je určitě problematické v tom, že spirituální teologie prochází napříč všemi obory, jednoduše řečeno pojednáními „o Bohu“ i „o člověku“. V této stěžejní kapitole začneme výchozím přístupem k literatuře, kterým je bezesporu četba (před tím ovšem výběr dané literatury) a to četba duchovní. Poezii nelze bez jistých omezení plně uchopit, její četba je ztížena pro specifickou jejího jazyka. Okouzující zachycení básníkovy osobního prožitku v poezii má nejvíce úskalí u lyriky mystické, na které si můžeme všimnout její nesnadné vypověditelnosti. Netřeba vyřknout ortel, že Jenáček je tvůrcem mystické poezie, ale bude v příslušných podkapitolách možno spatřit jistou podobnost, nebo hovořit o „mystice všedního dne“. Od meditace Jenáčkových básní nás pak bude dělit jen potřebný úvod do jeho básnické tvorby z vězení a kritické hodnocení autorit. V závěrečném shrnutí promeditovaných básní dospějeme k hlavním podnětům pro duchovní život.

3.1. Duchovní četba

Vyzískat z literatury výživu pro duši není možné jinak, než vlastní četbou textu, (nebo poslechem textu)¹⁴¹ a proto se nejprve zaměříme na to, co znamená „četba“, potažmo duchovní četba. Klademe si otázku, zdali nám má kniha ještě dnes co říci? Je obecně známo, že zaznamenáváme pokles čtenářů literatury, poněvadž je mnoho jiných zdrojů informací, poučení a zábavy. Především mladí lidé čerpají již z novodobých

¹⁴¹ Podobně můžeme získat podněty k zamyšlení bezprostřední cestou, totiž sdělující se osoby svému posluchači.

zdrojů, převážně internetu, pro svou životní náplň, ve které četba literatury chybí nebo se nachází na jejím okraji.

Ačkoliv se to může zdát poněkud zvláštní, sáhneme po autoritách raně středověkých i novověkých, totiž autorech, kteří nám mají co říci k duchovnímu životu a zvláště duchovní četbě. Ty nám zprostředkuje současný duchovní autor kardinál Tomáš Špidlík, z jehož pojednání o duchovní četbě zařazeném v *Příručce křesťanské dokonalosti* budeme čerpat. Pro život modlitby je stručné a vystižné především klasické dílko středověku *Scala Paradisi* Guiga II., jenž se ve svém kartuziánském životě četbě i modlitbě věnoval. Mohu-li tvrdit z vlastní zkušenosti, tak je duchovní četba považována stále za přínosný zdroj života modlitby¹⁴², víry, naděje a lásky, především pro osoby Bohu zasvěcené a zvláště mnichy pěstující *Lectio Divina*, ale nezbytně i pro řeholníky-řeholnice kontemplativního zaměření a vůbec pro všechny křesťany, kteří se duchovnímu životu věnují. Bez duchovní četby, na prvním místě Písma svatého, modlitba ztrácí výživu, hrozí jí zaujetí člověka jen sama sebou a duchovní život ve své podstatě upadá. Obecně platné východisko duchovního života je, že duchovní život stojí a padá s životem modlitby.

Duchovní život, má-li být napájen zralými impulzy (výživnými větami), neváhá se sytit četbou klasiků, pramenů, vlastních životopisů světců, mystiků. Srdce člověka nemůže naplno uspokojit pouhé zaobírání se literaturou, řekněme, na způsob („)second handu(“).

Je v podnětné různosti důležité, abychom měli svého intimně doprovázejícího – poznaného – světce (i směřování k nějaké spiritualitě), ale i favorizovanou biblickou postavu.¹⁴³

Dobrá kniha je pokládána za nejlepšího „přítele“, který se nemění a uchovává k nám stále vlídný postoj. Hlas knihy je vždy živý, ochoten poučit toho, kdo mu naslouchá, lidské myšlenky do ní svěšené nepomíjí. Zvláště pro raný středověk byly knihy malým zázrakem, ze kterých se můžeme poučit, jak dosáhnout spásy. Výmluvné je např. svědectví sv. Augustina, kterému četba Písma osvětlila srdce tak, že z něj všechny pochybnosti prchly. Četba je podle sv. Bernarda v úzkém a neoddělitelném

¹⁴² Cuskelly se zmiňuje o četbě knih v souvislosti s osobní modlitbou takto: *Na začátku si bude muset naše modlitba pomáhat nějakou metodou nebo knihou, která nás učí rozmlouvat s Bohem. Zde není obvykle žádná velká obtíž. Je k dispozici mnoho knih. Je dosti jednoduché najít tu nebo onu, která nám pomůže modlit se o jeho světlo, vedení a sílu. Všechny tyto knihy nám pomáhají pozvedat mysl a srdce k Bohu, (...).* CUSKELLY, E. J. *Současná spiritualita: Duchovní život z hlediska moderní psychologie.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, s. 163.

¹⁴³ ALTRICHTER, M. *Příručka spirituální teologie.* Olomouc: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2007, s. 98-99.

vztahu s rozjímáním a modlitbou, je oním *hledáním*. (...) *hledejte, a naleznete; tlučte, a bude vám otevřeno* (Mt 7,7).¹⁴⁴ Duchovní četba se považovala za vážnou a nedispensovatelnou povinnost každého křesťana. Přednost četby byla spatřována v přínosu pro vývoj rozumu, víry a poznání. Podle sv. Bernarda působí četba i při výchově citů, ona dává směr celému životu – dobrá kniha vede k dobrému, zlá ke zlému.¹⁴⁵

Správná četba je nepochybně také uměním. Nejde totiž o to mnoho přečíst, ale umět čtené strávit. Podle sv. Augustina by měl člověk vstávat od „stolu slova“ nasycen, a ne opět lačný, měl by si vzít, co potřebuje, a ne se chytat jen novinek. Nečteme také všechny tiskoviny stejně. Jedny čteme kriticky, jiné s rezervou, nebo nevěříme všemu, co se tam píše. Kardinál Špidlík nám také zprostředkovává moudré myšlenky sv. Efréma Syrského. Nestačí mnohdy číst jednou, ale je zapotřebí vícekrát, aby člověk proniknul do smyslu toho, co se píše. A když pochopí, ať si to zapamatuje, a ještě lépe, když si udělá výpisky, starorusky „Včely“: *Když čteš, buď jako včelka, která si sedá na květy a vždycky si odnese trochu medu*. Přirovnání četby k jídlu nám prozrazuje, že není každá četba vhodná kdykoliv a pro všechny. Při výběru četby si máme dát záležet, abychom v krátkém pozemském životě našli ty nejlepší knihy.¹⁴⁶

Písmo svaté je bezesporu tou knihou nejlepší, Knihou knih. Z Písma poznáváme Boha i člověka. Neustálá četba Písma člověka proniká. Není nic lepšího, než to, aby nás proniklo právě Boží slovo, a to jak naše myšlení, tak chtění i jednání. Doporučovanou literaturou (řazenou k Písmu) je četba církevních Otců, kteří nám tradují základní východiska naší víry. Mnoho z nich se přímo zabývá otázkami duchovního života.¹⁴⁷ *Odpovědi Otců pouště*, tzv. *Apoftegmata* ve formě aforizmů a příkladů, jsou snad nejuplněnější knihou o problémech duchovního života. Ale i v novověku nacházíme klasiky duchovní literatury, např. sv. Františka Saleského či mystiky sv. Jana od Kříže a sv. Terezií od Ježíše. Životopisy svatých, které jsou další „četbou užitečnou pro duši“, bývají lépe přístupné i těm, jež nestačí na pochopení složitých pojednání. Vnitřní dokonalost světce je hůř zachytitelná, než jeho chování navenek, a proto bývá i přes

¹⁴⁴ Písmo svaté citujeme podle: JERUZALÉMSKÁ BIBLE, *Písmo svaté* vydané Jeruzalémskou biblickou školou. Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.

¹⁴⁵ Srov. ŠPIDLÍK, T. *Prameny Světa (Příručka křesťanské dokonalosti)*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2005. s. 398-399.

¹⁴⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 400-405.

¹⁴⁷ *O duchovním životě se nemůžeme vyjadřovat bez prostřednictví vztahu*. (Rozuměj vztahu s Bohem o Němž a s Nímž hovoříme.) Srov. ALTRICHTER, M. *Příručka spirituální teologie*, s. 12.

nejlepší vůli autora takového díla obraz světce více či méně zkrešen. To však čtenáři, který si vybírá to dobré, bude pramálo vadit.¹⁴⁸

Podle středověkého dílka *Scala Paradisi* (Stupně k ráji), které napsal Guigo II. (tehdy ještě jako budoucí převor Velké Kartouzy) před rokem 1150, (jako dopis Gervaisovi, převoru kartouzy Mont-Dieu)¹⁴⁹ je četba spatřována jako dolní konec duchovního žebříku, který se opírá o zem, a horní konec téhož žebříku (nazírání) proniká nebesa a zkoumá jejich tajemství. Čtení je horlivý a soustředěný pohled do Písma, které hledá slast blaženého života.¹⁵⁰ Čtení slova, nebo stejně tak jeho slyšení, jako by předkládalo ústům pevnou potravu, kterou následně rozjímání láme a rozmělnuje. Její chuť zakouší modlitba, a nazírání je sama slast, jež těší a občerstvuje. Čtení není osamocené, nýbrž souvisí s dalšími stupni a navazuje na ně jak časově, tak příčinně. Dává nám látku pro rozjímání, ale neprospělo by nám takové čtení, jestliže bychom z něho nic nevytěžili a nepředali nitru, abychom pak podle toho zvažovali svůj stav a snažili se jednat podle těch, o kterých čteme. Čtení bez rozjímání je suché, tak jako rozjímání bez čtení je bludné.¹⁵¹

3.2. Mystická lyrika jako vrchol duchovní poezie

Pro opodstatnění následujícího pojednání o duchovní poezii vycházíme jednak z vlastního přesvědčení, že křesťanský básník a mystik jsou si podobní, nebo u některých dokonce totožní, ale také z tvrzení, že: *Mystika se snoubí s poezií; už jen pomocí poezie se dá zajímavě pronášet něco o tom, k čemu žádná slova nepostačují.*¹⁵²

Na počátku mystické lyriky se zaměříme na mystické duše a jejich martyrium se sdělováním svých mystických stavů. Podle Nikolaje Arseňjeva, zabývajícího se teologií

¹⁴⁸ Srov. ŠPIDLÍK, T. *Prameny Světa (Příručka křesťanské dokonalosti)*, s. 399-400.

¹⁴⁹ Tomáš Špidlík tento spisek uvádí primárně pod názvem *Scala claustralium*. Ačkoli je připisovaný sv. Augustinovi nebo sv. Bernardovi, jeho autorem je Juno II., generál kartusiánů, který zemřel v roce 1288. Srov. ŠPIDLÍK, T. *Prameny Světa (Příručka křesťanské dokonalosti)*, s. 406.

¹⁵⁰ Rozjímání tuto slast nalézá, modlitba o ni žádá a nazírání ji zakouší. Srov. GUIGO, II. *Scala Paradisi*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. s. 7, 9.

¹⁵¹ Srov. GUIGO, II. *Scala Paradisi*, s. 9, 27, 29, 31.

¹⁵² SUBBRACK, J. *Mystika: Křesťanská orientace v náboženském pluralismu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995, s. 26.

mystiky, nám všichni velcí mystikové¹⁵³ sdělují, že duše není schopna reprodukovat to, co prožívá ve stavu mystického vytržení.¹⁵⁴

*Duše, do hloubi rozechvělá, zachvácená vlnami všepřesahující milosti, tone v moři triumfujícího Života. Jazyk oněmí, obrazotvornost a úsudek pozbývají sil, všechny smysly umlkají a mizí v jediném všeobjímajícím, všepřemáhajícím, celou bytost stravujícím ohni lásky. Všechno ostatní je zapomenuto, odhozeno – vládne jediná Láska, ona mohutná, jediná Láska, jež obsahuje vše.*¹⁵⁵

Stav mystického prožitku nemohou vyjádřit žádná slova ani obrazy, i myšlenka ztrácí trvání. Je to stav hlubokého mlčení a soustředěnosti duše. Navzdory této krajní bezmoci duše uchvácená a překypující láskou antinomicky nezůstane mlčet, nýbrž začíná zpívat a jásat. Nezpívá to však ona sama, ale láska v ní. Časem tento vnitřní zpěv tak zesílí, že se projevuje i navenek vzdechy, slzami, zpěvem písní a různými výkřiky.¹⁵⁶

Složitá historie duše je utkaná z muk lásky, z hledání, trápení, pocitu zanedbanosti, osamění, hořké bezmoci i z radostného nalezení. Středem života duše je On, Milovaný duše. V bolestném stavu v čase zkoušky je prověřována neoblomnost a věrnost duše. Tyto zážitky opuštěnosti od Milovaného a touhy po něm mnohdy mystikové postihují v **básnických obrazech**.¹⁵⁷

Arsenjev považuje za jeden z vrcholů lyrické tvorby středověku, zejména lyriky mystické, mocnou lyriku Jacopona da Todi, který se nevyhýbá, i přes nedostatky formy a výrazu, postihnout hnutí mysli v plné síle. Mystická lyrika je inspirovaná láskou a z lásky se zrodila v srdci jejích autorů. Totiž těch, jejichž vztah s Bohem sjednocuje v jedno svou silou Láska vtělená, ukřižovaná a vzkříšená.¹⁵⁸

Popis vnitřních stavů mystiků je podobný zvláště u křesťansky orientovaných básníků, a o to více právě ve vězeňské poezii, kdy její autor zažívá podobné stavy, jaké popisují mystici ve svých básnických obrazech, jak bude také zřejmé z meditace Jenáčkových básní níže. Jelikož nemůžeme s jistotou mluvit o Jenáčkových mimořádných mystických stavech, tak je pouze analogicky nazýváme „mystikou

¹⁵³ Např. Mechtilda Magdeburská, Jan od Kříže, František z Assisi, Jacopone da Todi, Raimundus Lullus.

¹⁵⁴ Srov. ARSEŇJEV, N. *Oheň lásky, příspěvek k teologii mystiky*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2005, s. 7.

¹⁵⁵ *Tamtéž*, s. 7.

¹⁵⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 7-10.

¹⁵⁷ Srov. *Tamtéž*, s. 20.

¹⁵⁸ Srov. *Tamtéž*, s. 66-72.

všedního dne“, pro kterou je charakteristické, že se nejedná o svým způsobem (darován, či navozen) dar vytržení, ale o jemu podobný stav na rovině lidského ducha vztaženého k Bohu, o křesťanskou kontemplaci.

V poezii se zachycuje něco z plnosti zkušenosti – symbolicky, to znamená v reálné přítomnosti a současně tak, že to formulaci přesahuje: „To je důvodem, proč něčemu ze svých pocitů nechají překypět v obrazech, podobenstvích a opisech, a z plnosti ducha vylévají nejskrytější tajemství.“¹⁵⁹

3.3. Úvod do vězeňské poezie Jindřicha Jenáčka

V kapitole pojednávající o životě Jindřicha Jenáčka jsme se již zmínili o jeho básnické tvorbě i poetických prvotinách z doby ještě před uvězněním na jedenáct dlouhých let. Nyní nám však zůstává úkol podívat se blíže na jádro Jenáčkovy tvorby, totiž básně z vězení. Všechny tři básnické sbírky představil a u jednotlivých básní se kriticky zastavil Petr Janšta ve své diplomové práci, kterou doporučujeme pro seznámení s Jenáčkovou poezií. Nyní se stručně seznámíme s jejich strukturou, výraznými tématikami jednotlivých oddílů všech sbírek a konkrétně se zastavíme pouze u opravdu výjimečných básní.

Sbírka *Magnalia Dei I.* z let 1953-1956 pochází z tábora „L“ v Jáchymově a začíná oddílem *I v zemi zamořené*, který nemá vyhraněné téma. Básník vyznává svou touhu psát i v kriminálu, modlí se starostlivě za milence a dotýká se bolestivé skutečnosti potratů. Svěřuje se sv. Tomáši Akvinskému a také do dalších básní se mu vtírá vlezlá zima jáchymovského tábora. Jenáčková vnitřní bolest, zvl. nad smrtí tatínka, i láska ke všemu živému graduje ve vzpomínkách na domov v básni *Návrat*.

Oddíl druhý, *Vykupování*, nazývá Janšta „muklovský cyklus“. Básně jsou vázány na vězeňské prostředí a utrpení v něm, které má jistě podíl na vykupování ze spáchaných hříchů. Ke svému Stvořiteli utíká mysl i duše, kterou žádné mříže nezadrží.

Zcela jiná tematika je patrná ze třetího oddílu *Pro světlo na konci*. Básně se věnují církevnímu roku, liturgii, církevním svátkům a slavnostem, což je pro kněze-básníka více než pochopitelné.

Poslední oddíl této sbírky je zcela výjimečný a nemá už u Jenáčkovy tvorby obdoby. Nese název *Sonety Josefovi* s podtitulkem *Malý portrét s prosbou*. Originální

¹⁵⁹ SUDBRACK, J. *Mystika: Křesťanská orientace v náboženském pluralismu*, s. 53-54.

sonetový věnec tvoří patnáct sonetů, přičemž každý z nich je složen ze dvou čtyřverší a dvou tříverší. Poslední verš tvoří zároveň první dalšího sonetu, přičemž mistrovský patnáctý sonet je tvořen právě těmi prvními resp. posledními verši jednotlivých znělek.¹⁶⁰

Právě Josef, patron všech dělníků, mu dává sílu tvořit uprostřed boření a ničení ducha i těla, psát, modlit se a prosit uprostřed uranového pekla, uprostřed nelidských pracovních norem. Je to Josef, který se básníkovi stává postrachem duchů beznadějnosti, který jako pravý dělník pomáhá těm, jejichž práce není požehnaná, jejichž práce neslouží dobrému dílu, jejichž práce nenaplnuje pocitem díla dobře a poctivě odvedeného. Josef je ten, jenž je básníkovi při galejích v desítkách, ba stovkách metrů blízky lidskými pochybnostmi, dilematem, které prožívá, stejně tak prožívá svá dilemata víry, naděje a lásky básník Jindřich Jenáček.¹⁶¹

Druhá sbírka *Magnalia Dei II.*, pocházející z mírovské věznice, vznikla v letech 1956-1958. Její první oddíl *Cesta* je souborem básní s různými vězeňskými zkušenostmi, ale také básní s přímým duchovním zaměřením. Upozornit je ale potřeba na báseň *Jak nenávidím*, kterou autor věnuje Václavu Vaškovi, jehož osud znal ze sdílení jedné cely na Mírově. Tato ač tragická báseň o osudu ruského lidu, o gulazích, končí strhujícím vyznáním, *jak nenávidím nenávist*.

Oddíl druhý, *Slunce a štít*, řadí své básně časově od září po jaro. Jsou zde básně s obrazy vězeňského života v jednotlivých ročních i liturgických dobách, ale také intenzivní duchovní zážitky. Z těchto témat se poněkud vymyká báseň *Nářek až do naděje*, ve které Jindřich Jenáček filozoficky i teologicky reflektuje smrt jako takovou.

Specifikem této sbírky je její třetí oddíl tvořený jedinou básní, zato několikastránkovou, věnovanou mamince, totiž *Z pláče óda*. Byla napsána na Mírově v roce 1957. Tato působivá, ba přímo virtuózní báseň je proniknuta pláčem, otázkami, ale také smířením se s Božím plánem a originálním popisem mrtvé matky. Nezůstává však u smrti, ale u pevné víry ve šťastné shledání *Tam*.

Třetí a zároveň poslední vydaná sbírka nese název *Magnalia Dei III.* a není již dělena na jednotlivé oddíly jako dvě předchozí sbírky. Vedle konkrétní vězeňské tematiky je zde stále silné prožívání liturgického roku, biblický příběh, modlitba ke všem svatým, chvalozpěv na život a lásku a také časté úniky z denní reality vězení.

¹⁶⁰ Srov. JANŠTA, P. *Vězeňská poesie kněží Jindřicha Jenáčka a Jiřího Víchy*, s. 39-44.

¹⁶¹ *Tamtéž*, s. 43.

Vrcholná báseň z této sbírky, *Žalm pokušení úzkostí a nadějí*, je ojedinělou básní, v níž Jenáček konkrétně a fakticky obžalovává komunistický režim. Volání po Boží spravedlnosti se přelévá v touhu po milosrdenství, ve vítězství zákona lásky.¹⁶²

Petr Janšta ze svých návštěv u otce Jenáčka a ze studie jeho básní dodává, že právě léta věznění jsou ve vzpomínkách otce Jenáčka léty vše odevzdávající lásky, Boží milosti a především radosti. V jeho básních nalezneme radost z každé maličkosti, radost z Božího stvoření a radost ze života.¹⁶³

3.4. Hodnocení Jenáčkových básní z vězení

Najít literární či teologickou kritiku Jenáčkových básní, nebo alespoň zmínku, že jeho básně existují a jsou hodnotné, bylo značně obtížné. Výjimkou je diplomová práce Petra Janšty a recitace Jenáčkových básní na již několikrát zmiňované *Výstavě*. Po skoro beznadějném hledání v literatuře jsme oslovili známého básníka-kněze P. Josefa Veselého, o němž jsme bezpečně věděli, že Jenáčka znal, a proto jsme ho požádali o malé svědectví. Vydaná Jenáčková sbírka *Magnalia Dei I.* nás navedla na časopis *Akord*, v němž Josef Koláček podrobuje básníkovy verše důkladné kritice. A můžeme se také seznámit s komentářem literárního kritika Igora Fice, který zařazuje Jenáčka do svého místopisu města Kroměříže.

3.4.1. Svědectví básníka P. Josefa Veselého

Na úvod následujícího hodnocení vězeňské poezie Jindřicha Jenáčka jsme zařadili svědectví básníka, v lecčems Jenáčkoví podobného, totiž P. Josefa Veselého. Dle našeho vlastního názoru i zkušenosti soudíme, že básník básníku lépe rozumí, a je proto od básníka navýsost přínosné, když nám s vnitřním pochopením, kterého je právě on schopen, zhodnotí dílo básníka druhého.

Dlouholetý opavský děkan¹⁶⁴ básník-kněz **P. Josef Veselý**, rovněž bývalý politický vězeň, nám v rozhovoru poskytl osobní svědectví o básníku-knězi Jindřichu Jenáčkoví. Básník Veselý si velmi váží Jenáčkovy poezie, ale nenárokují si její celkové

¹⁶² Srov. JANŠTA, P. *Vězeňská poesie kněží Jindřicha Jenáčka a Jiřího Víchy*, s. 44-46.

¹⁶³ Srov. JANŠTA, P. *Budou vás vydávat soudům. Předmluva k P. Jindřich Jenáček 1917 – 2007*, s. 9.

¹⁶⁴ Zemřel jako emeritní děkan opavský 5. 2. 2010 v Ostravě a dne 13. 2. 2010 byl pohřben na Městském hřbitově v Opavě.

kritické zhodnocení. Usuzuje však, že Jenáčkova generace navazovala na generaci Zahradníčkovu, a nejvíce si cení a obdivuje jeho *Sonety Josefovi*. Žasne nad tím, jak se Jenáček dokázal vyjádřit v té přísné formě sonetů, a pak zase píše takovým volným stylem. Za Jenáčkovu specifičnost považuje obrazivost, poznamenání jeho básní kriminálním životem (jak rád P. Josef používá termínu pro vězení *kriminál*), a velké plus spatřuje v tématice, která vychází z konkrétní situace v kriminálu, např. návštěva maminky (báseň *Mamince se tu vlasy nelíbají*). Tato silná báseň vyjadřuje právě to ovzduší, které P. Josef i další vězni zažívali při návštěvách v kriminále.¹⁶⁵

3.4.2. Zařazení Jenáčka mezi vybrané básníky podle Josefa Koláčka

Další příspěvek k hodnocení Jenáckovy poezie se ve zkrácené formě nachází na zadní straně obálky sbírky *Magnalia Dei I.* a čtenáře působivě „vybídne“, aby se nechal okouzlit verši tak málo známého básníka.¹⁶⁶ Autorem této kritiky je významný kněz z řad Tovaryšstva Ježíšova, teolog, překladatel a spisovatel, dlouholetý redaktor a bývalý vedoucí české sekce Radia Vatikán **Josef Koláček**. Plné znění Koláčkova významného hodnocení těch básní, které se mu dostaly do rukou brzy po revoluci, je uveřejněno v časopise *Akord* z roku 1990.¹⁶⁷ My z něho citujeme jedinečné zařazení básníka Jenáčka mezi vybrané básníky jeho doby, které postihl stejný či podobný úděl.

Toto je první zpráva o „neznámém“ a dlouhá léta zakazovaném básníkovi. V jeho tvorbě (znám jen tento výběr) se neseťkáváme s vášnivými prorockými vizemi Jana Zahradníčka. Tu a tam se zdá, že si utrhne ohlas nějakého verše z tasovských mezí poezie Jakuba Demla. Nepouští se na tenký led formálních experimentů, jak to dokáže Zdeněk Rotrekl. Na hony je vzdálen verbalismu, který tolikrát ohrožoval Klementa Bochořáka. Rád si vyzkouší flétnu šalvějových veršů, jako by chodil někde u Petrkova ve šlépějích Bohuslava Reynka a skrytě obdivoval Pietu, Hada na sněhu a Rybí šupiny jeho ženy Suzanne Reynaudové. Netroufá si na veršovanou mariologii jako Václav Renč ve své Popelce nazaretské, zato si troufá na tesaře z Davidova královského rodu.

Znám jenom jméno básníka – Jindřich Jenáček. Víím od přítele, že bydlí „někde na Brněnsku“. Je to zoufale málo. Doufám, že má ještě víc „věcí“ v zásuvce, že v době normalizace jeho múza nemlčela, i když to byla doba, na niž by se mohl vztahovat rčení – inter arma silent musae. A kolik je

¹⁶⁵ Srov. Rozhovor (nestandardizovanou formou) s P. Josefem Veselým.

¹⁶⁶ Srov. JENÁČEK, J. *Magnalia Dei I, Za mrakem světlo, Jáchymov tábor 1953 – 1956*.

¹⁶⁷ KOLÁČEK, J. *Bratr jisker rosy*. Akord, revue pro literaturu, umění a život. č. 3, roč. 16, listopad 1990.

*těch, kteří neznají ani jeho jméno, ani nečetli jediný jeho verš. Vždyť je svědectvím, že všechny studánky nevyschly!*¹⁶⁸

3.4.3. Literární kritika Igora Fice

Deset let po hodnocení básnické tvorby Jindřicha Jenáčka Josefem Koláčkem se pouští do představení Jenáckovy poezie **Igor Fic**, který působí na Katedře českého jazyka a literatury PdF UP v Olomouci. Básníka Jindřicha Jenáčka zařadil do svého výběrového místopisu města Kroměříže, *Kroměříž literární*, z důvodu Jenáckových studií na tamním arcibiskupském gymnáziu. Do svého místopisu, který se vine od středověku po literaturu moderní doby, zařazuje i oběti perzekuce, aby zvláště studentům bylo zřejmé, že nejen výjimečné literární dílo, ale i jedinečná odvaha a odhodlání v osobním životě jsou součástí výkladu uměleckého díla, jelikož umění je zrozeno z života nikoli obecně, ale konkrétně.¹⁶⁹ Jelikož se nejedná o rozsáhlé pojednání a další literární kritika vězeňské poezie Jindřicha Jenáčka již není známa, uvedeme jej na stránkách naší diplomové práce celé.

*Jenáčkova básnická tvorba má svůj duchovní kořen v křesťanské spiritualitě, o tom není pochyb. Je to kořen hluboký a je živěn z pramene utrpení a obětování. Už proto se z hlediska literární klasifikace stýká s existenciálně vymezenou životní zkušeností. Básně, které vznikly převážně v průběhu padesátých let a které můžeme číst až nyní, jsou projevem křížení prožitku prchavosti a nestálosti světa a bytostné touhy k věčnosti. Na pozadí takové myšlenkové a citové konstelace blednou mnohé životní jistoty, obrací se v klam, lest a lež. Lidské sebevědomí a ošemetná sebedůvěra se propadají v nicotu a nakonec zůstává jen síla směřování, prvotního impulsu, jenž určuje náš život a směřuje naši duši k nadčasovým hodnotám. Způsob vyjádření těchto existenčních nejistot a strážní je svou hebkostí blízký poezii Františka Hrubína, jehož mučivě zkoušené nitro a trýznivý pocit špatného svědomí nacházely ochranu v návratu k sobě, k neopomenutelné danosti svého individuálního bytí, ale také a především v bytostném zavržení básnické disonance a rušivé rozháranosti. Jenáčkova poezie je s existenciálně vymezenou částí Hrubínova díla formálně srovnatelná, v šíři a hloubce duchovního záběru ji lze nejen srovnat, ale v mnohém ji zprůzračňuje a prohlubuje. Touha, jež vychází vždy z hlubin srdce, se však nakonec nikdy nepoměřuje s jinou a jí blízkou touhou navzájem, ale vždy jen velikostí zůstaveného díla.*¹⁷⁰

¹⁶⁸ KOLÁČEK, J. *Bratr jisker rosy*. Akord, s. 32.

¹⁶⁹ FIC, Igor. *Kroměříž literární, Výběrový místopis města Kroměříže*. Kroměříž, Muzeum Kroměřížska, 2000, s. 15.

¹⁷⁰ *Tamtéž*, s. 130-131.

3.5. Komentář Jindřicha Jenáčka k básni *Takové pruhované ráno*

Zachycená svědectví vlastních slov otce Jindřicha Jenáčka Helenou Havlíčkovou jsou pro nás velmi cenná. A proto zveřejníme Jenáčkův autentický působivý komentář následující básně, adresovaný výše zmiňované autorce knihy *Dědictví*.

Takové pruhované ráno

*Takové pruhované ráno:
okovy deště na nohou
se pomalu plíží
panno Markéto Marie Alacoque
pomohou
tady v tvé bezvýchlednosti
výhně Srdce?*

*Padesát uniformovaných psů
dostalo vězně na útěku
teď má před námi defilé
V pozoru před ním jediným
modlitbu mlčím jedinou
Ať pojdu vzteklinou
ať pojdu vzteklinou
do jednoho
ti
psi
co pro jednoho hrozí nám
řetězy na nohou*

*Pomohou tady v té bezvýchlednosti
výhně Srdce?
Pomohou?*

Odpust'

(Leopoldov 17. 10. 1952 na svátek M. M. Alacoque)¹⁷¹

Říkáš, že nechápeš tu závěrečnou prosbu za odpuštění, kterou končí má báseň napsaná v Leopoldově v den svátku sv. Markéty Alacoque. Nedivím se... Jak bys mohla? Tys neviděla toho utýraného mladého člověka s rukama i nohama spoutanýma těžkým řetězem. Já ho viděl! Slyšel jsem chrastění řetězu, rány, štěkot psů i křik dozorců, kteří toho zkrvaveného ubožáka nutili před námi defilovat. Jak dnes vidím ty ruce držící řetěz, s jehož pomocí nadzvedával kouli, která mu bránila učinit další krok... ty spoutané ruce, které se znova a znova zvedaly k nebi... ty byly příčinou výbuchu mé starozákonní touhy po spravedlnosti. Ano, tehdy jsem

¹⁷¹ JENÁČEK, J. *Magnalia Dei I., Za mrakem světlo, Jáchymov tábor 1953 – 1956*, s. 32.

zapochyboval o velikosti Božího milosrdenství, o tom, že Boží láska – tedy i odpuštění! – platí pro všechny. I pro takové...

Ta báseň je výkřik mého srdce. Zařadil jsem ji do své sbírky, protože je svědectvím i vyjádřením úcty před statečností toho slovenského důstojníka.¹⁷²

3.6. Vlastní rozvíjení duchovních podnětů vybraných básní

V této meditaci půjde spíše o ukázkou možného promýšlení Jenáčkových básní, než dokazování hlavních impulsů, či zamyšlení nad každou jeho básní, nebo dokonce shrnutí všech duchovních podnětů. Takový zájem by zasluhoval samostatnou práci. Náš výběr básní se tak omezí pouze na poezii z jáchymovského lágru, které vydal Jindřich Jenáček ve své sbírce *Magnalia Dei I, Za mrakem světlo, Jáchymov tábor L 1953 - 1956*. Z ní jsme pak vybrali sedm básní (*Proč básně, Vychládáš podzime, Symboly, Přeháňka, Útěkář, Návrat, Neodeslaný dopis*), které mají stejné místo původu¹⁷³ a jejich tematika není nijak speciálně zaměřená, jako např. básně vztahující se k liturgickému roku apod. Ačkoliv tyto básně patří mezi ty kratší, jsou neméně obsahově naplněné a implicitně se více či méně vztahují k víře ve vítězství Božího království. Následující meditace vybraných básní bude pro nás spíše výzvou k pokračování v této činnosti ať už u Jenáčkovy poezie nebo u děl dalších básníků. Pokud čtenáře ony meditace povedou nejen k zamyšlení, ale i k modlitbě, splnily bezesporu svůj účel.

3.6.1. Proč básně

Ne s hněvem, ale s láskou vstupujeme *v zemi zamořenu*, plnou nenávisti, zloby, v zemi nedůstojnou člověku k žití. Jáchymovský tábor nebyl územím rajského žití, „čistého vzduchu“. Byl to zvláštní svět, kde by srdce samovolně nezačalo s radostí pět. Avšak láska chce zpívat *i v zemi zamořené*. Zvláště pro druhého, *třeba jen pro radost jednoho jedinkého srdce*. Pro Boha neplatí „přes mříže se nikam nedostaneš“, jen srdce zatvrzelé nepustí Jej dovnitř, ale člověk otevřený *i v zemi zamořené* jeho Duchu může v Něm žít a Jeho „vydechovat“ i v básních. Člověk pozorný k pramínku poezie s radostí

¹⁷² HAVLÍČKOVÁ, H. *Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu, 1948-1989*, s. 27-28.

¹⁷³ Před vlastní četbou meditací čtenáři doporučujeme, aby znovu nahlédl do pojednání o jáchymovském věznění z první kapitoly, které jej více uvede do reality vzniku těchto básní.

jej uvítá, když potřebuje občerstvit padaje únavou. Kam se smutkem v zemi pláče a nařikání, souží se nedobrovolný dělník z „věže smrti“. Kdyby kdo slovem potěšil. Od krutých dozorců se vlídného slova nedočkáš. Co dostaneš za odvedenou práci? Práci ještě další? Krása pravdy čiré poezie, *v zemi zamořené* lží, po práci rozradostní srdce, naučí umu žasnout, těšit se, objevovat (také Nebe, *modlitbu zapomenutou*). Jak že? Smát se? Plakat, to zajisté. Ale smát se *v zemi zamořené*? Ano, „pomazán olejem radostí“, s nadějí, kterou lze i tady nasbírat, lze se smát. (To otec Jenáček mohl by s jistotou dokázat.) Však bdělost se musí mít na pozoru, aby člověk nenechal se od zmije uštknout *hněvem žádným*, dřív než slunce zapadne, a to především, až zapadne člověku „slunce poslední“. Ba naopak je třeba den co den nechat zazářit lásce i tam, kde se pro Lásku tolik trpí. Aby se člověk naučil dívat „nově“, aby pookřál vlídným slovem, s útěchou našel oporu, unesl tíhu toho, čeho si žádá láska, tak také proto vězeň-básník píše poezii v zemi nenávistné.

3.6.2. *Vychládáš podzime*

Do smutku halící se příroda zrcadlí ono tesknění v básníkově srdci. Básník se brání následovat vychládání podzimu ve svém srdci a nechává v sobě rozhořet oheň radosti. *A přece děkuje podzimu*, že smí sklidit *ovoce léta*, uložit ve své paměti plody doby hojnosti. Křesťanova radost je živena z paměti, kde jsou uloženy radostné okamžiky, projevy lásky a především radost z Kristova zmrtvýchvstání a z toho, co pro nás vyplývá z tajemství Vzkříšení.

3.6.3. *Symbols*

Pro symboly moci, která Jenáčka uvrhla ve velké ponížení žaláře, byly pro básníka zneužity symboly dobrých věcí. Básník se opět nenechává ztročit nenávistí. Chrání ve svém zla-prostém srdci lásku. Jeho vnitřní svoboda, „chudoba v duchu“, dává mu milost nezapomenout na dobrý význam věcí a nenechat tak zvítězit zlo ohlašující zneužití symboly. Chová tak úctu k práci s kladivem svého bratra a se srpem své matky. K Bohem stvořeným hvězdám, *betlémské hvězdě – zvěstovatelce vykoupení*, k Marii, tolikrát opěvované jako *hvězda jitřní*. Básník nepřipustí ve svém srdci vítězství „hvězdy rudé“, prolévající tolik nevinné krve.

3.6.4. Přeháňka

Nálady se v člověku střídají jako počasí. Snad nikdo není těchto vnitřních změn, vycházejícím v různých podobách navenek, zcela ušetřen. Někdy je deštivo, jindy se zase *slunce rošťácky uštiřuje*. Není vůbec divu, že vězeň jáchymovských lágrů nemá pro úsměvy nejlepší podmínky. Vždyť kruté zacházení a neskutečné množství tvrdé práce (*krkem už leze to*), nemůže být důvodem radosti, zvláště když *pomalou všivák čas roboty ujídá krajíc*. Avšak srdce svobodné, čisté, může i v takových podmínkách zakoušet onu hlubokou, duchovní (ve spojení s Duchem svatým) vnitřní radost. I o básníka se pokoušela mrzutost, měl toho dost, „bylo mu na nic“. Náhlá proměna srdce se začala odehrávat při podhledu (a to ne ledajakém, řekněme kontemplativním a básnickém) na obyčejného černého kosa. Kontemplativní srdce vidí „božího posla“, který přiletěl *sezobnout ošklivou zlost*, která není příležitostí k dobru. Radost je mnohem vhodnějším stavem pro přijetí „Věčně Radostného“ a smích je i dobrou známkou opravdového duchovního života. Smát se z vnitřní radosti ve vězení, to už musí být člověk „blázen pro Krista“ a jeho Království radosti.

3.6.5. Útěkář

O útěk z vězení se pokusili mnozí. Pravděpodobnost smrti, následující po takovém činu, byla příliš vysoká. Také Jenáček zaplašuje myšlenku na osvobození útekem. Avšak o myšlenkový útěk se pokoušel, jako zajisté mnozí, ve vzpomínkách na domov, na přátele či dětství. Místo smutku opět popřává místo radosti s nadějí, že *svoboda vrchovatá vystřídá zestárlé žaly*. Vnitřní svobodu ducha žádné vnější věznění a hlídání básníkovi nevezme a ji neuhlídá. *Po ptácích volných / pozdravy bez cenzur posílá domů*, a ač tělem za *okny nesvobody*, duchem si *po větru letí* svou milovanou přírodou. Třebaže *procházející se samopaly* smutkem hrozí, básník *dál přede svých radostí sítě*.

3.6.6. Návrat

Vzkříšený Pán představuje nejpevnější naději v životě křesťana. Jenáček přetéká neochvějnou nadějí, horoucím přáním a skálopevnou vírou. *Až jednou ze světa*

*zamřížovaného / budu se navracet domů (...). Prostě budu! A dobře věděl, kolik se už vězňů nedostalo domů. A Jenáček se po těchto prvních dvou řádcích věnuje představě, jaké to bude až k závratí krásné / až na plnou touhu zašeptá / mami! S velikou láskou se těší na domov, na rodný kraj, na setkání s tatínkem u hrobu a zvláště na milou, bez míry dobrou maminku, ačkoli půjde (...) nikým nečekán / a přece vyhlížen stále. Jak povzbudivá je básníková úcta a láska k rodičům zvláště pro dnešní svět, který, jak je všeobecně známo, prožívá krizi rodiny, manželů i rodičů. Není to jediná jeho báseň vyznávající pra-lidskou, hlubokou židovsko-křesťanskou hodnotu, kterou chrání čtvrté přikázání dekalogu: Cti otce svého a matku svou, jak ti to přikázal Jahve, tvůj Bůh, abys byl dlouho živ a bylo ti dobře na zemi, kterou ti dává Jahve, tvůj Bůh. (Dt 5,16). Vše bude zas dobré jako v dny dávné / a zapomenem utrpení (...). Zapomínat na utrpení, na zlo na nás spáchané, nevzpomínat na nevydařenou minulost, nenechat si zakalit čistou radost se shledání a dosažení pokoje, k tomu všemu nás *Návrat* inspiruje, a ještě víc k opravdovému odpuštění a neustále chvále Boha, ve kterém najde člověk svůj domov Věčný.*

3.6.7. Neodeslaný dopis

V této básni Jenáček vzpomíná s pohnutkou v srdci na své dětství prožité v péči své milované maminky. Svědčí podobně jako v básni *Návrat* o vztahu k matce, ale zde namísto výzvy k zapomnění zlého vzpomíná na dobrodiní své matky bezděčně projevované při starostech všedního života. *Ani ti nevím jak mi to přišlo / myšlenky skočily domů / to když jsem přišíval knoflík / a látal díru na kabátě.* Při této obyčejné události „mystik všedního dne“ lituje své nedostatečné vděčnosti své matce, kterou jí nemůže nyní přímo sdělit. *K tvé potichlé tváři / a hlavně k tvým očím a srdci / jsem neuměl cestu si najít / Ta pýcha já blázen myslel že nepochopíš.* Pouze pokud jsme zde na zemi „v těle“, můžeme litovat, odprosit, ale také poděkovat či pochválit. A nikdo si nemůže být jistý, že bude „zítra“ a on se usmívá. Jenáček se vrátil z vězení až po smrti své matky, avšak rozehrál v srdci touhu, *vzít tě teď do náruče maminko drahá / neskryvat nic a chlubit se sebou.* Ctít matku tak, že se jí člověk odhodlá „chlubit“, dokáže jistě jen srdce naplněné Láskou.

3.7. Shrnutí impulsů promeditovaných básní

*pro světlo na konci tmu před ním nevidím*¹⁷⁴

Otec Jenáček zdaleka nepsal básně jen pro svou potřebu, to je velmi patrné z básně *Proč básně* a také z toho, jak usiloval o rozšiřování svého dílka. Svým srdcem plným **lásky** k Bohu nepochybně miloval i svého bližního, spoluvězně i všechny ty, kterým věnoval svou poezii, tedy i nás. Řídil se přikázáním: (...) *a budeš milovat Pána, svého Boha, celým svým srdcem, celou svou duší, celou svou myslí a veškerou svou silou. (...) Budeš milovat svého bližního jako sebe samého. (...)* (Mk 12,30-31) Jenáček je také zářným příkladem veliké lásky, zvláště ke svým rodičům, a také vděčnosti za všechna přijatá dobrodiní. Vzor lásky Ježíše Krista ho pronikal natolik, že neváhal **odpouštět** těm, co mu činili příkoří, ačkoliv zůstat v tomto postoji, když tolikrát viděl mučení nevinných, nebylo snadné, jak to líčí např. v básni *Takové pruhované ráno*. Starozákonní touha po spravedlnosti u něj nepřevážila, zato však žitá Ježíšova slova: *Ano, odpustíte-li lidem jejich prohřešky, i vám odpustí váš nebeský Otec;* (Mt 6,14) Odhodlání odpustit je patrné i v básni *Návrat*, kde se setkáváme i s básníkovou lítostí, tak jako v básni *Neodeslaný dopis*, kde sám autor prosí o odpuštění pro sebe. Milující a odpouštějící srdce v sobě dokáže uchránit plamínek radosti, který se snadno rozhoří a vyzařuje z tváře, jež kontempluje Vzkříšeného Ježíše. Jenáčková vnitřní **radost**, obzvláště v básni *Přehánka*, dokáže čtenáře až rozesmát. V básni *Jarní*, kterou jsme pro její obsáhlost již nezařadili do naší meditace, spatřujeme také ono apoštolovo *Radujte se bez ustání v Pánu, říkám opět, radujte se* (Flp 4,4). *Být smuten? Za nic na světě / Pohoršujte se třeba nade mnou / (...) mám radost nevěřte věřte radost mám / všechny a všechno mám rád.*¹⁷⁵ A ta úžasná vnitřní **svoboda** zachycená nejenom v básni *Útěkář*. Svoboda „od“ strachu, obav, nenávisti a zloby, od toho, co mu není dovoleno, i svoboda „k“ prožívání života s Bohem, k lásce a radosti. Zajisté bylo Jenáčkovu nezotročenému srdci blízké blahoslavenství: *Blahoslavení, kdo mají duši chudého, neboť jejich je nebeské království.* (Mt 5,3) V neochvějně **naději**, vylíčené v básni *Návrat*, že se Jenáček vrátí z vězení domů, můžeme pomyslet na důvěru ve Vzkříšeného, kterou básník žije, že se bude radovat z návratu do věčného Domova. **Kontemplativní** duše Jenáčкова je připravena dívat se pohledem Božím, odpoutává se

¹⁷⁴ JENÁČEK, J. *Magnalia Dei I, Za mrakem světlo, Jáchymov tábor 1953 – 1956*, s. 63.

¹⁷⁵ JENÁČEK, J. *Magnalia Dei I, Za mrakem světlo, Jáchymov tábor 1953 – 1956*, s. 63.

od pozemského hlediska a každodenní všednosti a kontempluje Boží působení, které můžeme spatřovat i v básni *Přehánka*. Nejzávažnější výzvou Jenáčkovy vězeňské poezie je nepropadnout nenávisti, ale **neustále milovat**. V básni *Jak nenávidím* Václavu Vaškovi na závěr Jenáček zvolá: *Ach bratři bratři mí / jak nenávidím nenávist!*¹⁷⁶ O závažnosti tohoto postoje svědčí v rozhovoru s šéfredaktorem časopisu *Grand Biblio* Jaroslavem Císařem básník Jiří Stránský: *Měl jsem však štěstí (...), že jsem brzy potkal básníka Jana Zahradníčka, který na mně tu zášť poznal a řekl mi: „Čím rychleji se své nenávisti a touhy se pomstít zbavíš, tím lépe pro tebe, protože první obětí bys byl ty sám...“*¹⁷⁷

¹⁷⁶ JENÁČEK, J. *Magnalia Dei II., III., Světlo a radost, Nic než světlo, Mírov 1956 – 1960*, s. 12.

¹⁷⁷ CÍSAŘ, J. *Žádná fikce se nekoná. Rozhovor s Jiřím Stránským*. *Grand Biblio*, časopis pro čtenářskou veřejnost – o knihách ze všech stran. č. 10, roč. 3, září 2009, s. 4.

ZÁVĚR

V první kapitole jsem čtenáře s Jindřichem Jenáčkem a jeho životním příběhem důvěrně seznámil, a to natolik, nakolik se mi podařilo po vynaloženém úsilí odtajnit jeho osobnost a najít patřičné informace. Mezi nejvzácnější svědectví řadím jeho vlastní slova, která jsem sesbíral po různých pramenech, ale za jedinečný přínos mé práce považuji svědectví o otci Jenáčkově v uskutečněných rozhovorech. Jenáček to, jako mnozí jiní lidé, neměl v životě lehké. Po komplikovaném studiu teologie se dočkal kněžského svěcení, ačkoliv pak v kněžské službě ve farnostech nemohl příliš dlouho zůstat. Značná tragika se počala odehrávat jeho odsouzením a zatčením, kdy ovšem vynikla jeho obdivuhodná statečnost a pevnost ve víře. Obdobím, do kterého jsem zcela nepronikl, je doba po tzv. amnestii, kdy si prošel střídáním podnájmů a prací, straněním se od lidí, které poukazuje na temnější období jeho života, kdy neměl ani státní souhlas k vykonávání kněžství. Až rok 1985 ho vysvobodil z palčivé životní situace. V tomto roce, kdy se jeho spolužák z bohosloveckých studií František Vaňák stal olomouckým arcibiskupem, Jenáček se opět stává kaplanem. Po počátečním „rozkoukání se“ na Mladecku plně rozvinul svou kněžskou službu, pracoval na vydání svých básní, mnoho se modlil a pracoval a s neutuchající radostí a důvěrou v Dobrotivého Boha vyšel vstříc Milosrdnému Soudci světa.

Druhá a třetí kapitola se soustředila na přínos vězeňské poezie pro lidský život, který spatřuji v tom, že není pouhým výplodem autorova intelektu a umu. Specifikum této poezie je v podání obecně lidského **svědectví** přesahujícího hranice literatury. Vězeňská poezie svědčí nejen o hrůze komunistického režimu a jeho mučících či likvidačních zařízeních, ale i o síle lidského ducha, který ve víře v Boha a jeho Lásku se statečně vypořádává s utrpením, aneb že si v tak těžkých podmínkách uhájil touhu po modlitbě a životě podle Boží vůle. Básník-vězeň žil a tvořil v mezní životní situaci, do které se můžeme v různé formě dostat i my, a právě duchovní četba jeho poezie nám může pomoci tyto situace prožívat s nadějí, s pevnou vírou a odevzdaností do Boží prozřetelnosti, daleko od pokušení zapřít Krista.

Podoba Jenáčkovy mezní situace může být pro nás příliš vzdálená, ačkoliv ve světě ji mnoho lidí prožívá obdobně. Vybral jsem si však národního básníka, proto také našemu národu a křesťanům v něm chci nabídnout zamyšlení, jež se nám nabízí na závěr mé práce. Nedávno jsme slavili dvacáté výročí pádu komunistického

totalitního režimu, žijeme v míru, nikdo nás nepronásleduje, a přesto nedokážeme správně nakládat se svou svobodou. Proč se tak málo modlíme, scházíme, když nám to nikdo nezakazuje, proč se schováváme a mezi lidmi zapíráme, že jsme Kristovi? Mohla by nás napadat celá řada otázek, jedna přes druhou až bychom se v tom ztráceli a došli k nejasným myšlenkám, zda nebyl Jenáček šťastnější a radostnější ve vězení, kde se mohl Bohu v modlitbě věnovat snad bez ustání. Víme, že i on pak „na svobodě“ zakoušel trýznivé a těžké období.

Tato práce se snažila podat konkrétní svědectví jednoho člověka pronásledovaného pro víru v Ježíše Krista, totiž básníka Jindřicha Jenáčka. Jeho tvorba může čtenáře přivést k zamyšlení nejenom nad nebezpečím totalitní moci pro svobodu a důstojnost člověka, ale i povzbudit k radostnému prožívání víry v nezcizitelné vnitřní svobodě, o které Jenáček nejenom psal, ale předně žil, věrně svým kněžstvím sloužil Bohu i člověku, a to i přes úskalí ve vězení a po tzv. amnestii. Zvláště na sklonku života se osvědčily jeho kvality a vynikly vlastnosti jako statečnost, důvěra v Boží pomoc, přímost, ochota pomoci a zájem o druhé, zbožnost a úcta k Panně Marii, které byly ostatním vzorem, navzdory jeho lidským slabostem a ne každému vyhovujícímu svérázu, jako jisté prudkosti či příliš dlouhým a obsáhlým kázáním. Mně osobně potěšily i jeho zájmy neintelektuální, jako práce na zahradě a v lese, kterou vyvažoval svou literární činností. Cením si jeho překladatelské a korektorské práce a zvláště jeho poezie, která není pouze svědectvím, ale také skutečně krásným a hodnotným literárním dílem. Výjimečnost Jenáčkovy vězeňské poezie je také v tom, že byla napsána přímo ve vězení, autenticky na cigaretové papírky, že věrně odráží každodenní vězeňský život, protkaný nejen bolestí, ale i láskou k Bohu a lidem, radostí z maličkostí, z přírody, kde spatřuji jistý františkánský rys, odrážející i jeho spiritualitu.

Tato práce má také za úkol přidat se k vzpomínkovým aktům při příležitosti dvacátého výročí pádu komunistického režimu. Nechci nyní zabíhat do politiky, ale zapomínání na období rudého teroru naší společnosti příliš nesvědčí, stále je třeba o tom mluvit i svědčit a bdít nad politikou a svobodou naší vlasti.

Na vysvětlení stylu psaní mé práce chci podotknout, že zmiňuji spoustu jmen, ale nemluvím o nich, protože to není mým záměrem a práce by tak byla příliš obsáhlá. Soustředím se podrobně jen na Jenáčka, i když bych mohl rozebírat jeho oblíbeného autora Jana Zahradníčka, srovnávat ho s Josefem Veselým nebo opakovat srovnání s Jiřím Janem Víchou, které provedl Petr Janšta.

Všechny tři kapitoly diplomové práce jsou důležité. Bez první by čtenář neznal, kdo k němu z těch básní hovoří, bez druhé by nevěděl, za jakých podmínek Jenáček své básně psal, bez třetí by nad jeho úchvatnou poezií nezakusil pohnutí v srdci.

Vězeňská poezie, a zvláště Jenáčkova, je charakteristická svým dramatickým vznikem, podává autentické svědectví o heroickém prožívání utrpení. Je z ní patrné, že víru skutečně nic nezadusí a že víc, než takové pronásledování, jí hrozí lhostejný svět a pohodlí.

Kdybych psal samostatnou biografii, neváhal bych probádat jeho pozůstalost, „vyzpovídat“ jeho dosud žijící sestry, popř. dohledat další známé a příbuzné, abych měl více informací o Jenáčkově rodině, dětství a mládí. Spolužáky ze studií bych již asi těžko hledal, a kdybych přece jen našel, patrně pro pokročilost věku těchto svědků bych se obtížně dovídal plnohodnotné realie. Pravděpodobně by také asi bylo marné hledat jeho „farníky“ či spolubratry kněze. Zvláště kdybych mapoval jenom onu neblahou vězeňskou zkušenost, uvítal bych vyprávění Jenáčkova spoluvězně a přítele pana Milana Krejzy, ale i tak se mi podařilo zaznamenat Jenáčkovo vlastní prožívání let v žaláři, což má pro mě největší cenu. Období, o kterém se mi nepodařilo mnoho zjistit, ale pouze jen nepatrné zmínky, je bolestné období po Jenáčkově propuštění „na svobodu“. Sám Jenáček patrně příliš s radostí na toto období v zajetí strachu nevzpomínal či o něm nehovořil. Vyzvedávám také jeho literární zájem a kněžskou službu. Tato dvě témata z jeho života zpracoval ve své diplomové práci Petr Janšta právě tak, jak se odrážejí v jeho tvorbě, a proto jsem jim ve své práci nevěnoval tolik pozornosti. Bezpochyby oprávněně věnuji dostatek pozornosti Jenáčkovu působení na Mladecku mezi řeholními sestrami „minoritkami“, tyto vzpomínky jsou nejživější, zde jeho básně spatřily „světlo světa“ a duchovní práce na sobě samém sklídila své plody. A jak mi prozradila jedna ze sester minoritek, modlí se k němu jako ke světci o přímluvu. Čtenáři jsem tak objasnil, nakolik se životopisu Jenáčka věnuji, a co by bylo potřeba doplnit pro případnou samostatnou biografii.

Jindřich Jenáček, který obdržel v roce 2005 *Řád sv. Cyrila a Metoděje*, si jistě zaslouží více pozornosti, než jsem mohl zprostředkovat touto prací. Mohlo by se jednat např. o samostatnou biografii nebo teologicko-literární výklad všech jeho básní.

V Dědicích se narodil, v Dědicích byl pohřben, od Boha vyšel a zase se k němu vrátil. Tak jako nechtěl coby emigrant opustit své krajany, neopustil ani nás zde na zemi, kde zůstává s námi svou přímluvou u Pána, se kterým, jak věříme, vytváří *communio* v nebi.

Jenáčkův život i jeho poezie ústí do věčné radosti s oslaveným a vzkříšeným Kristem Zmrtvýchvstalým, jak je patrné např. ze závěru jeho básně *Jarní*.

(...)

*Gloria Bílé soboty zahřmělo do čtyř stran
to aby radost vypučela víc
aby se víra vězněných
rozlila jako jarní proud co zemi vyčistí
to radost potichla než vzkřikne Aleluja vítězné
pozdravit zem oslňujícím plamenem...
Jen chvíli strpení bujaré srdce mé
jen chvíli strpení
už končí umučená hodina
dočkáš se dočkáš
pod samé nebe zemi v náručí
vyletí nespoutaný tvůj
nеспoutatelný
smích*

BIBLIOGRAFIE

1. Písmo a dokumenty církve

JERUZALÉMSKÁ BIBLE, *Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. 1. české vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7195-289-3.

DENNÍ MODLITBA CÍRKVE, *Hymny a básnické modlitby*. 1. vydání. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství a vydavatelství, 1993. ISBN 80-7113-072-9.

2. Primární prameny a literatura

JENÁČEK, Jindřich, *Magnalia Dei I., Za mrakem světlo, Jáchymov tábor 1953 - 1956*. Vydání neuvedeno. Český Těšín: Cor Jesu, 1996. ISBN neuvedeno.

JENÁČEK, Jindřich, *Magnalia Dei II., III., Světlo a radost, Nic než světlo, Mírov 1956 - 1960*. Vydání neuvedeno. Český Těšín: Cor Jesu, 1998. ISBN neuvedeno.

HAVLÍČKOVÁ, Helena. *Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu, 1948-1989*. 1. vydání. Olomouc: Votobia/Poznání, 2002. ISBN 80-7198-535-X.

HAVLÍČKOVÁ, Helena. *Dědictví, kapitoly z dějin komunistické perzekuce v Československu, 1948-1989*. 2. vydání, přepracované a doplněné. Olomouc: Poznání, 2008. ISBN 978-80-86606-77-4.

3. Sekundární literatura

ALTRICHTER, Michal, *Příručka spirituální teologie*. 1. vydání. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2007. ISBN 978-80-86715-00-1.

ARSEŇJEV, Nikolaj, *Oheň lásky, příspěvek k teologii mystiky*. 1. vydání. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2005. ISBN 80-86715-41-8.

BALABÁN, Milan; NYTROVÁ, Olga. *Biblický třpyt v České poezii XX. století*. 1. vydání. Davle: Kernberg Publishing, 2007. ISBN 978-80-87168-02-8.

- BLAŽKE, Jaroslav, *Kouzelné zrcadlo literatury, Nepokoření básníci*. 1. vydání. Praha: Velryba s.r.o., 2005. ISBN 80-85860-17-1.
- CUSKELLY, E. J, *Současná spiritualita: Duchovní život z hlediska moderní psychologie*. 1. vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994. ISBN 80-85527-70-7.
- DURYCH, Jaroslav, *Osamělé květy*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1993. ISBN 80-204-0369-8.
- FIC, Igor, *Kroměříž literární, Výběrový místopis města Kroměříže*. 1. vydání. Kroměříž, Muzeum Kroměřížska, 2000. ISBN 80-85945-22-3.
- GUIGO, II. *Scala Paradisi*. Vydání neuvedeno. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. ISBN 80-7192-083-5.
- JANŠTA, Petr, *Budou vás vydávat soudům. Předmluva k P. Jindřich Jenáček 1917 - 2007*. Vydání neuvedeno. Opava: P. Josef Veselý, 2007. Tisk: GRAFIS 2000 s. r. o. ISBN neuvedeno.
- KRATOCHVIL, Antonín, *Půlstoletí od procesů s českými spisovateli*. In *Literatura určená k likvidaci: Sborník příspěvků z konference pořádané v Brně 26.–27. 11. 2002 k 50. výročí politických procesů se spisovateli*. Vydání neuvedeno. Praha: Obec spisovatelů, 2004. ISBN 80-239-3298-5.
- KRATOCHVIL, Antonín, *Žaluji II., Vrátit slovo umlčeným*. 1. vydání. Praha: Česká expedice a Dolmen, rok neuveden. ISBN 80-900123-1-0.
- MED, Jaroslav, *Procesy a poetika nenávisti*. In *Literatura určená k likvidaci: Sborník příspěvků z konference pořádané v Brně 26.–27. 11. 2002 k 50. výročí politických procesů se spisovateli*. Vydání neuvedeno. Praha: Obec spisovatelů, 2004. ISBN 80-239-3298-5.
- MED, Jaroslav, *Spisovatelé ve stínu*. 2. vydání, rozšířené, v Portále první. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-939-9.
- SUDBRACK, Josef, *Mystika: Křesťanská orientace v náboženském pluralismu*. 1. vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995. ISBN 80-85527-63-4.
- ŠPIDLÍK, Tomáš, *Prameny Světla (Příručka křesťanské dokonalosti)*. 3. vydání. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2005. ISBN 80-86715-34-5.
- TRÁVNÍČEK, Mojmír, *Vězeň v české poezii: Od K. H. Máchy k I. M. Jirousovi*. In *Literatura určená k likvidaci: Sborník příspěvků z konference pořádané v Brně 26.–27. 11. 2002 k 50. výročí politických procesů se spisovateli*. Vydání neuvedeno. Praha: Obec spisovatelů, 2004. ISBN 80-239-3298-5.

VAŠKO, Václav, *Neumlčená: Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce I.* 1. vydání. Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-000-1.

VAŠKO, Václav, *Neumlčená: Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II.* 1. vydání. Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-035-4.

ZAHRADNÍČEK, Jan, *Dům strach.* 3. vydání. Edice ROZLMUVY, 18 Church Hill, Purley, Surrey, CR2 3QN, ENGLAND, 1986. ISBN 0 946 352 24 0.

4. Magisterské a bakalářské práce

ČÁSLAVOVÁ, Petra, *Básnické dílo Ivana M. Jirouse: vývoj poetiky. Bakalářská diplomová práce.* Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, 2006. 119 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Zbyněk Fišer, Ph.D. [online]. [cit. 2009-10-27]. Dostupný z WWW: http://is.muni.cz/th/109981/ff_b/.

ČÁSLAVOVÁ, Petra, *Poezie v mezní situaci: česká poezie z koncentračních táborů, komunistických pracovních táborů a totalitních vězení. Magisterská diplomová práce.* Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, 2008. 150 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Zbyněk Fišer, Ph.D. [online]. [cit. 2009-10-27]. Dostupný z WWW: http://is.muni.cz/th/109981/ff_m/.

JANŠTA, Petr, *Vězeňská poesie kněží Jindřicha Jenáčka a Jiřího Víchy. Magisterská diplomová práce.* Opava: Slezská univerzita, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Ústav bohemistiky a knihovnictví, 2004. 93 s. Vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Libor Pavera, CSc.

5. Časopisy a tiskoviny

ALÁN, Jiří, *Žňové poledne.* Museum, Časopis slovanských bohoslovců. Nákladem Růže Sušilovy, literární jednoty brněnských bohoslovců. č. 5, roč. 71, červen 1940, s. 135.

ALÁN, Jiří, *Nejvyšší Spravedlnost a Láska.* Museum, Časopis slovanských bohoslovců. Nákladem Růže Sušilovy, literární jednoty brněnských bohoslovců. č. 5, roč. 71, červen 1940, s. 136-137.

CÍSAŘ, Jaroslav, *Žádná fikce se nekoná. Rozhovor s Jiřím Stránským*. Grand Biblio, časopis pro čtenářskou veřejnost – o knihách ze všech stran. č. 10, roč. 3, září 2009, s. 4-6.

KOLÁČEK, Josef, *Bratr jisker rosy*. Akord, revue pro literaturu, umění a život. č. 3, roč. 16, listopad 1990, s. 27-32.

6. Ostatní zdroje

AUDIOZÁZNAM, (soukromý). *Rozhovor s otcem Jindřichem Jenáčkem*. Radio Proglas, studio Telepace Ostrava, 1998. Moderátor: Pavel Kabzan. Záznam a střih: Martin Žucha. Dvoudílný pořad cca 45. min. Uložen na magnetofonovém pásku v osobním vlastnictví autora.

Seznam kaplanů (kooperátorů) v Kojetíně [online]. [cit. 2009-12-04]. Dostupný z WWW: www.bilysklep.cz/farnostkojetin/kaplani.php.

7. Rozhovory

Rozhovor (nestandardizovanou formou) se *S. Editou Gabrielovou SMFO*, proveden dne: 20. 11. 2009, v Opavě. Rozhovor uložen na CD v osobním vlastnictví autora.

Rozhovor (nestandardizovanou formou) se *sestrami SMFO: Remígií Grulichovou, Augustinou Skálovou, Cecílií Vymazalovou, Václavou Tučkovou*, proveden dne: 20. 11. 2009, v Opavě. Rozhovor uložen na CD v osobním vlastnictví autora.

Rozhovor (nestandardizovanou formou) s *P. Jiřím Batuškem*, proveden dne: 20. 11. 2009, v Opavě. Rozhovor uložen na CD v osobním vlastnictví autora.

Rozhovor (nestandardizovanou formou) s *P. Josefem Veselým*, proveden dne: 21. 11. 2009, v Opavě. Rozhovor uložen na CD v osobním vlastnictví autora.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ad.	a další
aj.	a jiné
atd.	a tak dál
č.	číslo
čes.	česky
lat.	latinsky
o.	otec (kněz)
OFM Conv	Ordo Fratrum Minorum Conventualium, (Řád menších bratří konventuálů neboli minoritů.)
P.	Páter (z lat. pater, čes. otec, rozuměj duchovní otec, kněz)
PdF	Pedagogická fakulta
příl.	příloha
roč.	ročník
s.	strana
S.	Sestra (zde členka řeholní kongregace)
SMFO	Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka z Assisi
Srov.	srovnej
StB	státní bezpečnost
sv.	svatý
tzv.	takzvaně
UP	Univerzita Palackého
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československé
vl. jm.	vlastním jménem

PŘÍLOHY

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA Č. 1. JINDŘICH JENÁČEK - ŽIVOTOPISNÝ PŘEHLED.....	82
PŘÍLOHA Č. 2. NÁVRAT.....	83
PŘÍLOHA Č. 3. PORTRÉT JINDŘICHA JENÁČKA	85
PŘÍLOHA Č. 4. TABLO.....	86
PŘÍLOHA Č. 5. NEJVYŠŠÍ SPRAVEDLNOST A LÁSKA	87
PŘÍLOHA Č. 6. ŽŇOVÉ POLEDNE	89
PŘÍLOHA Č. 7. LEOPOLDOVSKÁ CELA	90
PŘÍLOHA Č. 8. SVĚDECTVÍ JINDŘICHA JENÁČKA O AMNESTII.....	91

PŘÍLOHA Č. 1. JINDŘICH JENÁČEK - ŽIVOTOPISNÝ PŘEHLED

22. 12. 1917	narozen v Dědicích u Vyškova
1936	maturita na klasickém Arcibiskupském gymnáziu v Kroměříži
1936 - 1939	studium teologie na CM teologické fakultě v Olomouci
1939	obsazení země Němci a následné zavření vysokých škol
1939 - 1941	studium na Učilišti arcibiskupského teologického studia v Olomouci
1941	kněžské svěcení v Olomouci
1941 - 1949	působení v duchovní správě (Zlín, Otrokovice, Kojetín, Dřevohostice)
28. 10. 1949	zatčen STB v Dřevohosticích
říjen 1949 - červen 1950	vyšetřovací vazba v Olomouci
9. června 1950	odsouzen na 25 let
červen 1950 - prosinec 1951	vězení v Plzni - Borech
prosinec 1951 - září 1953	vězení v Leopoldově
září 1953 - květen 1956	vězení v likvidačním táboře v Jáchymově
květen 1956 - květen 1960	vězení na Mírově
10. května 1960	všeobecná amnestie s podmínkou na 10 let
1960 - 1985	pomocný dělník (cihlář, kopáč, armovač, „černý mistr“, ekonom, skladník, noční hlídač, údržbář)
1. září 1985	státní souhlas k výkonu kněžské služby
1985 - 2005	pastorační služba u sester františkánek v charitním domově v Mladecku u Opavy
1996	vychází básnická sbírka Magnalia Dei I.
1998	vydání sbírek Magnalia Dei II. a III.
2005 - 2007	upoután na lůžko, pečují o něj sestry z Kongregace Milosrdných sester III. řádu svatého Františka z Assisi, Kylešovská ulice v Opavě
10. srpna 2007	otec Jenáček v Opavě umírá
17. srpna 2007	rozloučení v Opavě, pohřben v Dědicích

PŘÍLOHA Č. 2. NÁVRAT

Báseň Jindřicha Jenáčka z básnické sbírky *Magnalia Dei I, Za mrakem světlo, Jáchymov tábor 1953 – 1956*, ze strany 24.

Návrat

*Až jednou ze světa zamřížovaného
budu se navracet domů,
chtěl bych,
aby to bylo v podvečer,
v podvečer tichý útěšných stínů.
Jít polní cestou
vonící rozdrčeným zrním,
kdy vlaštovky nad zemí létají nízko
kdy nad lesy Budonic zateskní jediná hvězda
klekáním zvonů očarována.
Jít nikým nečekán
a přece vyhlížen stále,
nikoho nepotkat,
zabočit vpravo k hájemství mrtvých
u hrobu postát v zavlhle trávě,
s tatínkem porozprávět,
beze slov modlit se, nepospíchat
položít na kříž stařečkův pálící tváře
dlaní děkovat bříze vsazené v nohách.
Jít okolo humen,
tiše si povídat s večerem věcí.
Můj keři šípkový na svahu nad cihelnou,
odpusť mi chvíli mou chvějnou, červenec touhy,
za tebou přijdu se podívat zítra
dnes spěchám, představ si, domů
jako loď v bouři v přístav
já kalenicí starou
s korouhví bílého dýmu
jsem váben neodolatelně.
Už jenom letmo polaskat stařenku jabloň
vrata stodoly otevřít vědoucí rukou
jak v dětství škvírou pozakrytou,
proklouznout dvorem
pár kroků okolo chlévů
už stojím na náspech v stínu
napravo nahoře číříkne vlaštovka z hnízda
očima na okně ležím, sevřené hrdlo
dívám se dívám
a těším se z pohledu toho*

*a tiším a tiším své bijící srdce
a stál bych tu věčně.
Dál už to nejde
rukama třesoucíma otvírám dveře
už na prahu stojím
rozpřahuji ruce ...
Jaké to bude až k závratí krásné
až na plnou touhu zašeptám
mami!
Políbím ruce
políbím vlasy
políbím vějířky vrásek
políbím nádhernou slzu ze studánky oka.
Ach mami maminko moje
ty milá a bez míry dobrá ...
Jaké to bude až k závratí krásné
až řekneš:
Můj Bože chlapče
no chvála Bohu
konečně jsi už zas doma!
Vše bude zas dobré jako v dny dávné
a zapomenem utrpení
a hlad a trýznivé pokořování
i hlodavou lítost vztek marný
co dnů bezútěšných nervy a srdce
jak červotoč pomalu ujídají.
Vše bude k úžasu prosté
a krásné líbezností
a slovo a gesto a pousmání
a pohled rychlý poukrytý
a každá věc vydá své prastaré kouzelné jádro
jen pro ty chvíle od věků dozrávající.
Zas budu doma
a všechno co znamená domov
hlídat mi bude
pokoje pravzor přelíbezného a domov
náš BŮH.*

PŘÍLOHA Č. 3. PORTRÉT JINDŘICHA JENÁČKA

Portrét bohoslovce Jindřicha Jenáčka ze společné fotografie, tzv. tablo. Kopie originálu umístěného v prostorách Arcibiskupského kněžského semináře v Olomouci.

PŘÍLOHA Č. 4. TABLO

Tablo „Jenáčkova“ bohosloveckého ročníku z roku 1941. Kopie originálu Jindřich Jenáček je v levém sloupci bohoslovců, shora, druhý z leva. František Vaňák, pozdější arcibiskup olomoucký, v témže sloupci, dole, první z leva.

PŘÍLOHA Č. 5. NEJVYŠŠÍ SPRAVEDLNOST A LÁSKA

Příspěvek Jiřího Alána (vl.jm. Jindřicha Jenáčka). Museum, červen 1940, č. 5., ročník 71. Nákladem Růže Sušilovy, literární jednoty brněnských bohoslovců.

*Hvězdy dvě se z východu
berou v slavném průvodu.
To jdou blahou,
bratři snahou
k našich otců obrodu.*

Fr. Sušil.

Nejvyšší Spravedlnost a Lásk.

Kreslil Fr. Šindelka, Brno.

Archiv Musea.

Nejvyšší Spravedlnost a Lásk kráčela tisíciletými dějinami Čechů a Moravanů. Jednou bylo potřebí ukázat nemohoucnost pýchy a všemohoucnost pokory, jindy probudit spící, osvobodit lid od nebezpečných a neplodných přítěží, tak jako hrom šlehne a urazí z kmene národa větve zpráchnivělé a neplodné. A jindy se tak dělo z důvodů, jimž současníci nerozumějí, jejichž požehnání však okoušejí jejich děti nebo příští staletí. Mnohé takové ráně naší předkové rozuměli, duchové vidoucí, svatí, pokorní a chudí duchem je s jistotou čekali – je přece Spravedlnost, misky vah Hospodinových je třeba uvádět v rovnováhu.

Co platilo v minulosti, platí i dnes. Nevidíme dopředu, víme jen jedno. Stane se vůle Boží, Boží Spravedlnost dojde svého zadostučinění a s ní všichni ti, kteří bojují ve službách této Spravedlnosti.

Nechtějme, bratři, býti vladaři snů, naše poslání je vládnout duším a hájit jejich nesmrtelný život a jeho podmínky. Jen muži duchovní, pokorní služebníci Ducha sv. jsou strážci všech hodnot. Tito rozhodují v očích Božích o bytí a nebytí všeho našeho pozemského společenství se vším, co vytvořilo, tvoří a může vytvořit – jako těch biblických deset spravedlivých. O životě, velikosti, slávě a vítězství se rozhoduje dříve než kdekoliv jinde na velkých bojištích ducha. A zde nastupují v ucelený šik pod korouhev Kristovu a Mariinu, s našimi vyslanci u Božího trůnu, světci a patrony, všichni ti mrtví živí – poněvadž plní života Božího – i když prach z jejich těl je dávno promíchán s prstí rodné země a zástupy žijících skrytých a pokorných duší, trpitelů, lidí milujících plodnou bolest a radující se z obětí, pro jméno Nejvyššího, zástupy lidí pochopivších velikost před světem nenápadné služby Bohu a lidem. Nerozborný kruh sepjatých udřených rukou křesťanských otců a matek, čistá srdce mladých a nevinné děti, to je záštita našeho křesťanství a pozemského společenství, poněvadž jsou to plody víry. Mužů modlitby, obětí, nenáročné práce a nekonečné důvěry je dnes potřebí, takových, jakými byli ti, kteří nám donesli světlo evangelia a zajistili život na tomto kousku země.

Není dnes potřeba ničeho nalehavěji, než silné, nadpřirozené víry a důsledného života z ní. Ta rozhoduje o budoucnosti. Chránit a rozohňovat víru je naším prvním úkolem. Nezhyne rod, jenž věřit neustane! Opření o katolickou víru, nejlepší a jediné správnou tradici cyrilometodějskou a svatováclavskou důvěrně se můžeme dívat vstříc budoucnosti.

Silni Duchem sv., před očima ideály našich věrozvěstů a patronů a všech mravních velikánů, z posledních pak zvláště příklad patriarchy Sušila a velikého A. C. Stojana zajistíme si radostnou, i když světem nepochopenou, svobodu dítek Božích. My chceme v našem drahém lidu udržovat oheň víry a sloužit Bohu, aby byla naplněna veškerá Jeho Spravedlnost a pochopena Jeho Láska.

Jiří Alán, Olomouc.

Žalm: Hospodine, Bože můj!

*Ty mocný, velký, přesvatý,
Ty nekonečný v ctnostech Svých, –
Jenž v bleskném světle přebýváš,
jak důstojně Tě chválit mám?
Ó ukaž mi Své slávy chrám,
jenž v nebi zbudovaný máš, –
kde slaví Tebe anděl dojatý
i blahý zemšťan, když mu milost dáš!*

PŘÍLOHA Č. 6. ŽŇOVÉ POLEDNE

Báseň Jindřicha Jenáčka uveřejněná pod pseudonymem Jiří Alán v časopise Museum, červen 1940, č. 5., ročník 71. Nákladem Růže Sušilovy, literární jednoty brněnských bohoslovců.

Žňové poledne.

*Dnes vládne jen slunce, zlatý disk
neznámým Vrhačem nad hlavy bozený
lesů a polí a pernatých ptáků a lidí..*

*Pálí prach cest a vydrčené zrní
sbírané ptáky.*

*O meze vyprahlé se ticho opřelo jak před bouří.
Se srsti koní mlžně se kouří.*

*Těžce praskají řebříňáky zlatými naloženy paprsky
slunce vrchovatě.*

*V klasech je slunce dní minulých zajato
na čísi dlani tvrdě zazvoní dukátů zlato
chléb nový zas dětem zavoní..*

*Slunce zajalo všechno. Vítězně hřímajíc poledním tichem
vstřebává poslední vozy
do slehlých úvozů mířících ke vsi.*

*Malátně trnou stromů zelená světla
hořící na cestě domů i do dálek kolem cest horkých
oči až nad obzor zvedajících v chvějivé páře.*

*Umlká křepelčin jásot, jen brdla skřivanů
zlatými tóny vyzvání angelus
Královně lánů.*

*A Boží muka bílá tam na rozcestí pocestné prosí
by vzpomněli duši z těl, vyhnaných ptáků z hnízd zpustošených
snad dosud táhnou do krajin Jihu.*

*Je ticho – Na stráži stojí dva zástupy klasnatých kopí
chránících chodník hnětený těžkýma nohama dní plných práce.
Do šlápot pradědů kladou zde pokorně nohy jich děti
sluncem bičovaní spěchají do zahrad plných zelených stínů
jdou domů – vítání chladivým pohlazením matčiných
a Mariiných zvonů.*

Jiří Alán, Olomouc.

PŘÍLOHA Č. 7. LEOPOLDOVSKÁ CELA

Z výstavy: *Pronásledování římskokatolické církve v Československu 1948 – 1960*, konané ve dnech od 16. října 2009 do 8. listopadu 2009 v prostorách Strahovského kláštera v Praze.

již měl
enzory

Foto leopoldovské cely (1990). Na začátku 50. let 20. století byla věznice v Leopoldově na Slovensku vyhlášena svou krutostí, byli zde umísťováni především vězni „určení k likvidaci“. Na uzavřeném kněžském oddělení, zvaném Vatikán, bylo kolem roku 1955 zhruba 60 osob, mezi nimi i biskupové a opati.
Archív Jana Zahradníčka ml.

Československé dějiny 1945-1989, Praha: Mladá fronta, 2009

